

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНДЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2011 оной
февралийн
3
Четверг

№4
(21801)

Хабарай эхин
сагаан
бар
нарын
1
гарагай
5

Буряад
Угсаа
Төлөө

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

ХҮНДЭТЭ НЮТАГААРХИД, САГААН ПАРААР, САГААЛГАНААР!

Р.ЖИМБИЕВАГАЙ зурга.

ОЛОН ЯПАТАНИИЕ БАГТААПАН БУРЯДАЙМНАЙ ХҮНДЭТЭ АЖАПУУГШАД!

Та бүгэдэниие Сагаалганаар - Зүүн зүгэй литын ёноор, сагаалган түмэр Туулайн хүлдэ тэмдэг доро гарахан Шэнэ жэлээр үнэн зүрхэнхөө амаршалнаб.

Энэ гэрэлтэ хайндэрье бидэ сагаан ханаан угтадаг заншалтайбиди. Хэдэн зуугаад жэлнүүдэй саанахаа дамжан ерэнэн Сагаалганай хайн хайхан ёно заншалнууд хүн зоной дунда эб эе бэхижүүлдэг, нютагтамнай амгалан байдалда нүлөөлдэг.

Гарахан жэлэй онсо шэнжэ гэхэдэ, Бурядай Россин бүридэлдэ орохоор 350 жэлэй ойн баяр тэмдэглэгдэхэ. Республикамнай энэ шуухала үйлэ хэрэгтэ экономика болон соёлой талаар тобоймо туйлалтануудтай, ухаан сэдхэлэй-ёно журамай бата бэхи тулга нуури-тай дүтэлбэ. Би республикынгаа арад зондо тэнюун байдалтай, бэбээдэтэсэмгэй, хүндэтэй байхыень хүсэнэб!

Гашуудал болон бэрхшээлнүүд хуушан жэлдэ үлэжэ, шэнэ жэлнай айл бүхэндэ аза талаан болон баяр асараг лэ! Элүүр энхэ, жаргал, амгалан байдал болон эгээл хайн хайхание үнэн зүрхэнхөө хүсэнэб!

Сагаан хараар, Сагаалганаар!

В. НАГОВИЦЫН,
Буряад Республикын
Президентын
Правительствын
Түрүүлэгшэ.

ХҮНДЭТЭ НЮТАГААРХИД!

Буряад Республикын Арадай Хуралай зүгөө та бүгэдэниие Зүүн зүгэй литын Шэнэ жэлээр - арадай хайндэр Сагаалганаар үнэн зүрхэнхөө халуунаар амаршалнаб!

Хорин жэлэй саана, 1991 оной январийн 17-до, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй шийдхэ-бэрээр Сагаалган хуулигаар хайндэр гэжэ тогтоогдоо. Тэрэ гэрээр тус хайндэрье манай хайхан газар дайда дээрэ ажа-нуудаг бүхы арадууд тэмдэглэдэг болонхой. Россин бусадхыё регионудта ажауудаг нютагаархиднай энэ гэрэлтэ хайндэр тэмдэглэдэг.

Сагаалган хүнүүдые дүтэ болгодог, бэбээтэйн харилсуудга. Сагаан харын эрхэдэ, нийтэ зон нэгэдэдэг. Дүүтэн аха захатандаа ошоожо, бэлэгүүдые бариддаг, үрээлэй хайхан үгэнүүдые зорюулдаг заншалтай. Аяар холо сагнаа дамжан ерэнэн Сагаалганай урданай ёно заншал хадагалдаг, соёлой баялиг хүгжөөдөг, бидэниие хайхан хэрэгүүдтэ зоригжуулдаг. Хүн болон байгаалиин нэргэлтэ болон шэнэлэлгэ тэмдэглэн, зоной зүрхэ сэдхэл этигэл болон найдалаар дүүргэдэг.

Сагаан харын хайн хайхан ёнонууд арадаймнай зориг бэхижүүлхэ, шэнэ туйлалтануудта хүсэ оруулха гэжэ найданаб. Бурядай булта ажаууугшадта энхэ тайбаниие, эб эе, жаргал, элүүр энхые болон эгээл хайн хайхание хүсэнэб! Сагаан хараар, Сагаалганаар! Урма баяртайгаар Шэнэ жэлээ угтажа, Туулай жэлдэ хубитай, хэшэгтэй байхатнай болтогой!

М. ГЕРШЕВИЧ,
Буряад Республикын
Арадай Хуралай
Түрүүлэгшэ.

ХҮНДЭТЭ НЮТАГААРХИД, БУРЯДАЙ НИЙСЛЭЛ ХОТЫН АЙЛШАД!

Нютагтамнай Сагаалган дахин морилбо. Зүүн зүгэй литээр Шэнэ жэлые республикымнай бүхы ажаууугшад тэмдэглэдэг. Юундэб гэхэдэ, Сагаалган хадаа эсбэр сагаан ханаанай болон хайн хайхан хэрэгүүдэй хүлдэ тэмдэг хайом. Эдэ үдэрнүүдтэ хүн бүхэн сагаан эдээгээр элбэг шэрээлдэ түрэлхидга-ралхиддаа, дүтэнгөө зоние, нүхэд болон хүршэнээрөө урын хүндэлжэ, дулаахан үрээлэй үгэнүүдые хэлэжэ, гарай бэлэгүүдые барюулдаг заншалтай.

Үнгэрэгшэ жэлнай хайн үүсхэл хэрэгүүдээр баян байгаа. Гүрэн түрэтээ суг хамта Агууэхэ Илалтын 65 жэлэй ойн баяр уг-таабди, хотомнай эршэтэй хүгжэлтээ үргэлжэлүүлээ, хүдэлхэ, хураха, амарха шэнэ арга боломжонууд олгогдоо. Хамтынгаа хүсөөр ажабайдалаа хайжаруулха талаар нилээд оролдообди.

2011 он хотодомнай Арадуудай Хани Барисаанай жэл гэжэ соносхогдоо. Республикыятага суг хамта Бурядай Россин бүридэлдэ орохоор 350 жэлэй болон Улаан-Үдын байгуулагдаһаар 345 жэлэй ойн баярнууды тэмдэглэхэбди. Буряад дайда дээрэ ажауудаг олон ондоо яһанай, ондо ондоо шажан мүргэлэй хүнүүдэй эб эе, амгалан байдал, бэе бэе хүндэлэлгэ хадаа манай гол баялиг, хото болон республикымнай тогтонижонги болон хайн байдалай үндэһэн гэшэ.

Сагаалганай үдэрнүүдтэ Великий Устюг хотоһоо Жабар Үбгэн, Костромаһаа Саһан хүүхэн, Карелиһээ Паккайне (Жабархан) бидэниие амаршалхаяа эрэхэ. Хотын гол талмай дээрэ, Ород драмын тетар соо, бүхы соёлой байшангуудта хайндэрэй концерт нааданууд, конкурснууд эмхидхэгдэхэ. Буузын фестиваль бултаниие баярлуулха гэжэ ханааб.

Хүндэтэ нютагаархид! Сагаан харын хайндэрөөр үнэн зүрхэнхөө амаршалнаб! Гарахан жэл бултанда аза талаантай, амгалан, амжалтатый, хайн байг лэ! Панаһан хэрэгүүднай бүтэг, найдал этигэлнай хүсэлдэг! Сагаан харааа угтажа, сагаан ханаатай, буян хэшэгтэй нууял даа. Түрэл Улаан-Үдэ хотоёо өөдөн үргэн, гэр бүлдөө амгалан тайбан, ажалдаа амжалтатый, зол жаргалтай ябахамнай болтогой!

Г. АЙДАЕВ,
Улаан-Үдэ хотын мэрг.

ТҮМЭР ТУУЛАЙ ЖЭЛДЭ БУЯНТАЙ, ПАЙН СЭДХЭЛТЭЙ ЯБАЖА ГАРАХАМНАЙ БОЛТОГОЙ!

Үнгэржэ байгаа Түмэр Бар жэлдэ Россин Буддын шажантанай заншалта Сангын ажабайдалда болоһон шуухала удха шанартай үйлэ хэрэгүүд гэрэл, олон байха. Тусхайлбал, Шэтын дасан нэгдээ. Барилгадань губернатор Равиль Гениатуллинэй болон ахамад федеральна инспектор Баир Жамсуевай оруулһан хубита ехэ. Тийхэдэ Бэшүүртэ Шэбэртын дасан арамнайлагдаба, Сэлэнгын аймагай Хонин-Нюгада III Хамба лама Жимба Ахалдаевай болон гурбан Хамбанар аха дүү Шишамсуевуудай субарганууд баригдажа дүүргэгдэбэ. Октябрийн хубисхалай хүлээрхи Хамбанууд Гүрээ-Дарма Цыремпиловэй болон Данжаа Мункожаповай тоонтонуудта - Загарайн Хүрбэдэ болон Сэлэнгын Үдэнгэдэ - субарганууд бапал арамнайлагдаба. Тиймэ болохоороо таалал болоһон урданай бүхы 21 Хамба ламанарай дурасхал мүнхэлэгдэбэ гэшэ. Заяа Хамбын, Этигэлэй Хамбын хүндэлэлэй хурал, хайндэрнүүд ехэ дэмбэрэлтэйгээр үнгэрнэ. Ивалгымнай дасанда Ногоон Дара Эхын сүмэ баригдажа арамнайлагдаба.

Байгша ондо Хэрэнэй, Анаагай дасангуудай барилга удха шанар ехэтэй. Март нарада түргэн шатарар Гран-при үнгэрхэ. Буряад зомнай эрын заншалта гурбан наадан - бүхэ барилдаан, мори урилдаан, нур харбаан - нэргэнхэй.

Түмэр Бар жэлһээ Түмэр Туулай жэлдэ алхажа орохоннай гэшэ. Энэ жэлнай ехэ түргэн, шууд, хүлгөөн, шууяантай байхаар хүлээгдэнэ. Тээд арад зон имэ хөморондо оролсонгүй байха ёһотой. Мүн ургасаяа түргэн аадар, мундэрпөө аршалха хэрэгтэй. Залуушуул, наһатай зон энэ жэлдэ нэргэг, бэеэ гамнажа ябалһан, хайн байха. Бүхэли жэлые 365 үдэртэй ута үндэр дабаан гэжэ бодоод, энэ хадые гэмгүйгөөр дабажа гарахаяа оролдообди.

Шэнэ жэлэй түрүүшын 15 үдэртэ Бурхан багша буруу үзэлтэниие булижа, гайхамшаг шэдинүүдээ үзүүлһэн түүхэтэй. Тиймэһээ энэ хахад нарада дасандаа ошоожо, хуралда нуулсабал, гай тодхор, бэрхшээл түбэгүүдһээ мултаржа гараха аргатай байхат. Манай дасангуудай ламанар жэлһээ жэлдэ хүсэ шэдинүүдээ нэмээжэ байнхай. Хуралда удаан нуужа, бээтнай бага зэргэ шалабашыё, сэдхэлтнай шанга шууд болоодхихо.

Сагаалганайтнай табиг баян элдбэг байг. Сагаан харын 1-нэй үглөөгүүр Пама сахоусанай юртэмсые тойрожо ябахата, унтажа байбат. Архи Сагаалганда ехэ ууһанай үлүү. Адуунай айраг, хайхан сай уужа, буузаая эдээрэйгты.

Бурхан шажантан ойндоо хүрэнэн нэгэ наһаяа болон мордохон хүнэй хүлшынэ буянгыё тэмдэглэдэг гэшэ. Түрэнэн үдэрөө тэмдэглэбэбди гээд, Эрлэг хаанда хэды наһатай болоһоноо хануулһанай хэрэггүй. Харин хэзээ түрээбшыё, Сагаалганай үдэр нэгэ наһа нэмэбэ гэшэб гэжэ тоолодог юм. Хуушан жэлээ алхажа, шэнэ жэлдэ ороһоной ёһолол Бурхандаа зальбаран дүүргэгты. Сагаалганаар золгожо, тон түрүүн аха зоноо, хүүлдэнь бэе бэеэ амаршалалгы, шэнэ жэлдэ хайн ябахаяа бэе бээдэ хүсэгты.

Хүндэтэ мүргэлшэд, үнгэрэн Түмэр Бар жэлые дабажа, амиды гаранданатнай, сагыё алхажа, Түмэр туулай жэлдэ орожо байһандатнай би ехэ баяртай байнаб. Тийгээд энэ жэлдэ хайнаар, ухаантай, буянтай, сэдхэлтэй ябажа гарахамнай болтогой!

Бандида Хамба лама Дамба АЮШЕЕВ,
Россин Бурхан шажантанай заншалта
Сангын толгойлогшо.

ПРЕЗИДЕНТ ЗАЛУУШУУЛТАЙ УУЛЗАА

**ВРЕМЯ
ЖИТЬ И РАБОТАТЬ
В БУРЯТИИ**

Паяхана Буряад Республикын Президент залуушуултай уулзалга үнгэргөө. Эндэ эмшэд, олзо эрхилэгшэд, багшанар, оюутад, хурагшад суглараа.

Тусхэмжээябуулга гурбан хубида хубаагданхай. Түрүүшын хуби соо залуушуулыс ажалаар хангалга болон олзо эрхилэгшэдые дэмжэлгэ тухай хөөрэлдөө.

Пүүлэй үедэ республика дотор олзо эрхилэгшэдтэ элдэб субсиди үгтэнэ, тэдэнэй дунда конкурсууд үнгэргэгдэнэ. Харин тиигээшье наа, олонхи залуушуул ажал хэнгүй, дүй дүршэл абангүй, баян болохоёо нанана. Эдэбхитэй олзо эрхилэгшэ болохын тула ехэ хүсэл, дүй дүршэл, тиин найнаар ажаллаха хэрэгтэй гэжэ тэдэнэр ойлгоногүй.

"Зебра" гэхэн реклама агентствын хүтэлбэрлэгшэ Роман Филиппов: "Олзо эрхилэгшэ эхилхэдэ, намда ганса нэгэ компьютер, ксерокс байгаа. Багахан байра хүлхөөр абаад байдаг байгаааби. Нэгэ түхэригөөр ксерокс хэжэ, түрүүшын мүнгээ олоһон байнаб". Тиин багахан саг соо Роман Филиппов өөрын агентствэтэй болоо.

"Миний оюутан ябахад амни, стипенди 40 түхэриг байгаа юм. Энэ мүнгэн юундэшье хүрэдэггүй нэн. Тиин би нүхэдөөрөө барилга, завод дээрэ ажалладаг байгаааби", - гэжэ Вячеслав Наговицын хөөрэнэ.

Президентын тэмдэглэхээр, гүрэн саашаадаа баһал олзо эрхилэгшэдые дэмжэхэ. Харин бага юумэнхээ эхилхэ, дүй дүршэлтэй болоод, олзо эрхилэгшэ болохо хэрэгтэй.

"Кухни соо аяга, шанага угаажа, эдэс хоол яагаад шанадаг бэ гэжэ мэдэхгүй хадаа, таанар яагаад өөрын ресторана нээжэ шадхаабта?", - гэжэ Вячеслав Владимирович хүбүүд, басагадһаа асууна.

гуулинуудта багшанар дуталдана гэжэ мэдээжэ. Тиин хаяхана тиишэ ошохо дуратай залуу мэргэжэлтэдтэ 500 мянган түхэриг үгтэхэ гэжэ гүрэн мэдүүлээ. Энэ программа хэр ябуулагдааб? Багшанар тиишэ ганса мүнгэнэй хойноһоо ошоногүй гү?"

Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдинов: "Юрын багшын мүнгэ салин бага гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Тиигээшье наа, жэлбүри хүдөөдэ ажаллаха дуратайшуул байна. 2009 ондо -130, 2010 ондо -200 хүн ошоо. Ямаршье багшада үндэр салин абаха арга боломжо байна. Эгээл бэрхэ, эрхим багшанар 40 мянган түхэриг абана. Залуу

Залуушуулыс ажалаар хангалга тухай хөөрэлдэхэдөө, промышленна предприятинууд дээрэ техникэ шэнэлхэ хэрэгтэй гэжэ Президент хэлээ. Тиигээ наа предпряти дээгүүр, хүдөөдэ залуушуул ажаллаха дуратай байха.

Жэшэнь, үнгэрһэн жэлдэ нэгэ хэды хүдөөгэй ажахынуудта шэнэ тракторнууд үгтөө. Олон залуу хүбүүд тэрээн дээрэ ажаллаха ханаатай байгаа.

"Тус тракторта хууха дуратайшуулай дунда ээлжэн болоод байгаа. Би өөрөө олон үнэтэй, сэнтэй машинанууд соо хуужа туршааб, харин шэнэ тракторнуудай доосоохинь "Ленд крузертал" адли байна", - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглэнэ.

Ахын аймагай Орлигой дунда хургуулин багша Алексей Тухалов Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдиновта асуудал табяа: "Республика дотор хүдөөгэй хур-

мэргэжэлтэдые дэмжэхэ зорилготой программа найнаар ябуулагдаа. Республика дотор 34 багшанар субсиди абаһан байна".

Министрэй харюуда Алексей Тухалов имэ дурадхал оруулаа: "Гэдэ залуу багшанар табан жэлэй хэлсээ баталһан байна. Тэрэ мүнгээ абаад, олонхинь хото руу нүүжэ ябашаха. Тиимэһээ табан жэл хүдлөөд байһан залуушуулыс дэмжээ наа урагшатай байгаа. Тэдэнэр хаанашье ябахгүй. Хүдөөдэ ажаллажа хуранхай байна юм".

"Имэ дурадхал тухай хэлсэжэ, хуулин онсо шэнжэнүүдыс хаража үзэхэбди. Саашаадаа хүдөөгэй залуу эмшэдыс, ажалшадые, багшанарые дэмжэхэ программа байгуулха хэрэгтэй", - гэжэ Президент Вячеслав Наговицын хэлээ.

Эржена БАТОРОВА.
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав НАГОВИЦЫНАЙ түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүдээр

Түсэблэлгын зүблөөн дээрэ Вячеслав Наговицын республикын транспорт, энергетикэ болон харгын ажахы хүгжөөлгын талаар министрэй Онохойдо болоһон гэнэ усалай удаа республикада гаазаар хангалгатай холбоотой байдал гуримшуулхын тула абтаһан хэмжээнүүд тухай мэдээсэл шагнаа.

РБ-гэй экономикын министр жэлэй эхинһээ хойшо сэнгүүдэй ургалтын эршэ болон түрүүшын кварталда ургалтын багсаамжалга, мүн мүнгэнэй сэнгэй бууралгыс номгодхолгын хэмжээнүүд тухай элидхээ. Тиин Экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшотой суг хамта мүнгэнэй сэнгэй бууралгын шалтагаануудые шэнжэлжэ, зохистой хэмжээнүүдыс абаха даалгабари үгтөө.

РБ-гэй барилгын болон ЖКК найжаруулгын министрэй уялгануудые дүүргэгшэ дулаасуулгын хаһын ябаса болон 2011-2012 онуудай шэнэ хаһада бэлдэлгын түсэбүүдтэй танилсуулаа.

Вячеслав Владимирович министрствэнүүд болон албан зургаануудта ашагта малтамал олзоборилго, болбосоруулгын үйлдэбэри, зайн гал, газ болон уһа үйлдэбэрилгэ, барилга, гэр байра ашаглалгада тусалга, ажалгүйдэлгэ болон бусад амин шухала халбаринуудаар республикын социально-экономическа

байдалай харуулалтануудые найжаруулха талаар дурадхалнуудые оруулхыс даалгаа.

Буряадай Барилгын болон ЖКК найжаруулгын министерство, гадна Промышленность, олзын хэрэг эрхилэлгэ болон шэнэ зүйл нэбтэрүүлэн ашаглалга хүгжөөлгын талаар республиканска агентство элшэ хүсэний нөөсөнүүдыс бүридхэлгын хэрэгсэлнүүдэй талаар зохистой байдал тогтоохо тухай асуудал хаража үзэхэ ёһотой. Тиихэдэ тус министерствэдэ Омско областин «Гэр байрын барилгада түлхисэ үгэлгэ» гэхэн программа шэнжэлээд, экономклассай гэрбайрын сэн доошолуулгын хэмжээнүүдыс бэлдэхэхэ, Архангельска областьдо нэбтэрүүлэгдэнэн бюджетнэ халбарин хүдэлмэрилэгшэдтэ хүнгэлэлтэтэй ипотеchnэ урьһаламжын гурим хаража үзөөд, тусхай дурадхалнуудые оруулхыс даалгаа.

Транспорт, энергетикэ болон харгын ажахы хүгжөөлгын, тиихэдэ элүүрыс хамгаалгын министрүүдтэ Вячеслав Наговицын ВСЖД-гэй элүүрыс хамгаалгын объектнуудые муниципальна эзэмдэлгэдэ дамжуулан үгэлгын ажал эмхидхэлгэ даалгаа.

Буряад Республикын Президентын болон
Правительствын Хэблэлэй албан.

ДҮГЖҮҮБЫН ХУРАЛ УДХАТАЙ

Сагаан харманай ехэ бэлдэхэл хэжэ угталаг хайндэрнай гэшэ. Буряад ороной бүхы дасан, дугангуудта Сагаалганай хуралнууд хурагдажа эхилбэ.

Февралин нэгэндэ бүхы дасангуудта «10 хангал» гэжэ бүхы сахюусанай хурал үнгэргэгдөөд, үдэшин 5 сагнаа Дүгжүүбын хурал хурагдаба. Энэл үдэр Дээдэ-Онгостойн дасанда Дүгжүүбын хурал үдэшин 5 сагнаа олон лама санаарган бүтээбэ. Нислэл хотын ажаһуугшад олоороо зорижо ерээд, энэ хуралда хабаадалсаа.

- Сагаан харые угтуулан хурагдадаг Дүгжүүбын хурал онсо удхатай, - гэжэ Ивалгын дасанай лама, «Даша-Чойнхорлинг» гэхэн буддын шажанай дээдэ хургуулида багшалдаг Раднажап Содномов хэлээ. - Юрэнхыдөө хүнэй гай баршад арилгадаг хурал гэшэ.

Дүгжүүбын хуралда оролсожо, нотагаархиднай ехэ хэрэгтэ бүтээбэ, ханаан сэдхэлээ тэгшэлбэ гэшэ.

Эльвира ДАМБАЕВА,
манай корр.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

САГААН ЭДЕЭНЭЙ ДЭЭЖЭ

Ламанарай уншалгаар арюудхагдаһан сагаан эдеэн Сагаалганай үедэ наймаанда гарахань.

Буряадай Хүдөө ажахын болон эдэс хоолой министрствын үүсхэлээр «Молоко» бүлгэмэй буйлуулһан хүнэй эдэс Буддын шажантанай заншалта Сангхын ламанарамнайла болоо. «Гал, шорой, уһан, түмэр – энэ дүрбэн бодосуудай уһаниинь лэ алибаа мэдээсэл шэнгээхэ аргатай. Ушар тиимэһээ сагаан эдэс арюудхаха гэшэ – шэнэлтэ бэшэ», - гээд, Жамбал лама сурбалжалагшадта ойлгуулна.

55 жэлэй урда тээ хүнэй эдэс буйлуулжа захалһан «Молоко» бүлгэм мүнөө дээрээ оньһон түхээрлэгнүүдээ шэнэлэнхэй. Тиимэ тула бүтэн жэлэй туршада аяар 4 мянган тонно һү буйлуулха аргатай. Байгша ондо үйлдэбэриес улам үргэдхэхэ хүсэлтэй байһанаа предпрятини генеральна директор Анатолий Раднаев хубаалдаба.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

БУРЯАД ҮХЭРНАЙ БУУСАДАА БУСАХАНЬ ГҮ?

Мал ажахымнай мандаһай гэжэ этигэн ябадаг эрдэмтэн Булат Лхасаранов мүнөө буряад үүлтэрэй үнэс Буряад руу бусааха талаар оролдолго гаргана. Шэнэ жэлэй үмэнэ Хитадай Шэнэхээн нотагаар Буряадай Правительствын гэшүүдтэй хамта тэрэ 100 толгой үнэс хилэ гаталуулха тухай хэлсээд ерээ.

- 1993 ондо буряад үүлтэрэй адуутай болообди. Удаань 2006 ондо «бүүбэй» хони хуулин ёһоор баталаабди. Табан хушуун малнай үдэжэ эхилээ, - гээд Булат Бастуевич урмашана.

Мүнөө дээрээ 100 толгой Буряадтаа оруулжа абабал, тэрэмнай 2020 он тээшэ нилээд олошорхо аабза гээд эрдэмтэн найдана.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА ЭРТЭЭННЭЭ БЭЛДЭХЭ

2011 оной хабарай тарилгын хүдэлмэринүүдтэ бэлдэж эхилхэ асуудал зүбшэн хэлсэһэн суглаан хаяхан үнгэргэгдэбэ. Республикын Хүдөө ажыхын министерствын хүтэлбэрилгшэд болон мэргэжэлтэдһээ гадна хүдөө ажыхын предпритинуудай, эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, аймагуудай хүдөө ажыхын таһагай даргана, агрономууд энэ суглаанда олоороо хабаадаа.

Хүдөө ажыхын болон эдэе хоолой министрэй нэгэдэхи орлогшо Михаил Костриков оролто үгэ хэлэжэ, энэ суглаа нээгээ. Энэ жэлэй хараа түсбүүдтэй, гол зорилгонуудтай тэрэ тобшо тэдыгээр танилсуулаа.

Михаил Костриков

Тэрэнэй удаа дурдагдаһан министерствын тарьяан ажалай, механизациин таһагай начальник Баян Жигжитов үгэ абажа, энэ жэлэй тарилгын хүдэлмэринүүдые үнгэргэлгэдэ ямар бэлдэхэл хэгдэхэб гэжэ элидхэ.

Тэрэнэй мэдээсэһээр, нёдондо жэлдэ оройдоол 79 мянган тонно орооһо тарьяанай ургаса хураагдаа. Тиихэдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 13,5 центнер ургаса абтаһан болоно. Тэрэшэлэн бүхыдөө 46 мянган тонно овош хураагдаа, нийтын малай үбэлжэлгэдэ дунда зэргээр фуражна толгой бүхэндэ 8 центнер тэжээлэй единици бэлдэхэгдэн байна гэжэ тэрэ хэлээ. Тиихэдэ тухай программада хабаадажа, адууһа мал үсхэбэрилдэг ажыхынуудта малай толгой бүхэндэ 20 центнер тэжээлэй единици бэлдэхэгдэн байна.

Хүдөө ажыхын министерствын тарьяан ажалай таһагай начальник Б.Г.Жигжитовэй хэлэһээр, нёдондо жэлдэ тарьяан ажал

дэмжэлгэдэ республикын бюджетһээ 88,5 миллион түхэриг үгтэһэн байна. Тиихэдэ ган гасуурта дайрагдажа, орооһо тарьяанай ургаса ёһоор абаагүй ажыхынуудта туһаламжа болгон субсидиин гуримаар 28 миллион шахуу түхэриг үгтөө. Тиихэдэ худалдажа абтаһан түлишэ тоһодолгын хэрэгсэлнүүдэй гаргашыень харюулжа, гүрэнэй нан жасаһаа 20 миллион түхэриг һомологдоо гэбэ. Тиихэдэ һайн шанартай үрһэ худалдажа абалгада 8 миллион түхэриг үгтэһэн байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Тэрэнэй саашан хэлэһээр, энэ жэл нёдондойидол адли хэмжээндэ тарьяан ажал эрхилэгшэдтэ гүрэн туһаламжа болгон мунгөөр туһалха гэжэ Б.Г.Жигжитов мэдүүлээ.

Энэ долоон хоногой эхинһээ министерство руу ябуулга хэжэ, минеральна үтэгжүүлгэ хэды шэнээн хэмжээндэ ямар ажыхы абаха гэжэ мэдүүлхэ хэрэгтэй гэбэ. Ажыхынуудар эртэһээ хэрэгтэй тооень абажа, саашан захиха ёһотойбди гэжэ тэрэ нэмээ.

Энэл министерствын финансын таһагай ахамд бухгалтерай орлогшо Юлия Бураева үгэ үгтөө. Байгша оной хабарай тарилгада хэды шэнээн мунгэн һомологдохоб гэжэ тэрэ мэдээсээ.

Тэрэнэй хэлэһээр, рапс гэжэ малай тэжээлдэ ородог ургамал таригада ажыхынууд, тэрэниёе химическэ аргаар хамгаалха хэрэгтэ федеральна бюджетһээ субсидиин мунгэ абаха аргатай. Нэгэ гектарта таригадаһан рапсын түлөө 530 түхэриг мунгэн үгтэхэ гэжэ тэрэ хэлээ. Тиихэдэ республикын бюджетһээ тарималнуудай ургаса химическэ аргаар хамгаалгада хэгдэхэ гаргашануудай 50 процентнь республикын бюджетһээ харюулагдаха гэжэ Ю.Бураева мэдүүлээ. Тиихэдэ һайн шанартай үрһэ ажыхынуудай худалдажа абалгада заабол гүрэнһөө мунгэн үгтэхэ гэжэ эндэ тэмдэглэгдээ. Жэшэнь, нэгэ тонно шэниисын үрһэ худалдажа абалгада 3820 түхэриг, обёс – 3640 түхэриг, шэмээн – 3700 түхэриг хэмжээндэ гүрэнэй туһаламжа үзүүлэгдэхэ, харин рапс тариха дуратай ажыхынуудта нэгэ тонно һайн үрһэнэй түлөө 17 мянган түхэриг хэмжээндэ субсидиин гуримаар тэдхэмжэ үзүүлэгдэхэ.

Энэһээ гадна хүлээгдээгүй уларилтай нютагта ажаһуудаг һэн хойноо, хүлээгдээгүй ехэ гарзада орохогүйн тула заабол страховани хэхэ хэрэгтэй гэжэ эндэ һануулагдаа. Гансашы манай республикада бэшэ, бүхы Росси дотор хүдөө ажыхы-

гаар иимэ хэмжээн абтажа байнхай.

Хүдөө ажыхын министерствын тарьяан ажалай, механизациин таһагай ахамд мэргэжэлтэ Ю.Ф.Пахомов минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэлгын ашаг үрэ болон орооһо тарьяанай ургасые химическэ аргаар хамгаалха тухай дэлгэрэнгээр элидхэ. Тэрэнэй хэлэһээр, минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэдэг ажыхынуудта орооһо тарьяанай ургаса нэгэ гектарта 3,5 центнерһээ эхилээд, 5 шахуу центнер хүрэтэр дээшлэнэ.

Тиихэдэ ган гасуур боложо байдаг манай республикада нютагжуулагдаһан сортын үрһэнөөр тарилга хэхэ шухала гэжэ энэ суглаанда тэмдэглэгдээ. Манай республикада үрһэ таригада 10 туршалгын участогууд бии гэжэ хэлэгдээ. Тиихэдэ Зэдын аймагай Гэгээтэй нютагта үрһэ таригада болобо хаш. Энэ участогай ажал хүдэлмэри Д.Л.Цыбиков хүтэлхэ болонхой.

Баян Жигжитов

Шэнэ гараһан жэлнай шииг нойтоор хэр байхаб гэжэ бодото байдалнай харуулха. Гэбэшыёе ноябрь, декабрь һарануудта ехэ саһан ороо хадаа май, июнь соо хэрэгтэй сагта хура орохогүй юм гү гэжэ хүдөөгэйманай ажалшад эртэһээ найдажа, тарьяан ажалаар шэнэ түсбүүдые табижа эхилбэ гэжэ энэ суглаанда ойлгогдоо. Газар хахалха сагай үдышыёе һаа, энэ харюусалгата хаһада бэлэн байхын тула түлишэ тоһодолгын хэрэгсэлнүүдые, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые, һайн үрһэ, мүнөө үсын техникэ худалдан абаха тухай эртэһээ хэлсэхэ, захиха хэрэгтэй ха юм даа. Тиймэһээ энэ суглаан зарлагдажа, республикын ажыхынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд шухала асуудалнуудыёе сугларжа зүбшэбэ, һанамжаараа хубаалдаба гээшэ.

Энэ жэлдэ республикымнай ажыхынууд 150 мянган тонно орооһото ургамалнуудыёе,

170 мянган тонно хартааба, тиихэдэ 52 мянган тонно овош хураажа абахаар түсбэлэнэ. Хараалһан зориһоноо туйлахын тула газар тарьяалан ашагтайгаар элдүүлхэ, нөөсэ алмаха мүнөө сагай техникэ хэрэглэхэ болон бусад шухала эрилтэнүүд тарьяан ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдана.

Зэдын аймагай Борьёогой госплемзаводой директор Петр Зайцевай хэлэһээр, паар хахалһада гол анхарал хандуулха хэрэгтэй. Сагай уларилһаа дулдыдангүйгөөр паар хахалһан газарһаа һалаа бараг ургаса хураажа абадагбди гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Тиймэһээ орооһо тарьяа ургуулха зорилготойгоор республикын программада хабаадажа, гүрэнһөө тэдхэмжээтэйгээр хүдэлдэг ажыхынуудта мүнөө жэлдэ хэды шэнээн газарта паар хахалха ёһотойб гэхэн түсэб хүргэгдэнхэй гэжэ эндэ тэмдэглэгдээ.

Эртэһээ түлишэ тоһодолгын хэрэгсэлнүүдые, минеральна үтэгжүүлгэ үрһэ, техникэ худалдажа абаха хараа түсэб табиһаһаа гадуур ажыхынуудай хүтэлбэрилэгшэд үшөө хаягдаагүй тарьяанайнгаа талмайн хахадын шахуу страховани хэхэ тухай бодомжолхо болоно. Тийгэбэл гарзань нэгэ бага бараг байха жэшээтэй ха. Энэ жэлэй тарилгын хүдэлмэринүүдые үнгэргэлгэдэ ажыхынууд хамта дээрээ 141 миллион түхэригэй урьһаламжа гүрэнэй нан жасаһаа боғони болзороор абаха тухай мэдүүлээд байна.

Суглаанай үедэ «Хонгоодорнууд» гэхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Чингис Шалдушкеевтэй хөөрлэдэн байнабди. 2010 ондо «Зүүн Мориной хүдөө ажыхын кооператив», «Маяк» гэхэн кооператив, тиихэдэ «Янда-нов» гэжэ тарьяан фермерэй ажыхы, үшөө хүдөө ажыхын эд хэрэглэгшэдэй нютагай кооператив нэгдэжэ, энэ бүлгэм байгуулаабди гэжэ тэрэ хөөрөө. Тарьяан ажал эрхилхэ һанаатайбди гэбэ. Мүнөө дээрээ 500 гаран гектар талмайда тарья тарина. Паяын эрээдүйдэ 2 мянга болон үшөө дээшэше гектарта тарья тариха һанаатай. Байн һайн үүлтэрэй мал үсхэбэрилхэ зорилготой. Мүнөө дээрээ 200 толгой эбэртэ бодо малтай.

Чингис Андреевич Шалдушкеевэй хэлэһээр, Түнхэндэ ган болодоггүй, үбһэ тэжээл хүсэдөөр хураажа абадаг. Тиймэһээ мал олоор барихада, таатай нютаг лэ даа гэжэ тэрэ тоолоно.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ
фото-зурагууд.

Сагаалганай хэшэг

ТЭНХЭЭ ОРУУЛХА ШЭДИТЭЙ

Сагаан эдээнэй шэнэ зүйл Сагаалганда хотын дэлгүүрнүүдтэ элбэгээр наймаалагдана. Энэманай биойогурт болоно. Тарьяанай, үрэ жэмэсэй нэмэлтэнүүдтэй сагаан эдээнэй энэ зүйл республикын хүн зондо һайшаагдана.

«Клубника, вишня, персик, тарьяанай зүйлнүүд холисотой энэ амтан эдээн хүнэй бэе тамирта туһатай, элүүржүүлхэ шэдитэй. Энэһээ гадна ундашыёе харяаха, юрэдөөл амтатай гээшэнь аргагүй», - гэжэ энэ биойогурт худалдан абажа байһан оюутан басаган Адиса Содномова ехэл магтаа. Үетэн нүхэдөөрөө тэрэнниёе худалдажа абаха гэжэ оролдодогбди, нэгэ наймаанда байгаагүй һаань, нүгөө тээһээ бэдэржэ олонобди гэбэ. Акционернэ «Молоко Бурятии» бүлгэм (гормолзавод) сүүдхын туршада хэдэн арбаад тонно сагаан эдээнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилнэ. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхоз» гэхэн хүдөө ажыхын үйлэдбэрийн кооперативһаа, Барай ажыхыһаа, акционернэ «Агротоподстрой» бүлгэмһөө, Кабанскын аймагай «Байкальское» гэхэн туршалга-үйлэдбэрийн ажыхыһаа, Ивалгын аймагай Оронго тосхоной ажыхынуудһаа һу худалдажа абадаг.

- Харин нэмэлтэ болодог зүйлнүүдын Красноярска хизаарай предпритиһаа абадагбди, - гэжэ сагаан эдээнэй шэнэ зүйл тухай бүлгэмэй технолог Софья Борисовна Щербакова хэлэнэ. - Будаг, амта шэмэ оруулһан зүйлнүүдые хэрэглэдэггүйбди. Буряад оройног ажаһуугшадтай бэсын энхэ элүүртэ гамтайгаар хандадагбди.

Энэһээ гадна энэ бүлгэмдэ үйлэдбэрилэгдэдэг эзэгэй, зөөхэй болон бусад сагаан эдээнэй зүйлнүүд республикын ажаһуугшадта эрилтэ ехэтэй болонхой.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВАГАЙ
фото-зураг.

МҮНГЭНЭЙ ТЭДХЭМЖЭ ҮЗҮҮЛЭГДЭХЭ

Буряад Республикын Хүдөө ажыхын болон эдэе хоолой министрствэдэ 2010 ондо хүдөө ажыхын үйлэдбэрилэгшэдтэ гүрэнэй талаһаа хэды шэнээн хэмжээндэ мунгэнэй тэдхэмжэ үзүүлэгдээб гэхэн дүнгүүд согсологдоо.

Манай республикада үнгэрһэн жэлдэ хэдэн федеральна болон республикын тухай зорилготой программанууд бэлүүлэгдэн байна гэжэ Хүдөө ажыхын болоп эдэе хоолой министрствын хэблэлэй албанһаа мэдээсээ.

Дээрэ дурдагдаһан программануудай зорилгонуудыёе бэлүүлгэдэ федеральна болон республикын бюджетһээ нэгэ миллиард үлүүтэй түхэриг һомологдоһон байна гэжэ готорбо. Тэрэ тоодо мал болон тарьяан ажалай һалбаринуудыёе хүгжөөлгэдэ, тэрэ шэлэн хүдөө нютагай социальна байдал һайжаруулгада ехэ мунгэн үгтөө. Жэшээлхэдэ, Яруунын аймагай Эгэтын-Адаг тосхондо, Мухар-Шэбэрэй аймагай Түгнэ нютагта гүрэнһөө һомологдоһон мунгөөр шэнэ хургуулинууд баригдаа. Гадна Түгнэ тосхондо соёлой шэнэ байһан бодхоогдоо.

Тус хуудаһа
Эльвира ДАМБАЕВА бэлдэбэ.

Засагай дээдын зургаануудта

БУРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО: ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД 2011 оной январийн 24 - 28

Январийн 24-д Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын гүйсэдхэхэ засагай зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдтэй түсэблэлгын зүблөө үнгэргөөд, РБ-гэй Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.М.Гершевичтэй, Буряадта Ахмад федеральна инспектор С.П.Шилинтэй, Буряадай хуралсалай болон финансын министрүүд А.В.Дамдинов болон С.Ю.Шутенковтой, республикын хүдөө ажыхын министрэй орлогшоноор Ю.Г.Дагдановатай болон М.А.Костриковтой, Буряадай ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Н.Н.Хамагановатай хүдэлмэрийн зүблөөнүүдэ эмхидхэ.

Январийн 25-да Буряадай Президент гүрэнэй шагналнуудыс барюулха талаар баяр ёһололдо хабаадаа, тнхэдэ элүүрыс хамгаалгын халбари найжаруулгада болон федеральна инвестиционно программануудта хабаатай хүдэлмэрийн зүблөөнүүдэ хүтэлбэрлөө.

Январийн 26-да Вячеслав Наговицынай хүтэлбэри доро Буряадта хуули ёһо сахилга хангада талаар зохиолуулгын зүблөө ажалаа ябуулаа. Удаань республикын Президент залуушуултай уулзаа, Эрхүүгэй областыд Буряадай тарифуудай талаар презентацида бэлдэлгын талаар хүдэлмэрийн зүблөө хүтэлбэрлөө.

Январийн 27-до республикын толгойлогшо федеральна засагай зургаануудта хүдэлмэрийн тула Москва ошоо. Тиин Россин Хүдөө ажыхын министрствэдэ тус министрствын болон Буряадай Правительствын хоорондо «Хүдөө ажыхын үйлдбэри дэмжэлгэдэ субсидинуудыс үзүүлхэ тухай» болон «2012 он болотор хүдөөгэй социальна хүгжэлтэ» ФЦП бэсүүлхэ тухай» хоёр хэлсээн баталагдаа. РФ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.Жуковтай Буряадай Президент республикын элүүрыс хамгаалгын халбари найжаруулгын программа зүбшэн хэлсэе. Гадна РФ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо-Правительствын Аппаратай хүтэлбэрлэгшэ Вячеслав Володинтой, «Тухай экономика зонанууд» ОАО-гой генеральна директор Игорь Косовтой уулзалганууд эмхидхэгдэ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхэ орлогшо Иннокентий Егоров үнгэргэжэ долоон хоногто РБ-гэй Арадай Хуралай Зүблэлэй зүблөөндэ хабаадаа. Мүн имэ асуудалнуудта хабаатай зүблөөнүүдэ хүтэлбэрлөө: 2011 оной болон 2012-2013 онуудай түсэбтэ хугасаагай республикын бюджет тухай РБ-гэй хуулида оруулагдаха хубилалтанууд, хатуу үлэгдэл хаядаһануудыс болбосоруулгын талаар үйлдбэрийн комплексн хүтэлбэри эмхидхэлгэ, Буряадай Россин бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай федеральна түсэб бэсүүлгэ, «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай генеральна директортой тушаал эзэлхэ хүнүүдыс хаража үзэлгэ.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Чепик РБ-гэй Президентын зүблөөнүүдтэ хабаадаа. Гадна республикын Правительствын дэргэдэхэ Эд хэргэллгын дэлгүүр гуримшуулгын, Миграционно политикын, Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа бэсүүлгын хойноһоо хиналгын болон гүрэнэй гүйсэдхэхэ засагай зургаануудай ажал ябуулгын ашаг үр сөгнэлгын, республика дотор хуули бусаар модо болдэлгэ болон тэрэнэй эрьсэ нэргыллгын талаар комиссинуудай зүблөөнүүдэ хүтэлбэрлөө.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров Хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдэй болон тэдэнэй эрхэнүүдыс хамгаалгын талаар Россин Федерацийн Правительствена комиссийн зүблөөндэ мэдээсэл болдэлгэ, бусад албан зургаануудта дамжуулагдан үгтэһэн хүүгэдэй сээрлигүүдэй байшангуудыс нөөртэн бусаалга, Буряадай Россин бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулагдаһан соёлой хэмжээ ябуулгануудыс үнгэргэлгэ мэтын асуудалнуудаар зүблөөнүүдэ үнгэргөө. Гадна Баир Гвиболович Арадуудай хани барисаанай жэлэй нээлгын болон хотын зуун эрхим оюутадые шагналгын баяр ёһололнуудта, СФО-до РФ-гэй Президентын бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшын орлогшо Л.Е.Бурдтай суг хамта эрхэтэдтэй хубинь асуудалнуудаар видеоконференц-уулзалгада хабаадаа; «Кабанскын аймаг» муниципальна байгууламжын толгойлогшо Г.Н.Орловтой, Республикын эрдэмэй-медицинын номой сангай директор М.П.Демковатай, Филипповэй нэрэмжэтэ БГСХА-гай ректор А.П.Поповтой хүдэлмэрийн уулзалгануудыс үнгэргөө.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Фоменкин залан хүтэлбэрлэдг министрствэнүүд болон албан зургаануудта имэ ажал ябуулаа: барилгын болон харгын ажыхын объектүүдыс шалгалга, РБ-гэй Минтрансн барилгада зүбшөөрэл үзэлгын гурим хубилгалга, Алас Дурна зүг болон Забайкалы хүгжөөлгын федеральна тухай зорилготой программын хэмжээндэ федеральна бюджетдээ мүнэн туһаламжа абахаар мэдүүлгэ болдэлгэ, «ПромАльянс» «Промэксим» ООО-гой Улаан-Үдын аэропорт хэблбэн шэнэллгын талаар хүдэлмэрийн түсэб бэсүүлгын хойноһоо хиналга, муниципалитетүүдэй хоорондо саг үргэлжэ ябадаг маршрудуудай тоолборидо оруулгын тула РБ-гэй маршрутна байгуулга тогтоохо талаар комиссийн зүблөө эмхидхэлгэ, Буряадта ЖКХ-да өөрын гуримшуулгатай эмхи тогтоохо талаар хүдэлмэрийлгэ.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Анатолий Лехатиной толгойлдог Россин Федерацийн Президентын дэргэдэхэ Буряад Республикын Бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшэтэ эмхи зургаанда имэ асуудалнуудаар ажал ябуулагдаа: «Байгал нуурыс хамгаалга болон Байгалай байгаалин дэбисхэрыс социальна-экономическа талаар хүгжөөлгэ» ФЦП-гэй гол удхын проект, республикада хадагалаанда байһан сэрэгэй буу эмсэгыс промыслсна аргаар ашаглан хэрэглэлгэ, республикада элшэ хүсэной инфраструктура хүгжөөлгэ, «Россин Федерацида дотоодын аяншалга хүгжөөлгэ (2011-2016)» ФЦП-дэ республикын хабаадалга, Хүдөө ажыхын академийн оюутадай хамтын байра барилга, ВСГТУ-гай эрдэмэй-техничекэ номой сангай барилгыс 2011-2015 онуудта хуралсал хүгжөөлгын федеральна программада оруулалга, Буряад Республикын Үндэһэтэнэй музейн барилга, 2011 ондо РФ-гэй эрхэтэдтэ түлбэригэй медицинскэ туһаламжа үзүүлэлгын гүрэнэй найдуулгануудай программа...

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Носков Захиргаанай байгуулгын халбаринуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй түсэблэлгын зүблөөнүүдэ үнгэргөө, дансанууд дээрэ хүдэлмэрилөө, Буряадай Президентын даалгбаринуудай бэсүүлгэ хинаа.

Захиргаанай байгуулгын халбаринуудта «Сагаалганай» хайндэртэ бэлдэлгын ажал ябуулаа, «Бурятия-2010» гэхэн сэтгүүлшэдэй хүдэлмэрийнүүдэй президентскэ конкурсын илагшадые шагналгын баяр ёһололдо бэлдээ, республикын гүйсэдхэхэ засагай зургаануудай хүдэлмэрийлэгшэдэй бүридэлэй шэнжлэл хэ болон энээнхэ урид бэсүүлжэ байһан ажалаа үргэлжлүүлээ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Хэблэлэй албан.

Буряад Республикын Арадай Хуралай түсэблэһэн хэмжээ ябуулганууд 2011 оной январийн 31- февральин 4

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

31.01 11.00 Бага танхим

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон

(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

1. «Буряадай Россин бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баяр тэмдэглэлгын үдэр тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

2. «Социальна хүлхэлэлгын хэлсээнүүдээр үгтэдэг гэр байрада хэрэгтэй эрхэтэдэе бүридхэлдэ абалгын дүрим тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

3. «Хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүлэй нийтын хүмүүжүүлэгшэд тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

4. «Буряад Республикада эхин мэргэжэлэй хуралсал тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

5. «Пуралсал тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

6. «Буряад Республикада эдилгэ абалгада ээргүүсэлгэ тухай» Буряад Республикын Хуулийн 10-дахы статьяда хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

7. «Республикын бюджетдээ хангагдадаг болон Захын Хойто зүгэй аймагуудта алдихагдаһан Буряад Республикын нютагуудта оршодог эмхинүүдтэ хүдэлдэг хүнүүдтэ найдуулганууд болон компенсацинууд тухай» Буряад Республикын Хуулийн 8-дахы статьяда хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

8. «Буряад Республикын ажаһуугшадта халдабарита үбшэнүүдхэ хамгаалалгын тарилга хэзэ тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

9. «Буряад Республикада бюджетэй ябаса тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

01.02 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжэтэ хоридохи сессидэ хэлсэгдэхэ асуудалнууд тухай

2. Хорооной 2010 ондо бэсүүлгэн ажал тухай тоосоо баталалга

3. Хорооной 2011 ондо бэсүүлхэ ажалай түсэб баталалга

01.02 10.00 Бага танхим

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫС ЭРХИЛЭГШЭ – АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

31.01 13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скопскай)

«Буряад Республикын Арадай Хуралай Регламентда хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай

31.01 14.00 каб.323

«Буряад Республикада захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

01.02 15.00 каб.323

«Буряад Республикада муниципальна байгууламжинуудыс тогтоолго, хилэнүүдынь таталга болон муниципальна байгууламжын зэргэ олголго тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

02.02 10.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон

(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

«Гүрэнэй болон муниципальна эзэмдэлгэдэ байһан газарай участогуудыс түлбэриггүйгөөр үмсэдэ үгэлгэ тухай» Буряад Республикын Хуулийн 1-дэхы статьяда хубилалта оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

31.01 15.00 каб.119

«Буряад Республикада хүдөө ажыхын үйлдбэрийс гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

02.02 10.00 каб.119

Буряад Республикын хуулинуудыс федеральна хуулинуудтай зохиолдуулха тухай

04.02 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын харилсаануудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, олонийтын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

Буряад Республикын Арадай Хуралай Эрхүүгэй областиин Хуули гаргалгын Суглаантай болон Забайкалийн хизаарай Хуули гаргалгын Суглаантай гурбан талата хэлсээ бэлдэлгэ тухай

31.01 10.00 каб.212

«Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ олоной хабаадалгатай хэмжээ ябуулга үнгэргэхэ тухай мэдүүлгэ оруулалгын дүрим тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

01.02 14.00 каб.212

«Номой сангай хэрэг тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

02.02 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон

(түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

«Бэе махабадтань болон хүгжэлтэдэнэ хоро хүргэдэг мэдээсэлхэ хүүгэдыс хамгаалха тухай» 2010 оной декабрийн 29-эй 436-ФЗ дугаарай федеральна хуулийн абтаһан ушарһаа «Буряад Республикада хүүгэдэй бэеын элүүртэ, бэе махабадай, ухаан бодолой болон сэдхэлэй талаар хүгжэлтэдэ хоро хүргэлгыс нэргылхэ талаар зарим хэмжээнүүд тухай» 2009 оной декабрийн 10-ай 1182-IV дугаарай Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

31.01 14.30 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдыс ашаглалгын болон оршон тойронхийс хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

«2020 он болотор Буряад Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа тухай» болон «2011-2015 онуудта Буряад Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа тухай» Буряад Республикын хуулинуудай түлэбүүд тухай

02.02 14.00 каб.203

«Россин Федерацийн дамжуулан ой модоной харилсаануудай талаар бүрин этигэмжэнүүдэй бэсүүлгыс нэмэлтэ мүнэн зөөрээр хангахын тула республикын бюджетдээ шэглүүлэгдэжэ байһан мүнэн зөөри ашаглалгын гурим тухай» Буряад Республикада хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

02.02 15.00 каб.203

IV. «ДУХЭРИГ ШЭРЭЭ»

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдыс ашаглалгын болон оршон тойронхийс хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

«2020 он болотор Буряад Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа тухай» болон «2011-2015 онуудта Буряад Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа тухай» Буряад Республикын хуулинуудай түлэбүүд тухай

04.02 14.30 Бага танхим

V. ЭРХЭТЭДЫС ХҮЛЭЭН АБАЛГА

М.М.Гершевич – Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ

02.02 9.00-12.00 каб.118/327

VI. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН АСУУДАЛНУУДАЙ ТАЛААР КОМИССИЙН ЗҮБЛӨӨН

Улаан-Үдэ хотын Захиргаанай «2011 ондо олонийтын инфраструктура хүгжөөлгэдэ мүнэн туһаламжа тухай» дурадхалнууд тухай

01.02 14.00 Бага танхим

МОНГОЛ ЛИТЭЭР ШЭНЭ ЖЭЛНАЙ ЯМАР БАЙХАНЫ БЭ?

Монголой Зурхайн нюусын ёһоор, 7 улаан мэнгэтэй сагаагшан түмэр Туулай жэлнай ямар шэнжэтэй байханы гэшэб?

Хүхэ мүнхэ Тэнгэрийн Бурхан Хайрханай табисууртай энэ Дэлхэйдээр агуухэ хэрэгүүдэ бүтээхэ, эди шэдигтэй, хүсэ шадалтай, холын ухаан бодолтой, юрын бэшэ, мянган жэлэй хүн түрэлтэнэй эгээл эрхим дээжэ хүмүүс гэжэ нэрэ зэргэдэ хүртгэн Богдо Гэгээн Чингис Хаанай Зарлигаар 1206 онһоо эхилжэ, Монголой хара зурхайн эрдэм бэлиг эхиэс абажа, саашадаа хүгжэжэ, энэ үе саг болотор дамжажа ерхэн намтартай.

Монгол Ехэ уласые нэгэн ами болгожо ниилүүлээд, Дэлхэйн дүрбэнэй гурбан хубине эээлжэ, гартаа оруулһан Эзэн Чингис Хаан нигэжэ хэлэһэн гэдэг: «Зурхайн нюусые шудалжа, арга бэлигэйн, элшые найнаар мэдэжэ абалал, алибаа хүсэтэниие эрхэ мэдэлдээ оруулжа шадаха эди шэди олодог юм».

Хүн эхынгээ умай соо бии болоһон саһаа хада гэртээ харитараа 12 жэл-гэрнүүдээр айлшалжа, 28 одо мүшэдэй, 7 үбгэд Бурхадай – 7 гаригай – 7 Планетэнүүдэй гэрэл туяа, элшэ энергийн доро Эхэ мэтэ энэрхы найхан сэдхэлтэй, эсэшэ сусашагүй Эхэ Дэлхэйнгээ альган дээрэ ажаמידарна гэшэбди. Тиихэдээ 60 жэлэй хугасаа соо 12 жэл-гэрнүүдээр, гал, шорой, түмэр, уһан, модон 5 махабадын гороо хэжэ гаранабди. I гороо 12-13 жэл. Энэ наһан соогоо эдир үетэн бүхы наһанайнгаа бата бэхи нууриие табижа гарана.

В этом цикле молодое поколение залаживает фундамент всей жизни. Это судьбоносный круг для дальнейшей жизни человека!

2 гороо 24-25 жэлэй.
3 гороо 36-37. Хатуу шанга, хөморолтой, гэнтын аюултай, үбшэн зоболонтой, алибаа муу нүлөөтэй, хүрөөтэй шалгалтын, шаардалгын гороо.

32-33 наһандаа, Христосой наһанда залуу үетэндэ аюултай.

36-37 жэл мэнгэтээ дабхасажэ, досоо хөморол боложо, залуу зарим зон нуури байраа оложо ядадаг.

Россиин ехэ абарга поэдүүд Пушкин, Маяковский, Есенин эгээл энэ наһанайнгаа гороо дабажа шадангүй, тагаалал болоһон шуу.

Ушар нимэһээ эртэһээ лама санаартандаа хандажа, үргэл, мүргэл, заһал, ном сударуншуулжа, архи, тамхинда дарагдангүй, хэргэлэн сэбэр, нягта, шаг шууягүй, бэе махабадаа гамнажа ябаха, эхэ эсэгэнэрын, аха дүүнэрын анхаралтайгаар энэ жэлье дабажа гарахадань дэмжэхэ хайрлаха зэргэтэй.

4 гороо – 48-49. Эхэнэрзондо муу нүлөөтэй байжа, бэе махабадын энерги ехээр нуларжа, аргагүй ехэ хашаланда ородог. Эртэһээ бэе бэлдэжэ, эмшэлжэ, аргалжа, энэ гороо дабажа гараха хэрэгтэй.

5-дахы гороо – 60-61 гороо эрэ хүндэ хатуу байжа, 30-40 процент эрэ зон хөморолдо абтажа, дабажа шададаггүй. Эрэ зоноо абарха боломжые наһанай нүхэрын, үри хүүгэдын али болохо бүхы аргые хэрэглэжэ, абарал оруулха хэрэгтэй. Тиигээд саашаа 72-73 жэл дахинаа 12-13 наһанайнгаа биоритмые шэнээр дабтажа эхилдэг тула, заһал, үргэл, ном сударань адли байдаг. 72-73 жэл наһатай зондо хатуу жэл, жэл орожо мэнгэ голлоходоо, хүндэ хүшэр, хэрбэс динлэжэ гарабал, саашаа наһаа наһалдаг.

84-85 гороо – 24-25-най жэлье дабтадаг.

96-97 гороо – 36-37 – айхия дабтадаг.

Ямар жэлтэн аргагүй хэргылжэ, болгоомжотой ябаха болоноб гэхэдэ:

1. Жэлээ оруулжа ябаһан зон.
2. Жэлээ оруулжа мэнгээ голложо ябаһан 36-37 жэлтэн – 72-73; 96-97 наһатайшуул, хонин жэлтэй залуу үетэн 32-33 наһанай.

Шадаа хаа үрдижэ, эрэ зонной заһал, үргэл мүргэлыень жэл орохын урда тээ бүтээхэдэ хайн.

Эхэнэр – эмэ зоной заһалые жэл оруулаад, шэнын нэгэнһээ шэнын 15 болотор үрдижэ хэхэ хэрэгтэй.

Бүхы дээрэн түмэр туулай 2011 оноо шэнжэлжэ үзэбэл, туулай амитамнай хэргэг, нюугдаг гээд ябадаг, нэгэ сагта гүйжэ-гүйжэ шэ-шэрээд, айгаад, эсээд нуужа нуудаг амитан гэшэ. Жэлнай хүнэй ажа-мидаралда, бэе махабадаа нимэр-хүүл нүлөөтэй байха.

Ородоор хэлэбэл: людей будет преследовать непонятная, необъяснимая тревога и некий страх и ожидание чего-то и в то же время со взрывом большой радости, событий и впечатлений.

5 махабадын эгээл шанга жэлнүүд, түмэр жэлнүүд болоно. Байгаалида түмэр жэлнүүд уһан махабадые эрхэшээн, ехээр арьбажуулжа, үбэл зунгүй саһа, бороо, гол мүрэнүүдые халажа, гай гамшаг асардаг жэлнүүд.

Ван гаригай нүлөөтэй

Энэ жэлдэ ургамал тарьян гэмгүй. Мал адуу тарган баян, олон. Ажал хэрэг урагшатай, үри хүүгэд олоор түрэхэ, гэр бүлэшые болоходо хайн, тиибэ яабашые хүн бүхэнэй түрэнэн үдэр жэлһээ дулдылжа, өөрын хайн, муу жэлнүүд байдаг, гэр бүлын талаар ехэ нарибшалжа, үзүүлжэ шиидхэбэри абаха хэрэгтэй. Өөрынгөө жэлэй орожо байхада, хадамда гаража, һамга абажа, үхибүү түрэжэ огто болохогүй, хойшодоо ехэ муу нүлөөтэй байдаг.

Хубсаһа хунарай, эд хэрэгсэлэй үнгые шэлэхэ болоо хадаа, энэ жэлэй эгээл хайн үнгэнүүд гэбэл: алтан шаргал, хүрин үнгэ, мүнгэн сагаан, боро үнгэ, зунай сагта ногоон үнгэ, дунда зэргын үнгэ: хара, хүхэ, сэнхир, муу үгэнь: түмэрэй дайсан гал хадаа улаан үнгэ болоно. Хүн бүхэндэ баһал өөрын муу хайн үнгэ байдаг.

Юрэнхыдөө, Туулай жэлнай зөөлэн эмэ хайн жэл болохо шэнжэтэй.

АНХАРЫТ:

Зурхайн ёһоор 5 махабадые хүнэй бэсын махабадтай жэшээлбэл, модон махабада – эльгэмнай, сагай уларилаар – хабарай саг. Хабарай түрүүшын һара Бар һара Сагаалганаар эхилнэ.

Хабарай 3 һара соо бар, туулай, луу һарануудта эльгэмнай аргагүй ехэ ариг сэбэрэй ажалаа эхилдэг. Тиихэ сагтань архи уужа болохогүй. Уугаа хадань, бэнь бүхы жэл соо хөморолдо ородог.

Сагаалганай үедэ хүн зомнай хүхээд-баярлаад, тарган өөхэтэй, тоһолиг эдэс архитай холижо, эльгэндэ хоро хүргэдэг.

Зурхайн ёһоор, хабар, зунай сагта архи уухада бээдэ ехэ муу, наһан түргөөр хороогдодог. Урдын сагта түрэ найраа намарай сагта хэдэг байгаа.

Тиимын тула, уһан махабадые дэн ехээр дэлгэрүүлхые дараха һэдэлгэтэйгээр түмэрэй дайсан гал ехээр ажалаа эрхилжэ, түймэр дэлхэй дээрэ хүжэрдэг. Энэ ушарые 2010 ондо бидэ нүдөөрөө үзэбгээшэбди, энэ ёһо гурим, ородоор хэлэбэл, борьба двух противоположностей *Воды и Огня будет продолжаться на Земле и в 2011 г., но не в столь масштабных размерах в нашей стране.*

Эхэ Дэлхэйгээ малтажа, түнхижэ, гол мүрэнүүдэ бузарлажа, ой модоёо хюдан унагажа, ан гүрөөл, амитаниены айлгажа, хюдажа хорооходо, Байгаалин 5 махабадын тэнсүүри алдагдажа, Орон Дэлхэйн Сахюус Бурхад уурлан хилэгэнэдэг.

Абаха, эдихэ, эдлэхэ хэмээ алдаһан, архи тамхинда даруулан, һэбхи һалхин, муу ябадалай харгыда шунаһан хүн зоной нүгэл шэбэлые нүдөөрнь харуулжа, нюһа нёлбоһыень адхаруулжа, хосоруулжа, Эзэн Бурхан мэдээгээ байд гээд лэ хүн зондо һануулдаг. Эндэ тэндэ газар Дэлхэй хүдэлнэ, уһан мүрэнүүд халижа, һалхи шуурган, гал түймэр дайн дажар гэхэмэтэ.

Манай буряад арад буян Бурханаа алдангүй, саашадань арьбадхажэ, 21 зуун жэлдэ өөдөө дабшажа ябанабди. 2008 онһоо

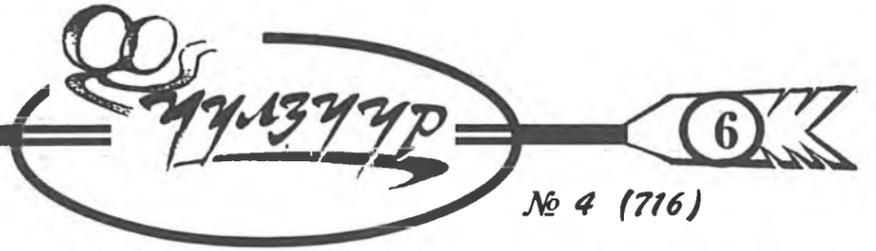
эхилжэ, хүхэ мүнхэ Тэнгэрийн хүхэ тэмдэгтэй монголшуудһаа юрын бэшэ, индиго үхибүүд түрэжэ эхилээ. Эдэ үхибүүднай Ван гаригай элшые хүхэ толбондоо антеннэ мэтэ тудажэ абаад, бэе махабадаа шэнгээжэ, аргагүй хүсэтэй, эрдэм бэлиг мэдэсэтэй хүнүүд боложо, 21 зуун жэлһээ эхилжэ, 60 жэлье 9 үедэ үсхэбэл, 540 жэлэй хугасаа соо бүхэдэлхэйн хүн зондо өөрынгөө нүлөө үзүүлжэ юм. Энэмнай элинсэг хулинсагаймнай эди шэдигтэй хара зурхайн тон нюуса тобшонь гэшэ!

Манай Буряад орондо энэ мэдээ дохёе 12-дугаар Хамба лама Даши-Доржо Этигэлов дамжуулан үргөө!

Түмэр сагаагшан Туулай жэлээр түрэл буряад арадаа, бэшэшые бүхы арад зоние бултыень амаршаалаад, Эхэ ехэ хайхан Байгаалия хамгаалжа, Байгал арюухан далайгаа ариг сэбэрээр абажа, сахиха, эбтэй эетэй, элүүр энхэ, амгалан тайбанаар ажал хэрэгээ зохёжо, үргэн дардам харгыгаар урагшаа дабшайл гэжэ уряал, юрөөл үнэн зүрхэнһөө доро дохин тогтооноб.

Энгельсина ГАРМАЕВА, 2010 оной Буряадай түрүү хүнүүдэй тоодо ороһон, Зурхай судлалын доктор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Э.М.Гармаева шабинартая болон нүхэдтээс.

«Буряад үнэн» газетын 90 жилийн ойгоор угтуулан

1964 ондо Баян-Голдо ажаллахадамни, хүдөө ажыхын доцент Донгиджаб Цыренович УРТЮБАЕВ буряад зоной абари заншалнууд тухай буряадаар, нэгшье саарна харангуй, зоной урда гараад лэ, гурбан час соо хөөрөө нэн. Ород үгэнөө байха абтаһаншье үгэ дурдангүй, тодоор хөөрөжэ, клубаар дүүрэн зоние һонирхуулаа. Тэрэ нютагаархидтаа баяр хүргөөд, ингэжэ хэлэбэ: «Карл Марксын нэрэмжэтэ танай колхоз республика соо эгээ аха заха, томо, баян ажыхы болоно. Нютагаархид, үбһэнэй үедэ элдэбын угаалган, түрэ нара, наада найрнуудые бү үнгэргэгты. Урдан үбһэ таряагаа хуряагаад, удаань түрэ наада үнгэргэдэг байгаабди. Пар-тийн суглаа, сомоной сесси ород хэлэн дээрэ шада болн үнгэргэдэг нютагууд олошорно. Ородоор һайса мэдэхэгүй нэгэ зарим ноёд бэээ дээшэнь үргэжэ, ород буряадаар холёод, хэндэшье тунатай хэрэг бүтээнэгүй. Буряад хэлэ хүгжөөлгэдэ «Буряад үнэн» газетын үүргэ тон ехэ.

хойбди. Буряадууд имагтал буддын шажаны ашаар амгалан тайбан ажаһуунабди. Би 1946 онһоо, хургуулида хурахаһаа эхилээд, «Үнэн», «Буряад-Монголой үнэн», «Буряад үнэн - Дүхэриг» сониндо таһал-гаряагүй захиһаар, бэшэһээр, зоной дунда газетэдэ захил эмхидхэхээр ябаһандаа баяртай ябадагби. 1946 ондо апрель һарада «Пурагшад зум-бараануудые хүдана» гэжэ түрүүшымни статья «Үнэндэ» толилогдоо нэн. Хурам-хаан, Баргажан аймагуудай нютаг бүхэн, ажалай түрүүшүүл бүхэн тухай бэшэһэн байхаб. Ерээд онуудаар «Буряад үнэндэ» хүдэлхэдөө, республикын олон аймагуудаар ябааб. Ивалгын аймагай Оронгын дунда хургуулида буряад хэлэнэй багша Янжи-ма Мироновна Сондуева ахалагша клас-суудай хурагшанарай түрэлхидтэ «Буряад үнэн» захюулдаг, буряад хэлэнэй кабинет

В.Тугдэмэй «Буряад үнэн» сонинтоёо

«БУРЯАД ҮНЭН» - ТҮҮХЫЕМНАЙ ТҮҮРЭЭНЭЙ СОНИН

Би хаанашье, ямаршье ажалда «Буряад үнэн» газетэтээ нэгшье үдэр хахасаагүйб. Сониндо захижа уншагты. Танһаа жэшээ абаад, уринэртнай буряадаар уншадаг, захидаг болохо ха юм даа. Ураг таригууд, дүтэ айлууд суглаарад захижа, ээлжээ ээлжээ-гээр аймаг, республика, орон доторой һонинуудые уншахада болоно. Бидэ Агын округкомой түрүүлэгшээр ажаллахадаа, «Буряад үнэн» газетэе аймагай ажаһынуудаар олоор тараадаг, мүн бүхы хургуулинуудта миинтээр захидаг байгаабди. «Үнэн» газетын туналамжаар тэдэ хургуулинуудһаа мэдээжэ поэт, уран зоёлошод урган гараад, үргэн арад зондоо нэрэтэй, солотой болоо: Цырен-Базар Бадмасев, Чимит-Рэгзэн Намжилов, Арсалан Жамбалон, Чингис Гомбоин, Цыдыл Жамбалов. Манай республикыншье олон уран зоёлошодой, поэдүүдэй зоёохы ажаллаа «Буряад-Монголой үнэнһөө» эхилһынь би һайн мэдэнэб... Зай, шударгы шангаар үбһээ хуряагты, үбэлдөө һанаа амар ажаһуухат. Зай, Баторов Цэдэбэй хүбүүн, танай парторг, намайе Гомботондо хургэхэнь». Колхозой түрүүлэгшэ ябаһан Социалис Ажалай Герой Цыденов Гомбо Боболоевичто хүргэжэ ошолдобоб. Гомбо Боболоевич Елена Сафроновна хоёр гүйдэл татуу табагуудаар дүүрэн хониной мяха, түйсэһээ арзын архи гаргабад. Төөлэй, дала ба бусад яһанай магтаалнуудые гоё һайханаар дуулажа, дурдажа эхилбэ. Үглөөдэрын Баян-Голһоо Дэрээн нютагтанай Донгиджаб Цыреновичые хүргэбэб. Бариса-Обоо, Бархан Уула, Сахилтаар, Бууралтаар магтажа, үрээлнүүдые хэлэнэ, гоё һайханаар дуулана. Байгал, Баргажан мурэндөө, хада уулануудтаа мүргэжэ ябаа һаа, хэээдэшье тулижа, зобожо ябахагүйт гэжэ хэлһынь ходо һанажа ябадагби. Агада ажаллахадаа, Байгал далай, Хилимэн Хошуун, Бархан Уула, Боолон-Түмэртөө ходол мүргэжэ, буянтай ябааб. Донгиджаб Уртыбаев Ивалгын аймагай гүйсэдкомой

түрүүлэгшээр ажаллахадаа, дасанай хамба-лама Гомбоевтой ехэ нүхэсэдэг байһан. Пайндэртэ хамба-ламада хүндэлүүлээд, дасанда хонобо. Үглөөгүүр дасанда хоноһондоо залд гээд, 1950 ондо партиин обкомой секретарь байһан А.У.Хахаловта ержэ, сэхээ хэлээ юм. Хахаловһаа гарахатайнь сасуу КГБ-гэй түлөөлэгшэд Донгиджаб Цыреновичые дасанда хоноо гэжэ дуулаад ерээ нэн. «Урданай буряадуудай ёһо заншалнууд» гэнэн номынь хэблүүлхэ хэрэгтэй. Уртыбаевтай нэрэмжэтэ колхоз Ельчинэй хубилган шэнэдхэлгын үе болотор байгаа. Харин тэрэнэй нэрэмжэтэ хургуули Агын нэгэ хургуулида байһаар гэлсэдэг. Би Загарайн аймагай Дабаатын сомондо ажаллахадаа, 1991 ондо Далай-ламые Асагадта угталсаһанби. Далай-лама буянгай уншалга үнгэргэбэ. Юуб гэхэдэ, Асагадай дасанда Агван Доржиев хүдэлһэн байна бшуу. Далай-лама дасангаа хэргэжэ, зоной сэдхэл бадаруулагты, һайн һайханаар, нүгэл шэбэл хэнгүй ябагты. Үргэн зоной урда магтуулжа, буян-эдлэгты гээ бэлэй. Бидэ Далай ламадаа дэгэл үмдэхүүлээд, гутал, малгай бэлэг баряабди. Сомоной шийдхэ-бэрээр марафон үнгэргэжэ, дасан бодхоогобди, Асагад, Эрхирэг тосхонуудай үйлсэнүүдые Агван Доржиевтай нэрээр нэрлэбди. Мүнөө Ивалгын дасанай хамба-лама Дамба Аюшеев республика соогоо үргэн дэлисетэйгээр дасан, субарга бодхооно. Урданай буряад заншал хэргэжэ, буряад барилдаа, хур харбалга, мори урилдаа үнгэргэнэ. Энэ ехэ һайшаалтай. Хамба ламые Буряад Республикын хүндэтэ эрхэтэн болгохые дурадхаа. Тиихэдэ буряад хэлээ хүгжөөхын тула аймагуудай дасангуудай шэрээтэнүүдтэ дурадхажа, тусгаар «Буряад үнэн» газетэдэ захил хэхэ талаар ламанарай ажал ябуулаа һаа, энэ хэрэгэй бүтэхэнь дамжаггүй. Мүнөө дасанда, ламанарта хүгшэн залуугүй шүтэдэг, этигэдэг болон

соо уран зоёлошодой портредүүд үлгөөтэй, номууд, «Буряад үнэнэй» суглуулбари дэлгээтэй байдаг. Янжи́ма Сондуева нютагайнгаа алдарта уран зоёлош, драматург Намжил Балданогой музей эмхидхэ. Оронго нютаг 120 хэһэг захижа абадаг бэлэй. Хурамхаанай аймагай Аргадада 9 хэһэг, Уланхаанда 75 хэһэг жэл бүхэндэ захидаг һайхан заншалтай бэлэй. Дайһаа Алдар солын орден, медальтай бусаһан Цырен Занданович Батуев Аллаһаа Уланхаан руу почто шэрэдэг нэн. Уланхаанһаа холо бэшэ заимкада ажаһуухадаа, почтальон Батуевтай зээрдэ мориинь хараад лэ, үдэр бури «Үнэн» газетэе абахааа ошогшо нэм. Хожом колхоздо ажаллахадаа, үдэш орой гэртээ эрээбэл, үхибүүдээ почтальон Дарима Цыдендоржиеваһаа газетэ абахынь элгээхэш. Би Далай ламатай хөөрөлдэхэ, сугтаа дүрэ зурагаа абхуулха золтой байһанби. «Буряад үнэндэ» магтуулхадаа, буянй хэрэг эдлэбэб гэжэ бээдээ шэнгээхэ ёһотойбди. Буряадай партиин обкомой архивһаа Чойбоон Цыбиковые магтажа, «Баргажан гол бардамхан даа» гэнэн поэмэдэ бэшэхэдэмни, тэрэниие Социалис Ажалай Герой гэжэ аймагташье, үргэн нютагшые мэдэхэгүй байшабад. Хурамхаанай аймагай дарга Чирипов «Буряад үнэн» газетэһээ танай бэшэһэн материалнуудаар Социалис Ажалай Геройнуудай галерей бодхообди гэжэ баяр хүргэһэн байна. Багшын ажалай ветеран Софья Дашиевна Санжиевагай аханарые магтажа, «Дүхэригтэ» бэшэһэндэм баяр баясхалан хүргэн хонходохо. «Волода, нютагаархидтаа бэшэхэдэмни, статьяшени дэрэ дороо хэнэб, нютагаа һананаб, «Буряад үнэн - Дүхэриг» захинабди», - гэжэ Игорь Дондупов, Дондоб Жамсаранов, Владимир Цыдыпов, Дабажалсан Чирипов, Гарма Шотхоев, Евгения Аюшина, Дашицырен Бишадасв, Виктор Бодиев гэгшэд намда хонходохо. «Үнэн» лэ сонинһоо бүхы

һонинуудые дууладагбди. Жэшэнь: 1940-өөд онуудаар Сэлэнгын суута һаалишан Долгоржаб Цырендоржиева үнэн бүриһөө 5000 литр һу һаажа, Сибирь, Алас-Дурнын чемпион болоо, дайнай үедэ оборонын жасада 150000 түхэриг сээр мүнгэ оруулба. Түнхэнэй аймагһаа комсомол Танхасаев үдэртөө 5000 боодолго боожо, республикын чемпион баһал болоһон. «Улаан Эрхирэг» колхозой түрүүлэгшэ Дампил Санжиев аяр хорин долоон жэлдэ колхозой түрүүлэгшээр ажаллажа, обороннын жасада 102.000 түхэриг мүнгэ, «Улаан-Оронго» колхозой газар үтэгжүүлэгшэ, уһалагша Эрдэни Содбоев 100000 түхэриг мүнгэ обороннын жасада оруулбад. Багшанарай институтай оюутан Чимитцо Цыжипова Сибирь болон Алас-Дурнын утые харайлгада, диск шэдэлгээр чемпион болобо гэхэ мэтэ һайн мэдээсэлнүүд газетэдэ толилогдодог нэн. «Буряад үнэн» - түүхэ холбоһон дугы, нэгэ үеһөө нүгөө үе харуулһан мэдээсэл болоно. Үнгэрһэн сагые мэдэхэгүй хүн байха ёһогүй. Мүнөө жэлдэ түрэл сониннай 90 жэлэйнгээ һайндэр угтахань гээшэ. Энэ ехэ үдэртэ зорюулагдаһан, мүн үнгэрһэн саг тухай материалнууд хэблэгдэхэнь. Сагай хүндэ хүшэршье һаань, түрэл «Буряад үнэн» газетэдэ захил хэхыетнай уряалнабди. Редакциин хүдэлмэрилэгшэд аймаг, сомон бүхэнэй ажабайдалые сониннойгоо хуудалануудта үргэн дэлисетэйгээр, илангаяа хүдөө ажыхы тухай бэшэхэнь болтогой! Шэнэ Туулай жэлдэ бултанда амжалта хүсэе. «Үнэнэйнгөө» 90 жэлэй ойе үндэр хэм-жээндэ угтая!

Владимир БАТОРОВ, журналист. С.БАЛДУЕВАЙ фото.

САГААЛГАН

Хүгжэмнь: Л.Санжиевагай
Үгэнь: Н.Шабасвай
Сагаан эдэ дэлгэрүүлээд,
Сагаан сэдхэл сэдхэн дэлгээд,
Сагтаа нэгэл мандан буугаад,
Сагаан дэлхэй хүлгөөн байдаг.
Дабталга:

Moderato
C F C F G
Голос
Са - гаан э - дэ дэл - гэр - руу - лээд Са - гаан эдэ - хол сэдх - хэн дэл - гээд Са -
гтаа нэгэл мандан буу - гаад Дабталга:
Са - гаан дэл - хэй хүл - гоон бай - даг Са - гаан һа -
рлар, Шь - нэ жэ - лээр Са - гаай һай - хэн у - рин хэ - һаар за - луу, һу -
рэг
са - рюун үб - гэдэ за - май хэ - ни хэйл - шил ну - хэд

Сагаан һараар, Шэнэ жэлээр,
Сагай һайхан урин хаһаар.
Залуу бүрэг, сарюун үбгэд,
Замай хани, вйлшад, нүхэд!
Эрүүр, үүрээр Буряад дайдаар,
Эрһэн ерээ Сагаалгамнай,
Элдин сагай эхин тэмдэг
Эльбэн жэгнээ һулдыемнай.

Дабталга:
Дайдын зоной хэтын жаргал
Дабтан, түүрэн байдаг гээбь.
Найрамдалай жолоо дүнгөөд,
Найдал, золот үрэл үргөө.
Дабталга.

«САГААН ПАРАМНАЙ»
Хүгжэмнь: Л.Санжиевагай
Үгэнь: Г.Раднаевагай
Сагаан харамнай -
Сэдхэлэймнай зула гээшэл.
Сагаан харамнай -
Жаргалаймнай хадаг гээшэл.
Дабталга:
Сагаан сэдхэлээ
Сүршэжэ,
Найрлахаа ерээбди,
Зоноо, нүхэдөө
Золгожо,
Наадахаа ерээбди.
Сагаан харамнай
Наярнал даа ёхор-дуугаар.
Сагаан харамнай
Нэрһэнэл даа соло нэрээр.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

Moderato
Voice
Са - гаан һа - рам - най сэдх - хэ - лэйи - най зу - ла гэ - шэл
Са - гаан һа - рам - най жар - га - лам - най хэ - даг гэ - шэл
Са - гаан сэдх - хэ - лээ сур - шэ - хэ найр - ла - ха е - рээб - ди
хо - ноо ну - хэ - доо зол - го - жо һа - да - хай е - рээб - ди

НОВЫЙ ХЛЕБОЗАВОД

Накануне Сагаалгана новый хлебозавод открылся в Улан-Удэ на улице Удинской, 28.

В здании после реконструкции установлено современнейшее оборудование, которое позволит в три раза увеличить мощности. ООО «Хлебушек» на рынке уже шесть лет. Если до этого работали на арендованных площадях, то это собственное помещение, приобретенное при помощи городского Фонда поддержки малого предпринимательства. «Хлебушек» одним из первых получил в 2010 году кредит в один миллион рублей,

это максимальная сумма, которую может выделить этот фонд. Кредит выдается на один год под 10% годовых.

По словам директора предприятия Юрия Занданова, помощь оказана и республиканским фондом поддержки предпринимательства и минсельхозом, выделившим компенсацию по кредитной ставке.

Несмотря на короткий срок работы, «Хлебушек» активно участвует в различных конкурсах и уже дважды отмечался в числе лучших, в том числе на конкурсе «Байкальское качество». У предприятия две арендованные точки реализации – на «Заре» и на Центральном рынке, в основном же продукция реализуется оптом. «Хлебушек» принципиально отказывается от производстве хлеба и хлебобулочных изделий от различного рода наполнителей и добавок, консервантов. В выпечке делает уклон на рецепты, близкие к домашним. Многим полюбили его вкусные рогалики и булочки.

ЕЩЕ ОДНА ПРИЯТНАЯ НОВОСТЬ

Накануне в Иволгинском дацане заработала хлебопекарня.

В состав выпускаемого хлеба входит аршан, благословленный XII Пандито Хамбо Ламой Итигэловым. Учтите – «Адистай хилээмэн» обладает особой энергетикой.

Людмила ОЧИРОВА.

«БУРЯТХЛЕБПРОМ»

ПОДНИМЕТ ЦЕНЫ НА ХЛЕБ

Об этом заявил первого февраля в интервью «Радио Бурятии» гендиректор компании Борис Цыденов.

По его словам, предприятие в течение двух лет сдерживало цены благодаря запасам муки. Между тем в магазинах Красноярска цена на ржаной и ржано-пшеничный хлеб составляет уже свыше 40 рублей.

По его словам, подорожание хлеба, в первую очередь, связано с ростом цен на муку – на три – четыре рубля за килограмм, а также с увеличением тарифов, в том числе на электроэнергию.

Ранее Борис Цыденов заявлял, что после Нового года «Бурятхлебпром» собирается поднять цены в среднем на 1,5 рубля за булку.

В УЛАН-УДЭ ПРОДЛЕНО ВРЕМЯ РАБОТЫ ПОЛИКЛИНИК

В Улан-Удэ средний показатель заболеваемости ОРВИ превысил уровень эпидемиологического порога на 25 процентов.

Объявлен карантин в лечебно-профилактических учреждениях, включающий в себя соблюдение температурного, дезинфекционного режимов в помещениях, ношение четырехслойных марлевых масок, прекращение допуска посетителей к больным в стационарах.

Прием во взрослых поликлиниках продлен до 22-х часов, в детских – до 20-ти часов, в раздельном приеме пациентов с признаками ОРВИ и другими заболеваниями. Увеличена численность бригад неотложной помощи.

Карантин и жесткий масочный режим могут быть объявлены и в учреждениях.

Стоит напомнить, что Бурятия – один из четырех регионов России, где открыто лицензированное производство защитных масок. Одна маска стоит 1 рубль 60 копеек.

МОЛОДОЙ МАСТЕР

20 января завершился республиканский конкурс профессионального мастерства среди мастеров производственного обучения учреждений начального и среднего профессионального образования. Среди победителей – Баир Ринчинович Бодиев, мастер производственного обучения колледжа традиционных ремесел народов Забайкалья по профессии «Изготовитель художественных изделий из дерева».

Хорошо известный в республике иволгинский лицей №38 с Нового года изменил статус, став учреждением среднего профессионального образования. Колледж позиционирует себя как межрегиональное многоуровневое учебное заведение и состоит из трех ступеней. Это интернат для одаренных детей, выпускников восьмых классов; начальное профессиональное образование с бесплатным питанием и проживанием, стипендией; колледж – среднее профессиональное образование. Больше всего рады этому, конечно, в Иволгинском районе, где появилась возможность получить, не выезжая за пределы района, качественное образование. Профессиональная подготовка поставлена здесь на уровне, большинство выпускников успешно трудоустраиваются. В 2008 году лицей занял первое место в рейтинге учреждений начального профессионального образования республики, в 2009-м – второе место. Несколько лет становился обладателем Гран-при и лауреатом в республиканском фестивале художественного творчества и декоративно-прикладного искусства среди учреждений НПО, республиканских конкурсов и спартакиад.

Баир Ринчинович пришел в лицей пять лет назад. В прошлом году аттестован на высшую квалификационную категорию. Он – неоднократный призер внутрилицейских конкурсов. В 2008 году занял третье место в конкурсе профессионального мастерства, через год – уже первое место и второе – в конкурсе профессионального мастерства. В том же году участвовал в республиканских конкурсах «Сувениры Бурятии» и технического творчества, во Всероссийском Байкальском образовательном форуме. В 2010 году вновь занял первое место в конкурсе профессионального мастерства и представлял колледж на республиканском конкурсе.

Требователен, может увлечь ребят за собой. Использует современные педагогические технологии, организатор и участник персональных выставок творческих работ педагогов и учащихся, – отзываются о нем руководители колледжа. – Проводит мастер-классы для педагогов школ.

Баир Ринчинович не только мастер, но и педагог по черчению. В 2008 году подготовил призера рай-

Очир-Жап Жамбалов и Баир Бодиев

В первом ряду - Баир Бодиев, родители Баттувшина, Виндаря Доржиева, Баттувшин

Баир Бодиев с учениками

онной олимпиады по черчению, в 2009-м – призера Всероссийской эвристической дистанционной олимпиады «Эйдос».

Группу резчиков в 25 человек набирают ежегодно. Учат не только резьбе по дереву, но и росписи, изготовлению столярных изделий.

Спрошеного года Баир Ринчинович освоил технологию изготовления народных бурятских музыкальных инструментов – сууха-хур, моринхур, чанза, лимба, сур. Обучался у народного мастера Очир-Жапа Доржиевича Жамбалова, единственного в Бурятии, кто сохранил древнее искусство. Проверял инструменты на звучание и консультировал знаменитый музыкант Баттувшин, отец которого является

признанным в Монголии мастером по их изготовлению. Позже Баттувшин приезжал в Иволгинск вместе с ним, удивительно обаятельным и музыкальным, прекрасным певцом. Он провел мастер-класс.

Баттувшин выступил на сууха-хуре Баира на фестивале «Многоликая Россия», конкурсе «Голоса Евразии». Молодой мастер увлеченно постигает тайны изготовления народных инструментов, учит этому одаренных ребят. Завершает работу над программно-методическим обеспечением. Кроме того, изучает традиционные искусства других народов, увлекается фотографией. Мастер красивается фотоколлажей.

Людмила ОЧИРОВА.

МАССОВЫЕ ПРОВЕРКИ

соблюдения законодательства при оказании услуг кредитования начались в республике.

В суд уже поступили первые иски, подготовленные прокуратурой Советского района в отношении незаконных действий

ООО «Хоум Кредит энд Финанс Банк». Сегодня любой гражданин, когда-либо оформивший потребительский кредит, автокредит или ипотеку и уплативший банку комиссии, к примеру, за ведение ссудного счета, имеет право потребовать возврата уплаченных по комиссии средств, сообщает «МК в Бурятии».

К 2015 ГОДУ ТРЕТЬ РОССИЙСКИХ СЕМЕЙ СМОГУТ КУПИТЬ КВАРТИРУ НА СОБСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА

Российские власти рассчитывают, что к 2015 году треть семей в стране будут иметь возможность купить квартиру на собственные сбережения или с помощью ипотеки. Это следует из федеральной целевой программы «Жилище» на 2011-2015 годы. Документ размещен на сайте правительства.

Для сравнения: в 2009 году приобрести жилье могли позволить себе лишь 12 процентов российских семей. За пять лет на реализацию программы планируется потратить более 620 миллиардов рублей, почти половина этой суммы – средства федерального бюджета, остальное – это деньги регионов, частных инвесторов и будущих жильцов. За это время должно быть сдано 370 миллионов квадратных метров жилья.

Напомним, что по итогам 2010 года строительству так и не удалось выйти на заявлен-

ные показатели. По данным министерства регионального развития, по итогам прошлого года сдано порядка 57 (вместо 60 запланированных) миллионов квадратных метров жилья. Тем не менее, ежегодные объемы строительства к 2015 году власти надеются довести до 90 миллионов квадратных метров.

Напомним, аналогичная ФЦП, рассчитанная на период с 2002 по 2010 год, предполагала, что в 2010 году в России должно было быть построено 80 миллионов квадратных метров жилья. Но из-за мирового финансового кризиса программу пришлось откорректировать.

По новым планам к 2015 году на каждого россиянина должно приходиться 24,2 квадратных метров жилья против 22,4 в 2009 году. А средняя стоимость квартиры площадью 54 «квадратов» должна равняться среднему годовому доходу семьи из трех человек

за четыре года (в 2009 году этот же показатель равнялся 4,8 года). Снижения стоимости жилья будут добиваться главным образом за счет массового строительства жилья эконом-класса, в том числе малозэтажек. Их общая доля должна составить не менее 60 процентов.

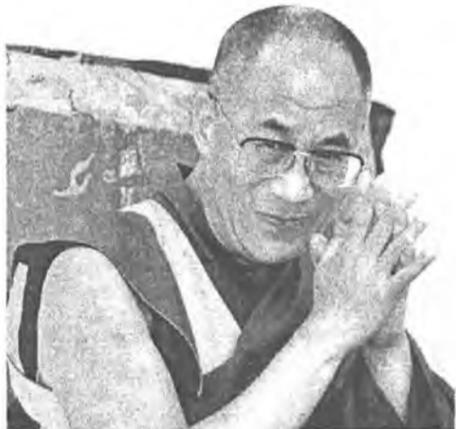
Начиная с 2012 года, ежегодно порядка 30 процентов таких новостроек планируется возводить на землях Федерального фонда содействия развитию жилищного строительства.

Напомним, фонд, созданный два года назад, нацелен на вовлечение в оборот земельных участков, принадлежащих федеральным учреждениям, но «заброшенным» или «неэффективно используемым». Таких участков, по данным фонда, столько, что «вброс» их на рынок жилья мог бы в несколько раз увеличить темпы строительства. Сейчас, по дан-

ном фонда, в собственности организации находится 177 земельных участков площадью 4485,66 га, переданных фонду в качестве имущественного взноса правительственной комиссией по развитию жилищного строительства. На 94 земельных участках площадью 3469,3 га, предназначенных под жилищное строительство, планируется построить свыше 10 миллионов квадратных метров новостроек эконом-класса. Однако, судя по 2010 году, лишь в отдельных регионах стоимость квадратного метра на свободном рынке приблизилась к заданному ориентиру в 30 тысяч рублей.

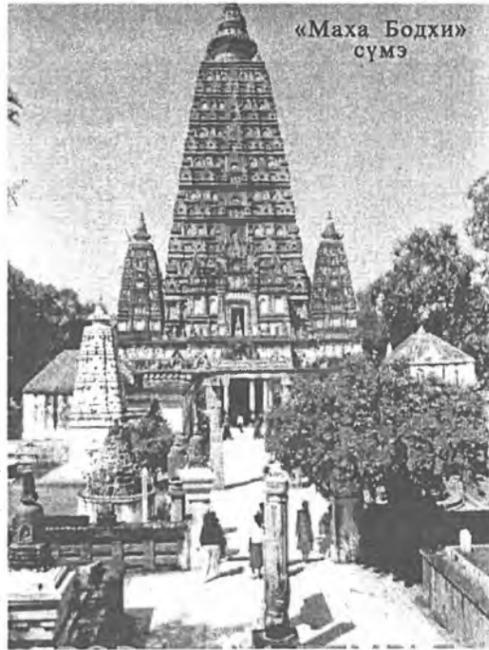
Несмотря на невысокий пока спрос на жилье, цены на рынке выросли не так сильно, как это было в докризисные годы. Например, в Москве, по данным экспертов аналитического центра «Индикаторы рынка недвижимости», в прошлом году индекс стоимости жилья вырос примерно на 12 процентов.

Российская Газета.

ЖАГАРЫН ОРОНОЙ УУДАМДА

Бурхан багшын мүндэлхэн Жагарын орон - Энэдхэг ошохо үннэй хүсэлтэй нэмби. Энэ хүсэлни үнгэрэгшэ жэлэй ноябрь нара соо бэелбэ. Ушарын гээбэл, Энэдхэгэй хойто хубида, Гималайн шэлын үбэр ташаланда оршодог Химачал Прадеш штадай Дхарамсала хотодо хоёрдохи жэлээ эгээл энэ үедэ Гэгээн түрэлтэ Далай лама Россиин арад зондо тусгаар зорюулан, Бурханай Номын талаар айладал хэшээл хайрлахан байгаа. Буряадтамнай ажауудаг Еше-Лодой ренбүүчин болон Хальмагай шажан лама Дэлэ ренбүүчин гуйлтаар дэмбэрэлтэй иимэ арга боломжо нээгдэн ушартай.

«Маха Бодхи» сүмэ

16 хүнөө бүридэн манай бүлгэе Хэжэнгын Чисаана нютагтай Баярма Пинтаева хүтэлбэрилөө. Бүлэгтэмнай хоёр эрэ - минии дүү Дондог лама (Дашицыренов) болон Түнхэнэй Саяан гэжэ нэгэ залуу хүн оролсоо. Бэшэниинь - Хэжэнгэ нютагай эхэнэрнүүд. Бүлгэе эмхидхэхэ талаар Хэжэнгын Эржена Дашицыренова урид ехэ хүдэлмэри ябуулаа юм. Мүн баһа 2011 оной июль соо Вашингтон хотодо Далай багша Дуйнхор ваан хүртөөхөн. Ваанда мордохо хүсэлтэй зоной бүлэг Баярма Пинтаеватай суг Эржена бүридүүлжэ һаяар эхилхэн. Ошохо гээбэл, 604894, 634454 телефонуудаар хон-ходожи болохо.

Ноябриин 20-до поездоор Новосибирск зорижи гарабабди. Удаадахи үдэринь буряад нараар дүйсэн - арбан табан тудаж, Согшодой уншалга поезд соогоо бүтээббди. Энэмнай манай зорилгын дэмбэрэлтэйгээр дүүргэгдэжэ эхилһе хүдэллөө гэхэ байнаб.

Тиин Новосибирскхэ Ташкент хотые дамжан, Энэдхэг хүрээббди. Делиин уласхоорондын аргагүй томо аэропортдо буугаа нэмди. Багажаа абахадамнай, манай бүлэгэй дүрбэн сүүмхэ дутуу байшаба. Тээд Бурхан багшын иимэ ехэ Номдо зорижи ябаһан тула Бурхандаа зальбараад, тохөөллон гарзада шаналан, гохоронгүй байха гэжэ оролдоббди. Энэмнай зүб байшоо. Юундэб гэжэ һүүлдэн бэшүүжэб. Манай хүтэлбэрилэгшын урид хэлсэһэнэй ёһоор, бидэниие түбэд жолоошон угтажа, джипээр түбэдүүдэй байрладаг квартал зөөжэ абаашаба. Ороной ниислэл Нью-Дели ехэ гоё, томо хото байна. Гудамжануудтань ехэ олон мотоцикл. Аятай дулахан, тиймэше халуун бүгшэн бэшэ. Сакья ренбүүчин гостиницада байрлабабди. Багаһаа үлгэр домогууд, дуунууд сооһоо мэдээд болоһон, кинодо үзэһэн Ганга мурэн сонхоорнай харагдана. Буряад угсаатанай зүүдэн болоһон Жагарын орондо одоол эрбэ хаямбиди гэжэ сэдхэл долгисон байба. Хажуугаарнь боро юрын хэрэгүүдэ бүтээнгэ манай эндэһээ доллар болгожи абаашаһан мүнгээс рупи болгожи нэлгэнбди.

Углөөдэринь Бурхан багшын боди хутаг олоһон Бодхгая гэжэ хото ошодог поезддо һуухаяа Делиин вокзал ерээббди. Энэдхэгэй байдалда эгсэ илгаатай шэнжэнүүд хоорондоо харшалалдадаг юм байна гэжэ ажаглабабди. Пангирхай натархай хубсаһатай гуйраншад хаа хаанагүй олон. Нюдэ руушн хайратайгаар шагаанхай, гарнуудаа харбайнхай, эндэ-тэндэ-һээшн дахасалданхай ябаха юм. Зогсоод, нэгэндэнэ зэд харбайбалшни, бусадын бүри нэтэрүүгээр танда аһалдашадаг, тиймэһээ тэдэниие тоонгүй гарбал дээрэ гэжэ урдань энэ ороноор ябаһан зонһоо дуулаһан бээббди. Хахархай удархай эдэ хүнүүд вокзалай шала дээгүүр эндэ-тэндэ нойрсошонхой хэбтэнэ. Нүгөө талаһаа баян зонинь бүри аргагүй баян. Түрэ хуримынше эдэ зоной ехэ үргэн, элбэг дэлбэг гэжэ тушаан боложи ажаглабабди.

Гая станцида манай хуварагууд угтажа, дүтэхэнэ оршодог Бодхгая хүргэжэ, гостницада байрлуулба. Хажуудань - урда тээнэ зурагууд дээрэ оло дахин хараһан гол талиһын болодог Бурхан багшын алталмалдүрэхүртэй «Маха Бодхи» сүмэ. Гостиницаһаа гарахадамнай, энэ дуганай ара талада шара хубсаһатай ехэ олон сахил санаартан, бэһэтэйшүүлше, эхэнэрнүүдше, өөһэдынгөө ёһолол тон эбтэй гуримтайгаар дүүргэжэ байба. Гартаа бариһан барабануудаа сохин, уянгатайгаар дуулалдана, гороолон ябана. Шагнажа, хаража байхада ехэ хүртэй. Зүүн-урда Азиин али нэгэн ороной гэжэ багсаагаабди.

Гуталаа тайлаад, Бурхан багшын хүрэг тахилтай сүмэдэ ороббди. Үүдэндэнэ - харуул. Газаа - һаа худалдажа абаһан жэмэс, хадагуудаа мүнгэтэйгөөр нэгэ санаартанда дамжуулхадамнай, тэрэ манай гуйлтаар тахилай урда абаашажа табяа. Газашаа гараад, гороо хэббди. Сүмье тойроод, һунажа мургэхэ олон хабтагайнууд табигданхай, эндэ-тэндэ һунан мургэгшэ хүнүүд харагдана. Зариманиинь бүри эндэе хонон мургэнэ ха. Үдэшэ харанхы болоод байһан тула, театрай амфитеатр мэтээр, энэ сүмье тойроод носоогдоһон гэрэл дэнгүүд аргагүй гоёор ялалзан толорно. Пүни орой болотор бага, ехэ гороо хэгшэд буянаа арьбадхажа харагдана. Сүмэ сооһоо гараад, Саяанаа харахадамнай, тэрэмнай үгы. Панаагаа зобошоббди. Пүүлдэн мэдэһэмнай, манай нүхэр үдэшин хуралда үлэшэһэн байшоо. Юундэшьеб сүмын санаартан тэрэниие газашань гаргаагүй ха юм. Бурхан багшын энэ ехэ нангин шүтээндэ мургэһэндөө сэдхэл соомнай аятай зохид байба.

Удаадахи үдэринь тэндэһээ холо бэшэ оршодог, Бурханай олон Ном сударнууд соо дурдагдадаг Бүргэдүүдэй хадада гарабабди. Эгээл эндэ Бурхан багша Хоохон шанарые тайлбарилһан "Шираб Нимбуу" ("Шэрнин", "Сутра Сердца") сударые айладалан түүхэтэй. Тойроод, ойро шадарын таряалангай хэһэг хэһэг газарнууд, орбогдор налшагар гэрхэнүүд болоод, хаа хаанагүй - худалдаа наймаанай далай. Наймаалагшад - олонхидо эршүүл болон үхибүүд, Бурханай Номын уншалгатай дискнүүдэ, бурхадай дүрэнүүдтэй гэрэл зурагууды, адис, санзай, эрхи гэхэ мэтэнүүдэ дурадхана. Эдэ мэтые бодоод үзэхэдэ, нэгэ талаһаа нангин шүтээнэй үзэгдэлнүүд, нүгөө талаһаа юртэмсын боро юрьезн.

Гэшүүрээр Бүргэдүүдэй хадада гарабабди. Тэндэнэ баһа харуултай. Сомороор түхээрэгдэнэн Бурхан тахил. Санзайгаа ууюулан, нютаһаа абажа ябаһан хадагуудаа дэлгэжэ баряад, "Шэрнин" судараа уншабабди. Дондог ламбагаймнай түбэдөөр уншана. Тинлэй багшамнай бүри 2003 онһоо Улаан-Үдэдэ "Шэрнин" сударые тайлбарилһан хургаал заабари үгэһэн хадань гүн удхата энэ Номоо Бурхан багшын 2500 гаранжэлэй саана эгээл энэ хада дээрэ аяга тахимлигууд (санаартан) болон бодисаданарай шуулганай урда айладаа һэн гэжэ һанахада, удхань бүри тодоор, тоб байса тодорон бүрилдэжэ байгаа бэлэй. Би энэ талаар зарим тэды бэлэдхэлтэй хадаа Ламримэй гол хургаалнууд тухай сугтаа ябагша нүхэдтөө хөөрөжэ үгэбэб.

Баһал тэндэһээ холо бэшэ алдар суута Наландын дасанай ехэ хургуулин (университедэй) байһан газар хүрээббди. Аргагүй ехэ энэ хургуулин байһан гэрнүүд үни заяанда һандаранхай. Тээд бидэ-

нэй ошоходо, ехэ амгалан намдуу оршон байдал эндэ тогтонхой байба. Сүмэ байшангууд бутаржа, шулуунуудын газараар таранхай харагдабашье, тойроод хамаг юумэн, үлэгдэлнүүдын хуряаданхай, арюун сэбэр, гуримтайгаар харагдаба. Мүнөө ехэ аятай зохид болошонхой байна, харин урдань тиймэ бэшэ һэн гэжэ 10 жэлэй саана энээгүүр ябаһан манай бүлэгэй Антонина Цыбикжаповна хэлэб. Тийгээд эндэшье баһал мүнөөхил наймаан ябажал байна. Тээд мүнөөнэй Энэдхэгэй үй түмэн амитан зон амидаралаа залгахын тула ингэжэ элдэб эсээр аргаа бэдэрнэ гэшэ бээ. Юрэнхыдөө, энэ мэтэшэлэн, наанахиин эрдэм бэлиг (от-носительная истина) ба үлэмжэ эрдэм бэлиг (абсолютная истина) манай оршондохи амидаралда ингэжэл хоорондоо таһаршагүйгөөр ходоодоо харшалан тэнсэжэ байдаг юм байнал.

Эгээл эндэ Бурхан шажанай алдарты мэргэд: Нагарджунэ, Чандракирти, Шангидева, Шантаракшита, Камалашила гэгшэд хэдэн мянган санаартан хуварагуудта хургаал заабари хүртөөжэ, ушар шалтагаан, үрэ хойшолонгой хубарил хэлхээн тухай хоорондоо шойро хаялсажа байдаг һэн гэжэ сүлөөтэйгөөр һуужа, бисалгал хэхэ арга байгаа. Юундэб гэхэдэ, Наландын дасан хургуулида мүнгэ түлэжэ, биледээр ородог тула эндэ шууяан хүлгөөн үгы, ехэ намдуу түбшэн байдалтай ха юм. Тиймэһээ үлэмжэ эрдэмтэй мэргэд хутагтанарай мянга - мянга долоон зуун жэлэй саана Номын аршаан адисай шэнгэһэн агаараар амилжа байхадашье, сэдхэл соомнай онсо амгалан мэдэрэл түрэн байгаа бэлэй.

Тэндэһээ баһал дүтэшгэ Бурхан багшын тэргын хоёр мөөрэй шулуун дээрэ гаргаһан, 300-гаад метрэй зайда һунаһан мур сараа хаража, дотороо хүгэдэббди.

Удаань Бодхгая хотодоо бусаад, поезддо һуужа, Варанаси, Саркатх хотонууды зорбоббди. Эртэ урдын Энэдхэгтэ Бенарес гэжэ нэрэгэй һэн. Зургаан жэлэй туршада элдэб хатуу даяан, бэеын хатуужал һорилго хэһэнэй удаа Сиддхартэ Гаутама хан тайжа эгээл эндэ Бурханай боди хутаг оложи, Бурхан багша болоһон намтартай. Үдэрөөр, яаралтай ябаһан тула олон юумэ хаража үрдэгүйбди. Ганга мурэн дээгүүр онгосоор һуужа ябабабди. Эрээрнь юундэшьеб гансал эршүүл хубсаһа асаранхай угаана, дэлгэжэ хатаана. Бидэнэр сээг, зула, шубуунай элээ худалдажа абаад, үргэл болгон, уһан дээгүүр урадхуулаабди. Уһа руунь гараа хэжэ болохогүй, элдэб хатуу үбшэн халдажа болохо гэгээн байгаа. Тээд би, юуншые болог, Ганга мурэнэй уһан нангин сэбэр гэжэ сэдхээд, гараа уһанда зайлааб. Эрээрнь хэдэн тээ нүгшэһэн хүнүүдэй бээнүүдэ шатаажа байхыень хараабди. Түлээнэй үнэтэй һэн тула гансал баяшуул бээ шатааха аргатай юм байна. Эдэ мэтые хараад, оршолондо жаргал, уйдхар ходоодо дахасалданхай ябадаг, хамаг юумэн мүнхэ бэшэ, үнгэрдэг гэжэ мүн лэ Бурхан багшын номлоһониие улам гүнзгыгөөр ойлого ушардайралдаба. Тэрэ зуура досоомни хүсэтэйгөөр мушхаад абаба. Ганга мурэнэй нангин уһан сэдхэлыемни арюудхажа байна гэжэ дотороо бисалгааб. Баһа хэзээ нэгэтэ энэ юртэмсэһөө халижа ошобол, Ганга

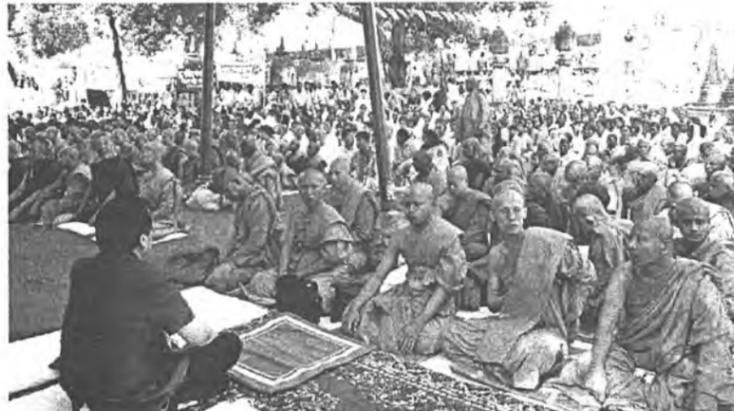
мурэнэй нангин уһанда бэеымни шэнгэшэбэл, үлзтэй һэн ха гэжэ забһартань бодохо юмби. Манаар ябалсаһан буряад хуварагууд Гангада шунгаа гэжэ һүүлдэн дуулаа нэмди.

Бурхан багшын хүрэг. «Маха Бодхи» сүмэ

Боди модон

Номын хэшээл

Варанаси хотоёо бусажа, баһал билет абажа, тэндэхи олон субаргануудта шүтэн, гороолбо, мургэббди. Оршон тойрон модо, бургааһан набаһа намаагаа һалбаруулан ургана. Дели бусахадамнай, үгы болоһон сүүмхэнүүднэй олдобо гэжэ хонхолобо. Аэропортын ажалшадтай гэмээр алдуу боложо, тэдэмнай аяар

Дубай хото ябашаһан байгаа ха юм. Тэрэл үдэртөө хэдэн залуушуулнай алдар суута Тадж-Махал үзэхэе Агра хото ошожи ерээ һэн.

Гыма ДАШИЦЫРЕНОВА, "Ногоон Дара Эхэ" бүлгэмэй гэшүүн.

(Үргэлжэлэһын хожом гараха).

Сагаалганай хүндэлэлдэ

ГУЛВААНАРАЙ ДУНДА РЕКОРДСМЕН

1951 оной Туулай жэлдэ Ноёнохой сомоной жэжэ колхозууд хамтаржа, Сэлэнгын аймагтаа эгээн томо ажахы болоо бэлэй. Тэрэ ажахын партийна эмхин секретаряар Дугаржап Цырендашиевич Бадмаев хунгагдаа нэн. Агроном мэргэжэлтэй, ажал эмхидхэхэдээ бэрхэ удамарша, эсэхэ сусахагүй парторг фермэ, гүүртэнүүдээр ходоодо ябадаг, кадрнууды зүбөөр шэлэжэ табиha гэжэ оролдодог байгаа. Колхозой түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Советэй депутат Дмитрий Самбуевич Мункожаповтай хамта ажахыгаа эрхимэй нэгэн болгоо. Аймаг соогоо эгээн түрүүшээр колхознигуудта амаралтын үдэр олгоо нэн.

Тэрэ Туулай жэл Дугаржап Цырендашиевичай бүлэдэ Нима хүбүүн түрэн бэлэй.

Нима Бадмаевай дунда хургуули дүүргэхэ үедэ ХХ партсездын нэрэмжэтэ колхоз республика дотороо угаа үргэн үйлдбэритэй ажахы болоод байгаа. Шэнэ газар хахалһанай ашаар таряалангаа 9 мянган гектар талмайтай болгожэ, зарим жэлнүүдтэ зуугаад мянган центнер таряа хадажа шадда. Пүнаалин гурбан фермэ, арбаад отаранууд байха. Тээд ажалша гарнууд дутахал даа.

Тиимэһээ Нима Бадмаев, Амгалан Жимбиев болон бусад хүбүүд, басагадарбадахи класс дүүргэхээр, түрэл колхоздоо хүдэлхээ үлөө нэн. Паалишад, хонишодоор хүдэлөө, харин Нима механизатор-трактористаар ажаллаа. Тэрэ үедэ таряан ажахы Ноёнохондо гол халбары болоһон байгаа. Мэдээжэ механизаторнууд Молот Жамбалов, Петр Гылыков болон бусадэй жэшээгээр Нима Бадмаев хүдэлхэ гэжэ оролдоо ааб даа.

Сэрэгэй алба хэһэнэй удаа Нима хүдөө ажахын институт дүүргэжэ, инженер-механигай мэргэжэлтэй болоод, түрэл колхозой ахамад инженерээр томилогдоо нэн. Угаа ехэ харюусалга тохогодоо ха юм. Тэрэ үедэ Ноёнохой колхоздо 90 тракторнууд, тэрэ тоодо арбан К-700, таряа хуряалгын 35 комбайн, силос хуряалгын 10 комбайн, бусад техникэ, тэршэлэн фермэнүүдэй, мүн гахай үсхэбэрилгын комплексын оньһон механизм жэншдлгүй хүдэлгэгдэжэ байха ёһотой нэн. Залуу ахамад инженер уялгаяа эрхимээр бэелүүлдэг байгаа, юуб гэхэдэ, Нима Дугаржаповиче колхозой правленин түрүүлэгшын орлогшоор томилһон байна. Орлогшоор хүдэлхэ үедэнь түрүүлэгшэнүүдээр республикада мэдээжэ ударидагшад Ананий Никитин, Аркадий Ирничев гэшэд Нима Бадмаевай хургагшанар байгаа ха юм. Уданшьегүй районой, республикын зүблөөнүүдтэ өөрынгөө орондо залуу орлогшоёо эльгээжэ, дүй дүршэлтэй болгохо гэжэ оролдоо. Мүн министрствэнүүдээр ябажа, шухала асуудалнууды шийдхэжэ нураа. Хэдэн жэлэй туршда имэ «нуралсал» гараһанайн удаа 1989 ондо колхознигууд нэгэн дуугаар Нима Дугаржаповиче правленин түрүүлэгшээр хунгаа бэлэй.

Ямар хүшэр хүндэ он жэлнүүд байгаа нэм даа! Перестройкошь эхилжэ, гүрэн хандаржа эхилээ нэмнай. «Колхоз, совхозуудай эм-

хиис үндэһөөрнь хубилгаха» гэһэн Россиин Правительствын тогтоол хүдөө ажахы мухардуулаа. Хүршэ колхоз «Эрдэм», совхоз «Бестужевский» болон бусад ажахынууд үтэр түргэн хамтынгаа зөөриис хубаалдажа, үмсэдөө гараад өөдлөөгүй. Техникэ, малмүргүйгү боллоо, зон ажалгүй нула нуушоо.

Харин Ноёнохой колхоз Н.Д.Бадмаевай болон бусад эдэбхитэй ашаар колхоз зангаараа тогтон үлөө бэлэй. Энэ хүшэр жэлнүүдтэ Ноёнохой колхоз амжалттайгаар үйлдбэриис эрхилжэл байгаа. Хургуули, клуб, больница гэхэ мэтэ социальна таладаа колхозой түрүүлэгшэ анхаралаа ходо хандуулжал ябаа.

Тиимэһээ Буряад Республикын Арадай Хуралда депутатууды хунгагада, ноёнохойд Нима Дугаржаповиче нэгэн дуугаар дэбжээ нэн. Арадай Хуралай хоёр зарлалай депутат байхадаа, Н.Д.Бадмаев хунгалтынгаа округто яһала ехэ туһа хүргэһэн байха юм.

1994 ондо Л.В.Потапов республикын Президент боломсоороо, эрхим хүнүүды харюусалгата тушаалнуудта томилоо бэлэй. Нима Дугаржаповиче Сэлэнгын районой гулваагаар томилоо. Тэрэ гайтай ерээд онуудта райониис хүтэлбэрилхэнь ямар бэрхшээлтэй байгаа даа. Гүрэн дотор хандаргаан. Мүн Сэлэнгэдэшьэ энэ шалтагаанаар нүүрһэнэй шахтанууд, Гусиноозерскын радиозавод болон хэдэн үйлдбэринүүд хаагдаха баатай болоо нэн. Багшанар, бюджетнэ организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд салин абахагүй.

Эдэ жэлнүүды яжа дабаһанаа Нима Дугаржапович ханан, ханан гайхадаг.

Гайхалтагүй. Үдэр бүриин ханаа зоборитой ажал, харюусалгата шийдхэбэринүүд, арад зоной оролдолго хадаа бэрхшээлнүүды дабажа гараа ха юм.

Мүнөө Сэлэнгын район экономика ба социальна хүгжэлтын талаар республика дотороо түрүү районуудай дунда ябана, зарим туйлалтануудаараа түрүүлжэшьэ гарана. Эндэ Нима Дугаржапович Бадмаевай габыяа арасагүй ехэ.

Нима Бадмаев хадаа республикын районуудай хүтэлбэрилэгшэдэй дунда рекордсмен гэжэ тоологдоно. 1994 онһоо мүнөө болотор, арбан долоодохи жэлээ, түрэл районоо толгойло ябана.

Гаража байһан Туулай жэлдэ Нима Дугаржапович Бадмаевта туйлай ехэ амжалта, хайн хайхание хүсэнбди!

Николай НАМСАРАЕВ.

АРАДАЙ ДУУШАН АЛДАРТАЙ

болоһон, Буряад Республикын болон Россиин соёлой габыяата хүдэлмэрилэгшэ, бэлигтэй багша, залуу үетэниис арадайнгаа ёһо заншалнуудта, урданай дуунуудта хургажа байдаг, «Наадан дээрээ» гэһэн оюутай ансамблие (Улаан-Үдын 24-дэхи лицей), бусад фольклорно бүлэгүүды дэмжэһэн, байгуулан, олон жэлдэ Ивалгын хүгжэмэй хүүгэдэй хургуулин директор ябаһан, хайхан хоолойтой, урданай дуунууды хангиурладаг Даша-Доржо Бальжинмаевич Базаров анхан мэргэжэлтэ дуушанаар «Байгал» гэһэн дуу, хатарай Гүрэнэй ансамбляда ажаллажа, бүхы республикануудаар СССР соогоо суурхана юм.

Аргагүй гоёор урданай арадай дуунууды дууладаг ажалай ветеран Д.Д.Б.Базаров Ивалгынгаа олон нютагуудай фольклорно ансамбльнууды, өөрынгөө ансамблие олон тоото конкурсуудта, Гэсэрэй, Сурхарбаанай, Сагаалганай, «Алтарганын» хайндэрнүүдтэ, Ердын болон ёохорой наадануудта бэлдэһэн, радио болон телевиденээр дамжуулан байха юм. 60, 70 наһанайнгаа ойн баярта концертүүдээ, «Наадан дээрээ» ансамблиингаа ойн баярай үдэшэнүүдээ Х.Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театрай болон бусад тайзанууд дээрэ үнгэргэһэн габыятай, мэдээжэ соёлшон олон дуу, шүлэгүүды, найруудай сценаринууды, таабаринууды, оньһон үгэнүүды зохёһон байна. Март наһа соо 75 наһанайнгаа оёе тэмдэглэхэ байһан Даша-Доржо Бальжинмаевичта ерэхэ байһан Сагаан харын мэндэ хүргэн, бэшэһэн үрээлнүүдынь, шүлэгүүдынь, дуунуудынь уншагшадтаа Сагаалганай хүндэлэлдэ дамжуулнабди, үрээлэй дээжэ хүргэнэбди:

**Пүншэгүй хүлдэтэй,
Зайлашагүй заяатай,
Буурашагүй буянтай,
Даашагүй даллагатай,
Дабашагүй хэшэгтэй,**

ТУУЛАЙ ЖЭЛЭЙ ҮРЭЭЛНҮҮД

Түүхэтэ буряад араднай,
Түрэлхи ажалша арад зон
Туулай жэлдээ тулгатай байхань
болтогой!

Шандаган жэлдээ шэг шарай
хайхан,
Шандаһантай ханаар ажаллажа,
Шадалтай, шанартай хуухыень
хүсээ!

Замби түбиин олбог болоһон
Жэнхэни Буряад оромнай
Жэгүүртэ залуу наһантай
Жэгтэй хайханаар мандахань
болтогой!

Абари хайхан заншалтай
Ага нютагаархиднай,
Эльгэнхэргэн

Эрхүү талаархимнай,
Орон түрэмнай ород арад түмэн
Эбтэй эгтэй, буянтай хэшэгтэй,
Орожо ерэн жэлдээ олзотой
Омог дорюухан хуугыт даа!
Абхаз, армян, башкир,
Монгол, тува, татаар,
Хальмаг, хитад, солонгос,
Удмурт, уйгар, украин,
Чечен, чукча, эстон, эвенк, яхад,
Япон оронойхид – элдэб арад,
Буряад ороной яһатан,
Бүмбэрсэг дэлхэйгээ хамгаалжа,
Буянтай, эбтэй хуугыт даа!
Үндэр сагаан үбгэдэй,
Буурал сагаан баабайнарай
зүгһөө

Базарай Бальжинямын
Даша-Доржо үрээлбэ.

***

Сагаан саһаар сахилзаһаар
Сагаалганай морилбол даа.
Сагынь болоод салгидаһаар
Сагаан эдээн дэлгэрбэл даа.
Мэндээ!
Арад зомнай жаргалтай байг,
Адуу малнай арьбантай байг,
Басагад, хүбүүд бэлигтэй байг,
Баабай эжынэрнай буянтай байг!
Ум маани падме хум!
Ум маани падме хум!
Ум маани падме хум!

ТААБАРИНУУД

Хандидайда саһан ороод,
Хайлахаяа болёо, юун бэ?
(Үһэнэй сайха).

Хасаг тэргэ эбдэржэ,
Заһагдахаяа болёо, юун бэ?
(Шүдэнэй унаха).

Ехэ үхэр ерэн хабһатай, юун бэ?
(Гэрэй хана).

Эшэгэнэй эбэриншэ, тнишээ, юун
бэ?
(Гэрэй булан).

Алтан мүнгэн суурга 12
түлхюүртэй, юун бэ?
(Арбан хоёр жэл).

Ан-бун захатай, алтан, мүнгэн
горьёттой, юун бэ?
(Дамаари, сан).

ОНЬҢОН ҮГЭНҮҮД

Юртэмсын дүрбэн гайхал:
Могой хүлгүй аад лэ, ябахань
гайхал,
Шоргоолзон нюдэгүй аад лэ,
бутага олохонь гайхал,
Шубуун хүхэгүй аад лэ,
дальбараагаа тээжэһэн гайхал,
Абаахай далигүй аад лэ, дээгүүр
ябахань гайхал.

Дээрэ дэнгэй гол,
дүгэдэ модоной гол,
хото хотын гол,
худаг уһанай гол – тогоо нэрэхэ.

Дайгар, дайгар адууниинь, дали
дээрээ бэшэгтэй – хии морин.

«ТУУЛАЙ – ЗАЙЧИК- ШАНДАГАН»

Үгэнь ба хүгжэмынь –
Базарай Бальжинямын
Даша-Доржын

Арбан хоёр жэл соогоо
Арюухан, сарюухан,
Абари хайхан зантайхан,
Алдартайхан туулайхан.
Дабталга:

Солбоноор собхорһон
Сон сагаан шандаган.

Та бидэндээ таатайхан
Туулай, зайчик, шандаган.
Урихан хөөрхэн шарайтай
Ухамай honor ухаатай,
Мэлмэрхэдэһэн нюдэдөөрөө
Мэндэшлһэн туулайхан.

Дабталга.
Үбэл баабайн морилходо,
Үнгэ зүһөө хубилган,
Борохон байтараа сайшадаг
Буряадаймнай туулайхан.

Дабталга.
Урин хабарай хаһаһаа
Үнэржэжэ олошордог,
Ойн ангууд нүхэдтэй,
Үүлтэр хайтай туулайхан.

Дабталга.
Аршаан булаг ундатай,
Памар жэмэс хоолтой,
Урьхадашы ородоггүй,
Угаа нэргэ туулайхан.
Дабталга.

БАГАШУУЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ НААДАН

Үгэнь, хүгжэмынь – Даша-
Доржо БАЗАРОВАЙ

Шэнэ жэлэй нааданда
Шэмэглээтэй хасуури
Үнгын олон нааданхай
Үлхөөгдөөтэй хасуурида

ДАБТАЛГА:

Гар гараа барилсан,
Горитой гоёор наада.
Гоё хайхан хасууриа
Гороолжо хатарая.
/Наадан дээрэ байрадаа
Нахис хотос хатарая/.

Мянга түмэн галханууд
Манай нюдэ харгаана.
Мянга түмэн нааданхай
Манай наада гоёогоо.

ДАБТАЛГА.

Наадан дээрэ барандаа
Нахис хотос хатарая.
Шэнэ жэлэй нааданхай
Шэнхинсээ дуулая.

ДАБТАЛГА.

Мүнхэ нэрэтэй,
Мүнгэн жолоотой,
Пайхан хоолойгоороо
Хүн зоноо баясуулжа
ябахатнай болтогой!

Бэлигма ОРБОДОВА,
журналист, Буряад Республикын
соёлой габыяата хүдэлмэрилэгшэ.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

2010 ОНОЙ РБ-гэй ГҮРЭНЭЙ
ШАГНАЛНУУД ОЛГОГДОО

Буряадай Президентын декабрийн 28-ай зарлигаар эрдэм болон техникын, литература болон искусствын, хуралсалай, арадай уран бэлгигэй талаар ажал ябуулагшадта гүрэнэй шагналнууд тогтоогдоо.

Гадна мэргэжэлтэ бэшэ спортын, эрдэмэй-техникескэ болон хуралсалай-шэнжэлгын, олонийтын талаар туйлалтануудтай залуушуулые дэмжэхэ зорилготой шагналнууд олгогдоо. Тийхэдэ 2008-2009 онуудта бүтээгдээн зохёолнуудтай түлөө литература болон искусствын талаар лауреадууд элрүүлэгдээ. Театрай искусствын талаар үндэр шагналда хүртэгшэд гэдэл, Бестужевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй ород драмын театрай «Стулья» зүжэг бүтээгшэд – режиссер Олег Юмов, уран зураашан Вадим Бройко, актернууд Нина Рыжова (Туманова) болон Сергей Рыжов.

Уран зураашан Юрий Мандаганов флорентийскэ мозаикын аргаар бүтээгдээн ажалнуудайнгаа түлөө уран зурагай талаар шалгараа. Тийхэдэ Санжи-Сурун (Галина) Раднаева «Зэдэ голый домогууд» гэхэн номойнгоо түлөө литературын талаар лауреат болоо. Арадай уран бэлгиг хүгжөөлгын талаар габыятай байһанайнгаа түлөө «Закамна» гэхэн дуун болон хатарай арадай ансамбль, мүн Хорин ай-магай Хасууртын Соёлой байшангай «Родник» гэхэн шэмээшг арадай ансамблин хүтэлбэрлэгшэ Виктор Иванов гүрэнэй шагналда хүртөө юм.

Minkultrb.ru

Буряадай арадай поэт Галина РАДНАЕВА-ГАЙ
Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат
болоһон ушараар амаршалга

Хүндэтэ Галина Жигмитовна!
Үльгэрлэн онтохолмо үндэр
заяата табисуур лэ,

Үгэлыгын Эзэнэй үршөөһэн
үнэтэ хэшэг лэ,
Үүрэй Солбоноор үнгэтэ
дэлхэйн шарай лэ,
Үнэн эрдэнидэл үнгээс
хубирхагүй заяан лэ.
Зохёолнууд соотнай абьяас
бэлигтнай задарһан гү?
Золтой үдэрнүүдтнай залгаа
шүлэгүүд соо мүнхэрһэн гү?
Зоной залаа, олоной орой
гүүлэжэ ябах
Зориг Танда олгоһон сагнай
мүхэшгүй юумэл!
Дуушан түрэнэн хубияа
хайханаар сэгнэхээр лэ,
Дууша сэдхэхэл үршөөһэн
Бурхандаа зальбарһаар лэ,
Дуунай шэдээр зоноо
гайхуулан жэргэһээр лэ,
Дундаршагүй набаяа эдлэн
ябахатнай болтогой лэ!

Галина БАЗАРЖАПОВА.
2011 он, январь.

**Константин
СОБОЛЕВ.**

народный поэт Бурятии

С ПРАЗДНИКОМ,
САГААЛГАН!

Белый месяц... Снега и сердца
Переполнены светом
небесным.
У любви не бывает конца,
Как у звездной сияющей
бездны.

В небесах, словно кролик, луна,
Золотая, большая,
хоть трогай.
Мир очнулся от зимнего сна,
Задержавшись слегка
на пороге.

В этот день, обновляясь душой
И служа милосердному Богу,
Я, как в детстве, шепчу:
«Я большой!»,
Отправляясь снова в дорогу.

Что готовит пушистый зверёк
Мне, тебе, всей Бурятии нашей?
Верю, сможет народ, как и смог,
Сделать жизнь и добрее,
и краше.

С Сагаалганом, неведомый
брат!
Пусть в семье благодать
и довольство
Пребывают! Как Будда
будь рад,
Милосердью служа,
а не злости!

Чимит-Цырен Санжиев
ҮНДЭР ДЭБЖЭЛТЭ
ХҮСЭНЭБ!

Эрээлжэн хүндын таряалан
дээгүүр бүмбэрэн,
Эрхиржэ байһан эдитэй
Эрэн барасые үдэшэн,
Шандалиин жэмэстэ һөөгүүдэй
һүүдэр буляан,
Шасарганын нэмжээ, тальян нугые
манаруулан,
Самнажа одоо гай тодхор
зайсуулхаар забдан,
Салигар сайбар хөөбэр нюрга
миралзуулан,
Үлгэн тэнюун Буряадтам
бүмбэрһөөр буулай -
Үльгэрэй ороной үлгэр борохон
Туулай!
Абьяас бэлигтэй Аха, Захаамин,
түнхэнэйхид,
Адуунтнай арьбантай гү,
Алтай-Дунгы, эгэтынхид;
Нарин хүндыгөөр хэр
жабарланаб, амгалан гүт,
Нангин Субаргаяа тахижа
амжаһан хэжэнгынхид?
Түрхэлэй алташад, Зэдэ, Зэлтэрэ,
инзагатынхид,
Түгнын таряашад, бардам
солотой баргажанайхид,
Ульмы дээрээ жэргэдэг үхитэй
үбэр-зөөхэйхид,
Үндэр дэбжэлтэ хүсэнэлби, Үдэнгэ,
ноёхойхид!
Зэнхэгэр уудам түбинин залд гэтэр
дорьбоно,
Зэбын жэгнүү абяанһаа эхын
зүрхэн логшоно.
Сагай шэнжэ эрьесэ хэсүү.
Арад минии, ойлгод гыт,
Сагаан Дарадаа зальбаржа,
Хии морёо хиндхүүлыт!

ПУТЕШЕСТВИЕ В СТРАНУ
БУДДИЙСКИХ БОГОВ

В книге представлены жизне-
описания тибетских буддийских
Богов, собранные лекарем ти-
бетской медицины Галсаном
Багша по древним религиозным
архивным данным. Автор книги
семь лет работал в тибетском
правительстве Дзашо-Бошун в
Индии, занимался вопросами
беженцев из Тибета, а с 1999 по
2003 год – в институте Норбулин-
га, преподавал историю и культу-
ру Тибета.

В 2003 г. организовал тибетский
медицинский институт «Юток мен-
длинг», где обучались студенты из
разных стран, вел прием больных,
преподавал. В эти же годы, с одоб-
рения и наставления Его Святей-

Новая книга

шества Далай-ламы XIV, Чжецун
Чжампел Нгагванг Ешэ Тэнцзин
Гьямцо собирал материалы для
будущей книги.

Перевод с английского А.О.
Цыремпилов, редактор Б.Б.Бо-
лотов.

В Бурятию Галсан Багша приехал
в феврале 2008 года по приглаше-
нию председателя местной буддий-
ской религиозной организации
«Шакьямуни Зандан жуу» Тева-ламы
Доржи Цыденова.

В настоящее время Галсан
Багша ведет прием в Мамба-да-
цане, который находится в по-
селке Зеленый города Улан-
Удэ.

ВОЛШЕБНЫЙ ПЛАТОК
ДРОНДЫ

Анна Виноградова, член Союза писателей и журналистов
РФ, живет в Улан-Удэ, работает главным редактором моло-
дежной газеты «Час пик Улан-Удэ».

Она пишет рассказы и сказки.

С начала 90-х годов ее рассказы были напечатаны в журнале «Бай-
кал», республиканских и читинских газетах. В 1994 году А. Виноградова
выпустила сборник рассказов «Дива». В 1998 году издала большую сказ-
ку для детей «Часы Илларины», в 2003 году вышла детская книжка «Сказ-
ки Вари».

В 2008 году вышел сборник рассказов Анны Виноградовой «Послед-
няя встреча», удостоенный Литературной премии им. И.К.Калашни-
кова.

В этот раз для детей автор предлагает новую увлекательную книжку
«Волшебный платок Дронды».

Галина ДАШЕЕВА.

Шэнэ зүжэгүүд – Сагаалганай бэлэгүүд

«...ГЭРТЭЭ БАЙДАГ БОЛОХОМНИ»

гэжэ нэрлэгдэһэн Х. Намсарасвай нэрэмжэтэ
Буряад драмын академическэ театрай лите-
ратурна таһагые даагша, бэлигтэй поэт, те-
лежурналист, республикын соёлой габыята
хүдэлмэрилэгшэ Николай ШАБАЕВАЙ нё-
дондо хабар анха түрүүшынхисэ ха-
руулагдаһан шог ёгтото, хүгжэм дуута, ха-
тар зугаатай зүжэг хаяан Улаан-Удын
хүгжэмэй колледжын концертнэ зал соо ха-
руулагдажа, олоной һонирхол татаба.

Хэдышые зал соо тон хүйтэн, булта үбэлэйнгөө
хубсаһатай һуун, бага сага дааража байбашые һаань,

согтой, хүхион аялга хатартай зүжэг хүнэй сэдхэхэл
хүдэлгэһэн гэр булын харилсаа, инаг дуранай харгы,
мүнөө усын түргэн урасхалта ехэ хотын ажабайдал
тухай хаража баясабабди, зүрилдөөтэ дэлхэйн
хубилдаггүй ажаябадал, ёһо заншал яажа зүбөөр са-
хин, жаргалтай гэр бүлэтээ, бодото инаг дурантаяа
ажаһууха тухай бодолгото болгоһон, хүхэһэн зүжэг
булганда ехэтэ һайшаагдаба.

Түгэхэлэй ёхорой огсом аялгатай дуун, хүгжэм
һайхан ерээдүйтэй үлэһэн бүлэнэр хадуужаа
«һайхасаантай» болоод, һүүлдэнь инагаа сэгнэһэн
Дарма (республикын габыята артист Баир Бадмаев),
Дарима (республикын арадай артистка Должин Тан-
гатов) гэгшэд, мүн буруу ойлгоһонһоо эндүүрэн,
һалан алдаһан Мүнхэ (республикын габыята артист
Цэнгэ Ломбоев), Соёлма (республикын габыята ар-
тистка Дарима Гылыкова) хоёр «бууралһаа үгэ дуу-
ла» гэдэгтэл, төөрин алдажа байжа хото ерэхэн,
һанаһанаа сэхэ руунь хэлэдэг баян сэдхэлтэй Самбу
эсэгынгээ (республикын габыята артист Солбон Суб-
ботин), Мүнхэтэй суг хүдэлһэн Матрёна хүгшэнэй (ре-
спубликын габыята артистка Любовь Цыдыпова)
ойлгуулаһанай удаа эблэрбэ.

Дармые «урьхадаа» оруулха һанаатай байһан, дуу-
лахадаа дорюун, хатархадаа уян официанткые (ре-
спубликын габыята артистка Дарима Цыденова (Ба-
ярма) зохидоор гүйсэдхөө. Ганса бэе үлөөшые һаа,
мүхөөгөө үгтөөгүй, хариин ороноор баян, бүдүүн
хүндэ хадамда гарах зорилготойгоор үдэшэлгын баяр
кафе соо нүхэд басагадтаяа үнгэргэһэн альбан-жэль-
бэн эхэнэрэй образые республикын габыята артист-
ка Дабачу Юндунова (Долгор) шадамар бэрхээр дам-
жуулба.

Хүдөөһөө ерэхэн, гүлмэр залуухан, муу юумэнтэй
дайралдаагүй, ехэ хотын ажабайдал хүсэд мэдэхгүй
Тунгалаг (артистка Оюна Тудупова) басаган
түрүүшынгээ дурантай эхин харгыдаа уулзана, дээрэ
нэрлэгдэгшэ героининуудай алдууе дабтахгүй байха
гэжэ автор харагшадые этигүүлжэ шадана. Үйлсөөр
хатарһан зонтой театрай артистнууд (хореографынь
Елена Шаронова) танилсуулаа.

Бултанай һонирхол татаһан зүжэгые лауреат, «Зо-
лотая маска» гэхэн Россиян театральна шангай лауре-
ат, мэдээжэ режиссёр Туяна Бадагаева табиһан байна.

Бэлигма ОРБОДОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: программын нюур тала.

ЗАГАНААР БУУЗАЯА ХЭДЭГ

Буряад Республикын Кабанскын аймагай Байгал-Худара гэжэ нютагһаа гарбалтай Россин Гүрэнэй Дүүмын депутат Василий Кузнецов Сагаалганда нютагаа бусажа, республика дотор ажалаа үргэнөөр ябуулна (авторай фото-зураг дээрэ).
Депутат уг гарбал тухайгаа ингэжэ хөөрхөн байна: «Анхан ород хаанда алба сахижа байһан түрэлһы Буряад газар руу эльгэгдэжэ, алба сахинан гэхэ. Тэрэ түрэлһы буряад намга абанан байгаа. Тиймэхээ тэрэнэй шэг шарай харахада, бага сага буряадайшые зүһэ харагдадаг юм».
Депутадай наһанай нүхэр ходо заһааар амтатай эдэе хоол шанадаг. Кабанскын аймагта ажаһууһан зарим айлнууд буузануудааш заһааар хэдэг заншалтай юм гээд тэмдэглэе.

"ЭРХҮҮДЭ ТИИМЭЛ БЭШЭ ҺЭН..."

Сагаалганай үдэр манай Буряад орондо хүн зон амардаг. Харин Эрхүү хотодо тус үдэр амардаггүй.

- Улаан-Үдэдэ һурадаг нүхэдэйнгөө тус һайндэртэ амаржа байхадань, манай дээдэ һургуули ходоодоо һурадаг байгаа, - гэжэ Эрхүүгэй дээдэ һургуулиин оюутан байһанаа хэлэхэ байһаб. - Эрхүү хотодо аха дүүнэр, ондоо һайнаар таниха хүнүүдшые үгы байһанаа, хамтын байрада суг хамта һууха басагадаараа бэе бэдээ орожо сагаалжа ябадаг байһабди. Эрхүү хотодо байхадань, һайндэр үнгэржэ байна гэжэ намда ойлгохоор бэшэ байгаа. Миин лэ тусхай үдэр шэнги үнгэрдэг. Заримдаа бууза шанажа эдидэг байһабди.

Удаань бидэ факультет дээрээ хо-додоо тус һайндэрөө тэмдэглэдэг һэмди. Понин сценкэ харуулжа, ёхор хатаран хатаржа, дуунууды дуулалдажа байһабди. Тус конкурсуудта ганса оюутад бэшэ, мүн манай багшанар хабаадалсажа байдаг һэн.

Нэгэтэ үшөө оюутан байхадань, Сагаалганай үдэе Улаан-Үдэр эһэмби, ямар гоё байһаб даа! Рес-публикадамнай жэл бүхэндэ эндэ тэндэ элдэбын гаршагтай хабтагай үлгөөтэй, хотомнай хаа хаанагүй гоёгоотой. Үнэхөөрөшье, һайндэр боложо байна гэжэ мэдэрһэн байһаб.

Тус гаража байһан Туулай жэлдэ та бүгэдэниие өөрын зүгһөө үнэн зүрхэнһөө һайндэрөөр амаршалнаб! Сагаан нараар, Сагаалганар!

Дарья СИБИРЯКОВА.

«ТҮБЭД ЗОН АРХИ УУДАГГҮЙ»

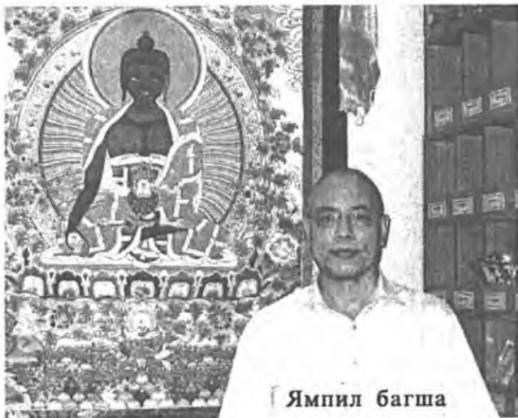
Түбэд яһатанай хүнэй, түбэд эмшэнэй, Ямпил багшын бүлэ Сагаалганда баһал бэлдэнэ. Тэрэ дүүнэртээ, Кабанскын аймагай Корсаково нютагай нүхэртээ, хоёр үхибүүдтээ Сагаалган һайндэрые угтахань.

Ямпил багша:

- Түбэдтэ Сагаалгание Буряад орондо угтаһанда адляар үнгэргэнэ.

Сагаалганда түбэд зон архи уужа, ехээр һогтодоггүй юм. Иимэ ёһо заншалһын урданай буряадуудай ёһо заншалтай зэргэсүүлхээр.

Тинн тэрэ хажуугаарнь ходоодоо элүүр энхэ ябахын тула, эдэе хоол зүбөөр бариха тухай хэлэнэ. Эдэлхын урда заатагүй сай, бусалһан уһа ууха хэрэгтэй, тэрэнэй удаа эдэе хоолоо барихада болоно гээд эмшэн намда ойлгуулна.

Ямпил багша

ГЭРТЭЭ ХЭНЭН ХООЛ АМТАТАЙ

Донара Балданцырение, "Байгал" гэжэ хатарай театрай солисткые, республика дотор зон һайн мэдэхэ байха. Тэрэнэй нүхэр, хүгжэмшэн Баттувшин баһал олондо мэдээжэ. Ганса хүбүүниинь республиканска лицей-интернатта һурана. Иимэ бэлигтэй бүлэ Буряад-тамнай ажаһууна.

Дүтэлжэ байһан Сагаалганда хайшан гээд бэлдэжэ байһанаа

Донара манай сурбалжалагшад -та хөөрөөд үгэбэ. Тэрэнэй нүхэр Баттувшин монгол яһатанай хүн. Тиймэхээ гэрэй эзэн эхэнэр монгол арадай эдэе хоол бэлдэхэ гэжэ оролдоно. Сагаалганда Донара бууза магазинһаа худалдажа абадаггүй. Тэрэ заатагүй өөрөө бууза шэмхэнэ. Олоор бууза хэнэ.

Юундэб гэхэдэ, гэртэнь олон зон эрэхэ, найрлаха.

Буузануудаа хээд, холодильник соо хүргөөд, хүнэй эрэхэдэ, хэдэн минутын туршада шанажархихада болоно.

- Гэртээ, өөрынгөө хүсэлгаргажа хэнэн бууза, гэгээл амтатай байдаг, - гээд Донара хэлэнэ.

ФОТО-ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Донара Балданцырен Баттувшин нүхэртээ.

АВТОРПАА: Энэ ушар юундэ бэшэгдэб гэхэдэ, олонхи хотын

залуу айлнууд, буузануудаа магазинһаа абадаг, али үгы һаа, кафенүүдтэ захидаг юм. Тэмэндэ миний таниха нэгэ эхэнэр, кафедэ буузануудые захяаб гэжэ хэлээ юм. Нээрээшье, амтатайхан буузануудые, шүлэтэйгөөр, мяхыень зохилдуулаад хэхэ гээшэмнай баһал талаан хэрэгтэй. Тэрэ эдэе хоол баридаг тогоошоной ехэ талаан бэлиг гээшэ.

Янжам ЖАПОВА.

НЮТАГАА ДЭЭРЭ ҮРГЭЖЭ ЯБАГША

Аглаг энэ юртэмсэдэ
Амита юмын хүлгөөн соо
Хүн боложо түрөөл хадаа,
Хүнэй түлөө амидара.

(Д. Улзытуев).

Боди сагаан, нигүүлсхы һайхан сэдхэлтэй, нютаг зонойнгоо ажал хэрэгтэ урагшаа һанаатай, өөрынгөө эм мур дээрэ абажа, бүтээжэ ябадаг хүнэй нэгэн Дамбаев Дабажап Цыренович тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб.

1953 оной июлиин 3-ай үдэр Хэжэнгын аймагай Худанай-Үртөө нютагта Дамбын Цыренэй болон Сультивай Цырен-Дулма хоёрой хоёрдохи үринь түрэжэ, гэртэжинээ ехэтэ баярлуулһан юм. Түрэхэ гарахаһаа һүбэлгэн, түргэ мэргэн, хүдэр ажалша, юумэндэ дүйтэй, томоотой зангаараа бэшэ сасуутанһаа илгардаг һэн. Нютагайнгаа һургуули эрхимээр дүүртээд, Улаан-Үдэ хото ошожо, киномеханик мэргэжэлтэй болоһон. Ородой Адаг нютагтаа үдэшэ бүхэндэ һонин кинонуудые Хэжэнгэхэ асаржа харуулдаг байгаа. "Олоол Дабажабай хүсөөр тэрэ үсын бүхы индиин кинонуудые хужарлан харадаг һэмди. Пүүлээрнь һүниин тэн болотор видигүүдые харадаг болообди", - гэжэ нютагаархиднай мүнөө болотороо хэлсэдэг.

Кино харуулһынгаа хажуугаар түргэн туһаламжын машинһын жолоошоноор хүдэлжэ, хэдэн олон үбшэнтэниие абаралсаа, хэдэн олон эхэнэрнүүдые нарайлалгын байшанда абаашаа гээшэб! Үнэнхэ зүрхэнһөө оролдожо хүдэлһэн ажалһын үрэдүнүүд үндэрөөр сэгнэгдэжэ, 1985 ондо "СССР-эй кинематографин отличник" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Энээнһээ гадуур киносетин зүгһөө, эмшэлэлгын ажахыһаа олон грамотанууд үгтөө, эрхим жолоошоной тэмдэгээр шагнагдаа.

1990-ээд онуудһаа бурхан шажанай һэргээгдэжэ, дасан дугангуудай нээгдэжэ эхилһэн үеһөө мүнөө болотор аймагай буддын шажанай бүлгэм түрүүлжэ, арбан сагаан буян үйлэдэн, нютагайнгаа бүхы хэрэг бүтээн, ядаһан тулиһан зондо туһалалсажал ябадаг. Хэжэнгэ нютагта Джарун-Хашорай субаргын барилгын проект баталуулхаяа Монгол орон шолсожо, Бакула-Римбүүшэтэй уулзажа эрхэнэ.

1993 онһоо доодо-худанаархин дасанда үнгэргэгдэдэг Сагаан харын Дүгжүүбэ, Диваажан хурал даажа абанхай.

Гадна нютагайнгаа бүхы обоонуудые тахилга, маани сахиулга, Диваажан хуруулга, нютагай заһал үнгэргэлгэ, булагуудтаа зай табилга, Ганжуур Данжуурай гороошодые угталга болон үдэшэлгэ, Римбүүшэ багшанарые, түбэд ламанарые, Богдо гэгээниие угталга - эдэ бүгэдэ Дабажап Цыреновичгүйгөөр үнгэрдэггүй. Табан жэлэй нэгэ удаа болодог Сугундыдэ хоёр дахин хабаадажа, Дамба Аюшевые һунгалсаһан байна. Нютагайнмай ехэ Худанай ламын субарга бүтээлгэндэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, Еши-Лодой Римбүүшэ багшые залажа рамнайлуулаа. Үнгэргэгшэ зун Мүнгэдтэ Жанчуб субарга Дабажап Цыреновичэй хүтэлбэри доро богонихон болзор соо бүтээгдэжэ рамнайлагдаһан байна. Пая ошожо хөөрөлдэһемни, хэхэ ажал ехэ - Ородой Адагай булагтай хушуунда бүмбэ нюугдаа, субарга бодхоогдохо, Ламын соорхойдо жаган дуган хоёрые бодхоохо хэрэгтэй гэжэ хэлээ.

Дабажап Цыренович 2000-2007 онуудта Ородой Адагай дунда һургуулиин завхозоор хүдэлһэн. Аргагүй хүшэр хүндэ үе байгаа гээшэ ааб даа. Пургуулинуудта мүнгэн һомологдохогүй, түрэлхидтээ сугтаа эб нэгэн ажалаа бүтээдэг саг байгаа. Түлэс бэлдэхэ, зундаа һургуулиин заһабари эрхилхэ мэтэһээ эхилээд бүхы ажал хүтэлбэрилэгшэ һэн. Тинн Дабажап Цыренович һургуулиин газраа зоосохиие нарин нягта байлдадаг эрхим завхозой нэгэн байһан юм. Энэл үедэ "Доодо Худан" кооперативые ударидажа байһан

Алексей Степанович Цыбикжаповай хүсөөр малтай боложо, һургуулиин олон хэрэг бүтээһэн габыяатай. Огородто ашаг үрэтэй ажал хэжэ, 5-6 тонно хапууса, 6-7 тонно хартаабха хуряан абаад, һурагшадаа хооллуулха, үлүү гараашыень наймаалжа, һургуулиингаа хэрэг бүтээгшэ бэлэй. Тэрэ сагай эрилтээр һургуулиин ажал дээшөн үргэжэ, материально-техническэ баазыень һайжаруулха хэрэгтэ баян дуй дүршэл, бэлиг шадабарияа сүм зориулаа. Абыяасгабшагай ажалһын амжалтые олон тоото грамотанууд, баярай тэмдэгүүд, Буряадай Пуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын грамота гэршэлнэ.

Дабажап Цыренович Дулма Дондитовна нүхэртээ гурбан хүүгэдые гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэ хүргэжэ табинхай. Марина басаганиинь Улаан-Үдэ хотодо багшална, Алдар хүбүүниинь УФМС-тэ хүдэлнэ, одхон хүбүүн Тушин БГСХА дүүргэжэ, һаянаа сэрэгэй албанда мордоо. Угаа үргэлжэлүүлхэ Сандаг, Самбуу ашанараа, зээ басагад Рэгэзма Дари хоёроо харалсажа һуунад.

Үнгэтэ юртэмсын үдэр бүхэнэй юрьсын соо, алишые үедэ ажабайдалай хүрдэ эрьсэлдэжэл, хэрэгүүд бүтэжэл байха ёһотой. Энэл ушарта буянтайхан ажалаа хэхые оролдожол, хүлдэ зоригоо алдангүй, урданайхидаал эрмэлзэл эршэтэйгээр алхалжал ябаг лэ даа гэхэ байһаб.

**Турэл хэлээ, түүхэ соёлоо, ёһо заншалнуудаа
Туг мэтээр дээрэ үргэжэ ябадаг Дабажап
Цыреновичтэ**

**Холборхой юртэмсын ая соохоно,
Хии моринойнгоо далбага дээрэ,
Буурал баабайдаа, сахлюсан бурхадтаа,
Хатан эжинэрнүүдтээ, Заяашадаа
Үглөө бүри сэржэмтэйхэн,
Үдэр бүри олзотойхон,
Нютаг нугаяа суурхуулжа,
Зол жаргалтай, зам сагаантай,
Заяа һайхантай, ямба хэшэг үндэртэй,
Түүхэдэ түрүү дабшахыень хүсээ.**

Л.Х.Ж.БОРОХИТОВА,
багшын ажалай ветеран,
Буряадай габыята багша.

Зурхай

ХУЛГАНА

1924, 1936, 1948, 1960, 1972, 1984, 1996

Хулгана жэлтэндэ энэ жэл яһала амгалан тэнюун үнгэрхэ шэнжэтэй. Ажал мэргэжэлдээ, албан тушаалдаа үлүү ехээр ахихагүй болобошье, муу юумэншье гарахагүй. Мүнгэ хангай талаар тогтоборитой, тэгшэ байха.

Гэбшье суг ажалладаг зонтоёо хэрүүл шууяа гаргажа, хүнэй урда орохоёо бү ханагты. Тиигээ хаа хожомоо ажалай нүхэдһөө олзо ашаг ехэтэй, үрэ бүтээлтэй ханал зүбшэлдэ хүртэжэ магадта. Жэлэй хоёрдохи хахадта һонирхолтой бизнес тухай дурадхал орожо, хуушан танил нүхэдһингөө, түрэл гаралайнгаа дэмжээ хаань, жэлэй һүүл багаар ажал хэрэгтнай урагшатай болохо.

ҮХЭР

1925, 1937, 1949, 1961, 1973, 1985, 1997

Тон хайн, бүтээмжэтэй жэл. Хэһэн хэрэгтнай ехэнхидээ бэелжэ, шэнэ ханаан бодолтнай намын ёһоор бүтэхэ хараатай. Жэлэй түрүүшын хахадта Үхэр жэлтэн олон шэнэ хүнтэй танилсажа, саашанхи байдалдаа бата үндэһэ һуури табиха болоно.

Нажарай саг болотор мүнгэ танга дуталдаха гү, али үри зээлиез бусаахалатнай бэрхшээл гаража магадгүй. Гэбшье энэ эрхэ байдалда шэнээр ханаан зорингондоо хүрэхэдэтнай, һаад боложо би-рахагүй. Энэ жэлэй намар гү, үбэл тээшэ Үхэр жэлтэнэй зариманинь шэнэ ажалтай боложо, үгы һаа, шэнэ албан тушаалда дэбжүүлэгдэжэ магад.

БАР

1926, 1938, 1950, 1962, 1974, 1986, 1998

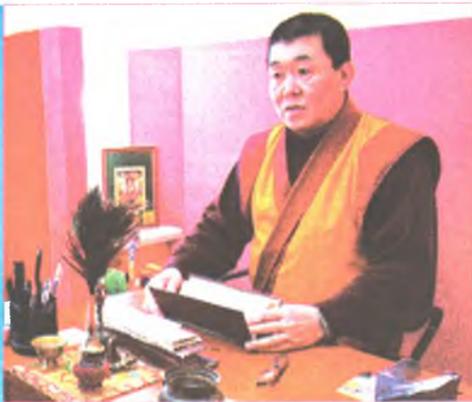

Олонхи бар жэлтэндэ энэ жэл тон урагшатай, мүнгэн, ажал мэргэжэлэй талаар улам саашаа дэбжэхэ түлэбтэй. Панаһан, түсэблэһэн юумэнинь хүгжэжэ, ажал эршэтэй байха. Жэлэй хоёрдохи хахадта

ТУУЛАЙ ЖЭЛНАЙ ТУЛГАТАЙ ГҮ, ТҮШЭЛГЭТЭЙ ГҮ?

«Буряад үнэн» газетын хүндэтэ уншагшад! Та бүгэдэниие Сагаалганай хайндэрөөр амаршалаад, шэнэ гараһан жэлдэ азатай амжалттай, амгалан тайбан ажаһуухыстнай үнэн зүрхэнһөө хүсэнэб. Панаһан хүсэһэн юумэнтнай энэ жэлдэ намын ёһоор бүтэжэ байхань болтогой! Танай анхаралда Туулай жэлэй Зурхай дурадханаб.

БУЛАД лама,
«МАНДАЛА» гэхэн буддын шажантанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

хамтаран ажаллагшадтай, ноёд хайдтаа харилсахада, һаад бэрхшээлтэй боложо магадгүй. Гэбшье Бар жэлтэн саашадаа энэ һаад түбэгыг үлүү ядаралгүйгөөр дабан гараха аргатай. Ушар иимэһээ Бар жэлтэн юрэнхыдөө энэ жэлэй амжалтаар сэдхэлэй ханалттай байха.

Үнгэрһэн жэлдэ ханаа зобо-жо, хэрүүл шууяа гаргаһан юумэн арилжа, Хи мориной хийдэн мандаха. Үнгэрэгшэ жэлдэ ойлголсожо шадаагүй анда нүхэдтээ, түрэл гаралтаяа эблэрхэдэ, аятай байдал тогтохо.

Гарахаа байһан жэлээ амжалттайгаар оруулан, наһанайнгаа шэнэ шатада шэн зоригтойгоор гарахын тула урдань эхилһэн юумээ заагагүй дууһаха гэжэ оролдохо хэрэгтэй.

ТУУЛАЙ

1927, 1939, 1951, 1963, 1975, 1987, 1999

Гарахаа байһан жэл ехэ хайн байха. Туулай жэлтэнэй ажал хэрэгын шэнэ шатада дамжан гараха аргатай. Урагшагүйшэг ябаһан хамаг юумээ шэнээр эхилээ һаа, азатай байхань дамжаггүй. Албан хэрэгтээ талаантай, хии мори, ноёд хайд холын хараа ухаатай байһанаа харуулаха, доогуур зиндаатай ябагшад тушаалдаа дээшээ дэбжэхэ аргатай. Салин хүлһэн хайжаржа, сэдхэлдээ таатай газараар аяншалжа магадгүйт. Жэлэй түрүүшын хахадта Туулай жэлтэн хуушан үри зээлиез бусаан абажа, урдань эхилһэн юумэнһээ олзо ашаг олохо байна.

ЛУУ

1928, 1940, 1952, 1964, 1976, 1988, 2000

МОГОЙ

1929, 1941, 1953, 1965, 1977, 1989, 2001

Жэлэй түрүүшын хахадта Могой жэлтэн ходоодо азатай, хии мориной дээгүүр ябаха. Амидаралтнай элдэб шэнэ юумээр, шэнэ үүсхэлээр билтаржа, ажал мэргэжэлэй талаар дэбжэхэт. Энэ жэл ноёд хайд, дарганар зоние толгойло шадабаритай байһыетнай мэдэжэ абаха. Олзо оршотнай нэмэжэ, зээли абаһанаа саг соонь гү, үгы һаа, саһаа урид түлэжэ дууһаха аргатай.

Гэбшье жэлэй хоёрдохи хахадта аза талаантнай бууража, хии мориной хэлтыжэ магадгүй. Энэ үедэ мүнгэ тангадаа болгоомжотой алмажа хэрэглэбэл, зүйтэй. Мүнгөө хадагалбал, алас хойшодоо тон хэрэгтэй.

МОРИН

1930, 1942, 1954, 1966, 1978, 1990, 2002

Мүнгэн хангай, барилгын хэблэлэй һалбарыда ажалладаг Морин жэлтэндэ тон хайн жэл. Харин шэнэ хэрэг эрхилхээр һэдһэн зондо ээлтэйшэг. Холын замда гаража, зөөжэ, нүүжэ магадгүйт. Жэлэй түрүүшын хахадта хуушан ажал хэрэгэ хүгжөөхэ, мэргэжэлээ дээшлүүлхэ талаар эдэбхи зоригго

Жэлэй тэнһээ ондоо ажалтай болохо нюуртайт, шэнэ юумээ амжалттай бүтээжэ болохо.

ТАХЯА

1933, 1945, 1957, 1969, 1981, 1993, 2005

Ехэнхи Тахья жэлтэндэ ажалдаа бүри зоримгойгоор оробол, энэ жэл юрэнхыдөө хайн байна. Гэбшье жэлэй тэн хүрэтэр мүнгээ гаргашалха, заһабари хэхэ, үнэтэй юумэ абахадаа ехэ анхаралтай, болгоомжотой байбал зохино. Мүн салин хүлһэн танай хүлэһээр байжа магад.

Тинмэһээ жэлэй тэнһээ бэлиг шадабария ондоо зоной дунда, ондоо ажалда харуулаа хаатнай, дээрэ байжа магадгүй.

ХОНИН

1931, 1943, 1955, 1967, 1979, 1991, 2003

Жэлэй түрүүшын хахадта ехэ олзо оложо, албан тушаалдаа дэбжэхэт. Гэхэдэ энэ үедэ ажалай болон бизнесэй нүхэдтээ харилсахалатнай, ханагдаагүй зүришэлдөөн гараһанһаа боложо, сэдхэл ханаантнай гэнтэ хубилдаг болохо.

Ажалай гэнтын томилолгоор ажабайдалтнай хубилжа магад. Жэлэй тэн хүрэтэр дэн ехээр хүшэлжэ жүдхэхэнэй хэрэггүй, Хонин жэлтэн юумэндэ сэдхэлээ долгисуулан хандадаг тула үлүү ехээр ханаагаа зобоохоёо ядахагүй. Жэлэй тэнһээ бэрхшээлтэй асуудалнууд наашатай хайнаар шийдхэгдэжэ, мүнгэ танганай талаар урдахиһаа хайн болохо шэнжэтэй.

БИШЭН

1932, 1944, 1956, 1968, 1980, 1992, 2004

Энэ жэл Бишэн жэлтэн хуушанай танил нүхэдһөө хүлэсгдээгүй туһа дэмжэлгэдэ хүртэжэ магад. Тинимын тула олон хүнтэй харилсажа, уулзажа, хөөрөлдэжэ байбал, урагшатай, хайн.

Панаһан түсэблэһэн юумээ һүүлдэнь хэхэб гэжэ хойшо-луулһанай хэрэггүй, хараалһан хүлэһэн юумэнтнай энэл жэлдээ амжалттай бүтэхэ. Бишэн жэлтэн албан тушаалдаа дэбжэжэ, тогтууритай олзо оршотой болохо.

НОХОЙ

1922, 1934, 1946, 1958, 1970, 1982, 1994

Панаһан зорингоноо орхёогүй хаатнай, бараг хайн жэл болохо. Хонин орхёо хаатнай, шухала бэшэ юумэндэ хамаг сагаа, хүсэ шадалаа гаргажа, гол хүсэһэндөө хүрэхэ шадахагүйт.

Ушар иимэһээ жэлэй эхиндэ бизнес, ажал, албан тушаал гэхэмэтэ өөрын ажал хэрэгтээ анхаржа, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллабал, элдэб муу юумэн тойрожо зайлаха зэргэтэй. Жэлэй тэнһээ Нохой жэлтэнэй ажал хэрэгын улам урагшатай, бүтэмжэтэй болохо.

ГАХАЙ

1923, 1935, 1947, 1959, 1971, 1983, 1995

Тэнсүүритэй хайн жэл гэхэдэ болохо. Гэбшье дэн ехэ юумэ хүсэһэнэй хэрэггүй, юундэб гэбэл, ажалайнгаа ноёд, хайд, нүхэд, сугтаа хүдэлдэг зонтойгоо эбтэй байхын тулада хамаг саг, хүсэ шадалаа гаргаха болонот. Жэлэй тэн болотор ханагдаагүй һаад бэрхшээл ушархадаа болохо.

Тээд мүнгэнэй болон нүхэдһингөө туһа дэмжэлгын ашаар һаад тойбогууды дабаха аргатай байхат. Ажалаа хэлгэхэ, шэнэ гэр байрада зөөхэ сагыше тохёолдожо магад. Гахай жэлтэй зарим зон үнинэй нэгэ тээшэнь болгохоор болоһон гэр байрын асуудалаа шийдхэжэ шадаха.

MOUSE ХУЛГАНА МЫШЬ	1900	1912	1924	1936	1948	1960	1972	1984	1996	2008	2020
COW ҮХЭР КОРОВА	1901	1913	1925	1937	1949	1961	1973	1985	1997	2009	2021
TIGER БАР ТИГР	1902	1914	1926	1938	1950	1962	1974	1986	1998	2010	2022
RABBIT ТУУЛАЙ КРОЛИК	1903	1915	1927	1939	1951	1963	1975	1987	1999	2011	2023
DRAGON ЗУУ ДРАКОН	1904	1916	1928	1940	1952	1964	1976	1988	2000	2012	2024
SNAKE МОГОЙ ЗМЕЯ	1905	1917	1929	1941	1953	1965	1977	1989	2001	2013	2025
HORSE МОРИН ЛОШАДЬ	1906	1918	1930	1942	1954	1966	1978	1990	2002	2014	2026
SHEEP ХОНИН ОВЦА	1907	1919	1931	1943	1955	1967	1979	1991	2003	2015	2027
MONKEY БИШЭН ОБЕЗЬЯНА	1908	1920	1932	1944	1956	1968	1980	1992	2004	2016	2028
HEN ТАХЯА КУРИЦА	1909	1921	1933	1945	1957	1969	1981	1993	2005	2017	2029
DOG НОХОЙ СОБАКА	1910	1922	1934	1946	1958	1970	1982	1994	2006	2018	2030
PIG ГАХАЙ СВИНЬЯ	1911	1923	1935	1947	1959	1971	1983	1995	2007	2019	2031

Газете «Бурятия» - 20 лет

«У нас в цене универсалы, а они у нас есть»

Правительственной газете «Бурятия», то есть той, которую выпускает наш журналистский коллектив, исполняется 20 лет.

Что же, мы в возрасте юноши, полного сил. Родившись в крутое, переломное время, газета прожила два десятка лет. За эти годы было всякое. Об этом вспоминают бывшие редакторы Эрдэм Дагбаев и Бадма Бальжинмаев, замответсекретаря Светлана Донирова, наши активные внештатники.

Конечно же, отдельной строки заслуживает первый редактор газеты, её основатель Валерий Бадмаев. На днях его дома навещил ветеран нашей газеты Павел Лазаревич Натаев, поговорили, повспоминали прошлое два славных журналиста Бурятии, имею в виду республики.

К сожалению, Валерий Базарович сейчас болен, но, по рассказам Павла Лазаревича, сохраняет босой журналистский дух (не так давно у нас в газете вышел его очерк в соавторстве об известном враче В.А. Тарнуеве), он шлёт коллективу газеты, читателям по-

здравления и пожелания по случаю юбилея. Бурное время рождает своих героев, и им тогда, 20 лет назад, стал Валерий Бадмаев. Его качества как журналиста, инициативного, настойчивого организатора, человека, умеющего найти общий язык с руководителями, хозяйственниками и просто с людьми, сыграли большую роль в те годы.

На пустом месте родилась полновесная газета, завоевавшая популярность. Не обошлось у первого редактора без просчётов, но у кого их не было. В любом случае газета, запущенная им в медиaprостранство, живёт.

Желаем Валерию Базаровичу скорее поправиться и продолжать радовать читателей своим острым пером.

Ключевым моментом истории газеты является август 1991-го, когда она не напечатала указы ГКЧП.

Уже 10 лет газета выходит в числе изданий Издательского дома «Буряад үнэн». Так распорядилась судьба волею тогдашнего Президента республики, коим в тот период был Л.В. Потанов. Процесс

интеграции прошёл успешно. Естественно, произошло множество изменений. Уменьшающееся финансирование привело к коренному сокращению штата, по сравнению со временем самостоятельного существования.

При этом следует учесть, что наша газета – единственная в республике ежедневная. Поэтому сегодня у нас в цене универсалы, а они у нас есть. Прежде всего, это костяк, перешедший из старой редакции. Это ответсекретарь Людмила Парпаева, её заместитель Светлана Донирова, корреспонденты Надежда Гончикова, Антонина Фадеева, Валентина Гомбоева, Татьяна Перевалова, Людмила Очирова, Светлана Намсараева.

Собственно из «Буряад үнэн», кроме меня, на «Бурятию» «пашут» мой заместитель Николай Намсарев, опытнейший, что называется, «журналиста», Даржана Целовальникова, Дулма Баторова, Сэрэгма Дондокова, Борис Балданов, Янжима Ким, Дарья Сибирякова, Дыжид Мархадаева, её муж, искусный дизайнер Аркадий Ба-

томункуев, менеджер по рекламе Алла Дашиева, превосходный оператор компьютерного набора Домна Зурбанова, редактора Цырен Ринчинова, Мария Шабанова, Ольга Заилимова, верстальщики Цыцык Бурхинова, Людмила Жигжитова, Елена Дугарова, фотокорреспондент Радна-Нима Базаров. От нас «выдвинулась» в Издательский центр оператор Лариса Гончикова.

Вот и посудите, какими личными силами печатается ведущая газета республики.

Статус правительственной газеты определяет содержание материалов. Конечно, очень много мы печатаем законов. Но ведь они приобретают силу только при опубликовании именно у нас и нигде больше. Не буду пересказывать того, что появляется в газете.

Надо отметить, что творческий тон общественно-политической жизни задает сегодня Президент Вячеслав Наговицын. Законодательное обеспечение всех социально-экономических процессов за другим нашим уч-

редителем – Народным Хуралом во главе с Матвеем Гершевичем.

Газета стремится наиболее полно отразить в своих публикациях то, что делает для жителей республики власть.

Сейчас не менее сложный период в жизни страны и республики. Назревают изменения и в статусе государственных СМИ.

Думаю, процесс не будет скоротечным. Потому смотрим в будущее со сдержанным оптимизмом. Тем более, что грядёт в году Зайца большой юбилей - 350-летие вхождения Бурятии в состав России. Первостепенное внимание, понятно, мы уделим этому событию.

От всей души от имени всех журналистов «Бурятии», всего ИД «Буряад үнэн» и от себя лично поздравляю всех наших читателей с 20-летием выхода первого номера нашей газеты! Оставайтесь с нами!

Николай БАДМАРИНЧИНОВ, редактор газеты «Бурятия».

Понедельник, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table of TV programs for the first channel on Monday, including 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО', etc.

«РОССИЯ»

Table of TV programs for the 'Россия' channel on Monday, including 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', etc.

Table of TV programs for the first channel on Monday, including 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ', 'ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ', etc.

КУЛЬТУРА

Table of TV programs for the 'Культура' channel on Monday, including 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', 'КТО ТАМ...', etc.

АРИГУС

Table of TV programs for the 'Аригус' channel on Monday, including 'НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ', 'ЭЙ АРНОЛЬД', etc.

Table of TV programs for the first channel on Monday, including 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС- ПОГОДА', 'ИНТЕРНЫ', etc.

ТИВИКОМ

Table of TV programs for the 'Тивиком' channel on Monday, including 'УРОКИ БЕЗОПАСНОСТИ', 'ОБЪЕКТИВ', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table of TV programs for the 'СТС Байкал' channel on Monday, including 'ДЕЛО РОССИИ', 'СМЕШАРИКИ', etc.

НТВ

Table of TV programs for the 'НТВ' channel on Monday, including 'НТВ УТРОМ', 'ТАКСИСТКА', etc.

Table of TV programs for the first channel on Monday, including 'ДО СУДА', 'СУД ПРИСЯЖНЫХ', etc.

5 КАНАЛ

Table of TV programs for the '5 Канал' channel on Monday, including 'ОХОТА НА ОХОТНИКОВ', 'УЖАС ТАНЗАНИИ', etc.

ДТВ

Table of TV programs for the 'ДТВ' channel on Monday, including 'ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ', 'САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО', etc.

2011 год - Год дружбы народов

МЫ СТАЛИ ЕДИНОЙ СЕМЬЕЙ

Уходящий 2010 год для национально-культурной автономии поляков "Надзея" был обозначен рядом значимых событий и комплексов мероприятий. В рамках образовательного направления деятельности продолжилась работа воскресной школы польского языка, истории и культуры.

Все основные мероприятия, организованные членами Автономии в уходящем году, прошли под знаком 10-летия издания газеты "Первые кроки", первый номер которой вышел в 2000 году. Сегодня на страницах иллюстрированной двуязычной газеты освещается текущая деятельность Автономии и основные события Польши.

Уходящий год стал особенным для вокально-хорового ансамбля "Надзея". В завершение года по приглашению польской стороны коллектив побывал в интереснейшей краеведческой поездке по Малопольше.

В наступающем году члены Автономии продолжат работу по сохранению исторической памяти и увековечению памятных мест. В феврале в Кяхте будет открыта мемориальная доска, посвященная второму градоначальнику г. Кяхты, первому пограничному комиссару Александру Зеспоту Зеновичу.

Поздравляя с национальным праздником Сагаалган, желаем процветания, благополучия, счастья и здоровья.

Марина ИВАНОВА, председатель национально-культурной автономии поляков «Надзея».

Вторник, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table of TV programs for the first channel on Tuesday, including 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО', etc.

«РОССИЯ»

Table of TV programs for the 'Россия' channel on Tuesday, including 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', etc.

КУЛЬТУРА

Table of TV programs for the 'Культура' channel on Tuesday, including 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', etc.

Table of TV programs for the first channel on Tuesday, including 'ЗВЕРОПОРТ', 'ЗЕЛЕНАЯ ПИЛЮЛЯ', etc.

АРИГУС

Table of TV programs for the 'Аригус' channel on Tuesday, including 'НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ', 'ЭЙ АРНОЛЬД', etc.

ТИВИКОМ

Table of TV programs for the 'Тивиком' channel on Tuesday, including 'УРОКИ БЕЗОПАСНОСТИ', 'ОБЪЕКТИВ', etc.

Хорин аймагай ба Булам нютагаархидай эблэл Сагаанһарын һайндэрөөр бүхэ буряад арад зоноо, нютагаархидаа хани халуунаар амаршална!

Буряад ороноймнай арад зон, Булаг мэтээр бурьялһан Сагаалганай һайндэртэ

Table of TV programs for the first channel on Tuesday, including 'ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТАИНЫХ АГЕНТОВ', 'СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table of TV programs for the 'СТС Байкал' channel on Tuesday, including 'ДЕЛО РОССИИ', 'СМЕШАРИКИ', etc.

НТВ

Table of TV programs for the 'НТВ' channel on Tuesday, including 'НТВ УТРОМ', 'ТАКСИСТКА', etc.

Сарюун сэдьхэлтэй ябахатнай болтогой! Панаһан хэрэгтнай Номын ёһоор бүтэжэ байг, Парбайһанаа абажа, Пайн хайхан, амгалан мэндэ һуугыг даа!

Хорин аймагай ба Булам нютагаархидай эблэл.

5 КАНАЛ

Table of TV programs for the '5 Канал' channel on Tuesday, including 'ОХОТА НА ОХОТНИКОВ', 'УЖАС НАПАДЕНИЕ ДЕЛЬФИНА', etc.

ДТВ

Table of TV programs for the 'ДТВ' channel on Tuesday, including 'ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ', 'САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО', etc.

Отдел рекламы: 21-62-62

№ 4 (716)

Буряад үнэн

3.02.2011

Дүхээрш

№ 4 (21801)

Среда, 9

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', 'РОССИЯ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕФРОСИНЯ', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'РОССИЯ'.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ', 'РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'НОВОСТИ ДНЯ', 'РОССИЯ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПОГОДА', 'КУПИДОН', 'СМЕШАРИКИ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ТАКСИСТКА', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ОХОТА НА ОХОТНИКОВ. БЕЗМОЛВНЫЙ УБИЙЦА'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'МЕГАМОСТЫ', 'СУД ВРЕМЕНИ', 'КРИМИНАЛЬНАЯ РОССИЯ'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ', 'САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО', 'ДЕТЕКТИВНОЕ РЕАЛИТИ'.

Четверг, 10

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', 'РОССИЯ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ', 'ВКУС ГРАНАТА'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'РОССИЯ'.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ', 'РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'НОВОСТИ ДНЯ', 'РОССИЯ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПОГОДА', 'КУПИДОН', 'СМЕШАРИКИ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ТАКСИСТКА', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ОХОТА НА ОХОТНИКОВ. ВОЗВРАЩЕНИЕ ХИЩНИКА'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'МЕГАМОСТЫ', 'СУД ВРЕМЕНИ', 'КРИМИНАЛЬНАЯ РОССИЯ'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ', 'САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО', 'ДЕТЕКТИВНОЕ РЕАЛИТИ'.

Пятница, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', 'РОССИЯ'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'РОССИЯ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОМ ЛУИСА БАРАГАНА. МИФ О МОДЕРНЕ', 'БИЛЕТ В БОЛЬШОЙ'.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ', 'ЭЙ АРНОЛЬД'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ', 'ПОГОДА', 'БИЛЕТ В БОЛЬШОЙ'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'НОВОСТИ ДНЯ', 'РАДАР-СПОРТ'.

09.00 «САМАРСКИЕ СУДЬБЫ»
10.00 PRO-НОВОСТИ
10.30 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
13.05 Х/Ф «ТРИ ДНЯ НАРАЗМЫШЛЕНИЕ»
14.30 М/Ф
15.00 «КРОКОДИЛ»
16.00 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТАЙНЫХ АГЕНТОВ»
16.30 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ»
19.10 «УРОКИ БЕЗОПАСНОСТИ»
20.30 Х/Ф «КИДНЕПИНГ»
23.50 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»
02.20 «НОЧНОЙ КАНАЛ» НА ТИВИКОМЕ

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 17.05, 18.50, 20.05, 22.25, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 ПОГОДА
Т/С «КУПИДОН»
06.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУЛЬТЯШЕК»
07.30, 15.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00, 19.00, 00.15 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»

09.00, 13.30, 18.30 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
«НОВОСТИ»
09.30
10.30 Х/Ф «МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-2»
12.50, 20.30 6 КАДРОВ
14.00 М/С «ЯСОН И ГЕРОИ ОЛИМПА»
14.30 М/С «ТУТЕНШТЕЙН»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЭППИ»
17.30 «ГАЛИЛЕО»
19.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 Х/Ф «МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-3»
23.30 ИМПРОВИЗАЦИОННОЕ ШОУ «СЛУЧАЙНЫЕ СВЯЗИ». ВЕДУЩИЙ - МИХАИЛ ШАЦ

00.45 Х/Ф «ГОЛ!»
02.55 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
04.55 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КОНАНА-ВАРВАРА»

НТВ

05.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 Т/С «ТАКСИСТКА»
10.30, 16.30, 19.30 ОБЗОР «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
«СПАСАТЕЛИ»
11.20
«ДО СУДА»
11.55
04.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
13.00, «СУД ПРИСЯЖНЫХ»: ГЛАВНОЕ ДЕЛО»
14.30
17.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
20.30 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
21.30 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ». РАССЛЕДОВАНИЕ
21.50 «ГЕН ВСЕВЛАСТИЯ». НАУЧНЫЙ ДЕТЕКТИВ

23.10 «НТВШНИКИ»
00.10 Х/Ф «МОСКВА. ОСЕНЬ. 41-Й»
01.40 «ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД» СЕРГЕЙ ПЕНКИН
02.25 Х/Ф «ОЙ, МАМОЧКИ»
05.25 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ»

5 КАНАЛ

07.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 СЕЙЧАС
Д/С «ОХОТА НА ОХОТНИКОВ. ЧЕРНАЯ СМЕРТЬ»

08.00 Д/С «МЕГАМОСТЫ»
«СУД ВРЕМЕНИ»
09.30
Д/С «КРИМИНАЛЬНАЯ РОССИЯ»
10.25
05.55 Д/С «КАЛЕНДАРЬ ПРИРОДЫ. ЗИМА»
11.30, Х/Ф «ДВА БИЛЕТА НА ДНЕВНОЙ СЕАНС»
11.45
Х/Ф «СТАРЫЙ ЗНАКОМЫЙ»
14.15
19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
16.00, «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
17.00
Т/С «РОЖДЕННАЯ РЕВОЛЮЦИЕЙ. КОМИССАР МИЛИЦИИ РАССКАЗЫВАЕТ»
21.00
Д/С «ТАЙНЫ ВЕКА. ЖЕЛЕЗНЫЙ ГАРМАШ И ЕГО МАЛЕНЬКИЕ СЛАБОСТИ»
22.00
Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
00.00
Х/Ф «БЕЛАЯ СТРЕЛА»
02.00
Х/Ф «СИНОПТИК»
03.55
Д/С «С ПОПРАВКОЙ НА НЕИЗВЕСТНОСТЬ. СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ»
04.50
Д/С «ТАЙНЫ ИСТОРИИ. УНАБОМБЕР»

ДТВ

09.00 М/Ф ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ
11.00, 15.30, 21.30, 07.50 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.30, 01.30 ДЕТЕКТИВНОЕ РЕАЛИТИ «БРАЧНОЕ ЧТИВО»
13.30 Х/Ф «КЛЮЧИ ОТ НЕБА»
16.00, 20.00 СУДЕБНОЕ ТОК-ШОУ «СУДЕБНЫЕ СТРАСТИ»
17.00 Х/Ф «CSI: МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ ЛАС-ВЕГАС-10»
18.00, 23.00, 03.30, 08.10 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
19.00, 00.00, 08.35 РЕАЛИТИ «ДОРОЖНЫЕ ВОЙНЫ»
19.30, 22.30 «ВНЕ ЗАКОНА»
21.00, 01.00 ДОКУМЕНТАЛЬНОЕ РЕАЛИТИ «ОПЕРАЦИЯ «ДОЛЖНИК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.30 РЕАЛИТИ-ШОУ «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
04.00, 05.00 Т/С «БЕЗ СЛЕДА»
06.00 Х/Ф «ЗАКОН И ПОРЯДОК 9»
06.55 Т/С «ИЩЕЙКА-2»

Суббота, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.20, 07.10 Х/Ф «МОСКВА - ГЕНУЯ»
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.20 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
09.10 «НОВАЯ ШКОЛА ИМПЕРАТОРА». «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
10.00 «УМНИЦЫ И УМНИКИ»
10.40 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.15 «СМАК»
11.50 «ВКУС ЖИЗНИ»
13.15 «СРЕДА ОБИТАНИЯ». «СКРЕЖЕТ ЗУБОВЫЙ»
14.10 «МОЯ РОДОСЛОВНАЯ. ВАЛЕРИЯ»
15.00 КИНОХИТ 70-Х. «ПОСВЯЩАЕТСЯ СТЕПЛЕ»
16.50 РОССИЯ ОТ КРАЯ ДО КРАЯ. «АРКТИКА»
17.40 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
18.50 Х/Ф «БЕЛАЯ НОЧЬ, НЕЖНАЯ НОЧЬ»
20.50 «МИНУТА СЛАВЫ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.15 «МИНУТА СЛАВЫ». ПРОДОЛЖЕНИЕ
22.50 «ПРОЖЕКТОР ПЕРИСХИЛТОН»
23.30 «ДЕТЕКТОР ЛЖИ»
00.30 Х/Ф «ВООБРАЖАРИУМ ДОКТОРА ПАРНАСА»
02.40 Х/Ф «НА КРАЮ РАЯ»
05.00 Т/С «ЖИЗНЬ НА МАРСЕ»

«РОССИЯ»

06.00 Х/Ф «МОЛОДАЯ ЖЕНА»
07.45 «ВСЯ РОССИЯ»
07.55 «СЕЛЬСКОЕ УТРО»
08.25 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ
09.10, 12.10, 15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.50 «СУББОТНИК»
10.30 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ
11.05 «МЕДСОВЕТ»
11.10 «МАМИН КЛАСС»
11.15 «СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ»
11.25 «ЗДОРОВЬЕ НАЦИИ»
11.35 «ИСТОРИЯ БУРЯТИИ»
11.50 «ТЕЛЕВИЗИОННАЯ ПРИЕМНАЯ»
12.20 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.50 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
13.20, 15.30 Т/С «СУДЬБЫ ЗАГАДОЧНОЕ ЗАВТРА»
18.50
17.10 СУББОТНИЙ ВЕЧЕР

19.10 ШОУ «ДЕСЯТЬ МИЛЛИОНОВ» С МАКСИМОМ ГАЛКИНЫМ
20.10, 21.00 ВЕСТИ В СУББОТУ
00.45 Х/Ф «МАЛАХОЛЬНАЯ»
02.45 Х/Ф «РАСПЛАТА»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 «БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ»
11.40 Х/Ф «ВО ВЛАСТИ ЗОЛОТА»
13.15, 02.55 ЛИЧНОЕ ВРЕМЯ. АНАТОЛИЙ КАРПОВ
13.45 Х/Ф «БОЙСЯ, ВРАГ ДЕВЯТОГО СЫНА...»
14.55 «ЗАМЕТКИ НАТУРАЛИСТА»
15.25 «ОЧЕВИДНОЕ-НЕВЕРОЯТНОЕ»
15.50 О. ВОРОНЕЦ. «ГЛЯЖУ В ОЗЕРА СИНИЕ»
16.25 СПЕКТАКЛЬ «БАЛАЛАЙКИ И КО»
18.30 Д/Ф «В ПОГОНЕ ЗА БЕЛЫМ ОЛЕНЕМ»
19.20 «РОМАНТИКА РОМАНСА»
20.05 «НОЧЬ В МУЗЕЕ»
20.50 Д/Ф «МАРК БЕРНЕС: Я РАССКАЖУ ВАМ ПЕСНЮ»
21.30 Х/Ф «ИСТРЕБИТЕЛИ»
23.05 Д/Ф «БУХТА»
01.15 Х/Ф «ПОСЛЕДСТВИЯ ЛЮБВИ»
03.25 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ»

АРИГ УС

08.00, 09.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.25 М/С «БИТЛДЖУС»
08.55, 19.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
09.20 «PEOPLE'S-НОВОСТИ»
09.25 «АФИША»
10.00 ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ИГРА «ВЕЛИКОЛЕПНАЯ ПЯТЕРКА»: ВТОРОЙ ТУР. ГИМНАЗИЯ №14 - ГИМНАЗИЯ №3. ПОГОДА
10.30 «МУНГЭН СЭРГЭ», ПОГОДА
11.00 «ЕШЬ И ХУДЕЙ»
11.30 «ШКОЛА РЕМОНТА»
12.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
13.00 COMEDY БАТТЛ
14.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
15.00 УНИВЕР
17.00 Х/Ф «ДЕТИ ШПИОНОВ»
18.50 «КОМЕДИ-КЛАБ»: ЛУЧШЕЕ
19.45 «PEOPLE'S-НОВОСТИ». ПОГОДА

«НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ
ПОГОДА
21.00 Х/Ф «ДЕТИ ШПИОНОВ-2»: «ОСТРОВ НЕ СБЫВШИХСЯ НАДЕЖД»
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА». ПОГОДА
00.30 «ХУ ИЗ ХУ»
01.00 Х/Ф «ЖАДНОСТЬ»
02.45 «СЕКС» С А. ЧЕХОВОЙ

ТИВИКОМ

06.30, 12.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.00 НОВОСТИ ДНЯ
07.30 «ШКОЛА РАЗУМА»
08.05, 23.25 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
08.10 «МУЛЬТФИЛЬМЫ»
08.40 М/С «ЗАТЕРЯННАЯ ВСЕЛЕННАЯ»
10.00 «БОН АППЕТИТ»
10.20 Х/Ф «ЦЫГАН»
12.50 Т/С «БОЛЬШАЯ ПРОГУЛКА»
16.20 Х/Ф «КИДНЕПИНГ»
18.40 Д/Ф «НАЦИОНАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ»
19.30 «ВКУСНО»
20.00 Т/С «КАПРИ»
21.00 Х/Ф «КТО ВЫ, МИСТЕР БРУКС?»
23.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ» НА ТИВИКОМЕ

СТС «БАЙКАЛ»

08.00, 08.30, 09.00, 11.05, 17.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.50, 01.30, 01.50 ПОГОДА
06.00 Т/С «СОБАЧЬЕ ДЕЛО»
08.00 М/Ф «ЛЕТУЧИЙ КОРАБЛЬ»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30 М/С «МИР СТРАНСТВИЙ»
09.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09.10 М/Ф «КОТЫ-АРИСТОКРАТЫ»
10.30 ЭТО МОЙ РЕБЕНОК
11.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.30 Х/Ф «МИССИЯ НЕВЫПОЛНИМА-3»
15.00 М/С «РУСАЛОЧКА»
15.30 М/С «АЛАДИН»
16.00 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
16.30, 18.30 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
17.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ». ДЕНЬ СМЕШНОГО ВАЛЕНТИНА

6 КАДРОВ
Х/Ф «ГОСПОЖА ГОРНИЧНАЯ»
21.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»: «ГОРИ ОНО ВСЕ... КОНЕМ!»
23.00 Х/Ф «911. МАЛЬЧИКИ ПО ВЫЗОВУ»
00.30 Т/С «ЛЕГЕНДА ОБ ИСКАТЕЛЕ»
02.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
02.50 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КОНАНА-ВАРВАРА»

НТВ

Т/С «МЕСТО ПОД СОЛНЦЕМ»
М/Ф «ШАЙБУ, ШАЙБУ»
СМОТР
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
«ИХ НРАВЫ»
«ЖИВУТ ЖЕ ЛЮДИ!»
«ГЛАВНАЯ ДОРОГА»
«КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК» С ДЕНИСОМ РОЖКОВЫМ. АНФИСА ЧЕХОВА + ДАНИЭЛЬ ЭГРЕТО
«КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС»
«ОСОБО ОПАСЕН!»
«ТАИНСТВЕННАЯ РОССИЯ: КАЛИНИНГРАДСКАЯ ОБЛАСТЬ. МАШИНА ВРЕМЕНИ СУЩЕСТВУЕТ?»
«СВОЯ ИГРА»
ТОК-ШОУ «ПОСЛЕДНЕЕ СЛОВО»
«ОЧНАЯ СТАВКА»
ОБЗОР «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
«ПРОГРАММА МАКСИМУМ. РАССЛЕДОВАНИЯ, КОТОРЫЕ КАСАЮТСЯ КАЖДОГО»
«РУССКИЕ СЕНСАЦИИ». ИНФОРМАЦИОННЫЙ ДЕТЕКТИВ
ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!
«МУЗЫКАЛЬНЫЙ РИНГ НТВ». СУПЕРБИТВА: СОСО ПАВЛИАШВИЛИ ПРОТИВ АВРААМА РУССО
Х/Ф «ОТ ЗАКАТА ДО РАССВЕТА»
«НАКАЗАНИЕ. РУССКАЯ ТЮРЬМА ВЧЕРА И СЕГОДНЯ»
ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДВУХ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ
Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ»

5 КАНАЛ

Д/Ф «50 ХУДШИХ ФИЛЬМОВ»
Д/Ф «ЗАГАДКИ ПОЛЯРНОГО НЕБОСВОДА»
М/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БЛУДНОГО ПОПУГАЯ»
Х/Ф «ВАРВАРА КРАСА, ДЛИННАЯ КОСА»
19.30 СЕЙЧАС
06.05 Д/С «ЖИТЬ НА ВОЛЕ. ВОСТОЧНАЯ АФРИКА, ЗЕМЛЯ КРОВИ И ОГНЯ»
«ЛИЧНЫЕ ВЕЩИ». СЕРГЕЙ СЕЛИН. ВЕДУЩИЙ АНДРЕЙ МАКСИМОВ
«ЧЕЛОВЕК, ЗЕМЛЯ, ВСЕЛЕННАЯ»
«В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...»
Т/С «ЧИСТО АНГЛИЙСКИЕ УБИЙСТВА». «КРОВАВЫЙ РИСУНОК»
Т/С «ЧИСТО АНГЛИЙСКИЕ УБИЙСТВА». «ЛЕСНОЙ ЧЕЛОВЕК»
Х/Ф «АНИСКИН»: «ДЕРЕВЕНСКИЙ ДЕТЕКТИВ»
Х/Ф «АНИСКИН И ФАНТОМАС»
Т/С «ШЕРЛОК»
Х/Ф «КРАСОТА ПО-АНГЛИЙСКИ»
Д/С «ТАЙНЫ ИСТОРИИ. ЧАРЛЬЗ ЛИНДБЕРГ»
Д/Ф «ИЗБЕЖАТЬ СМЕРТИ»

ДТВ

11.30 М/Ф Д/С «СЕКРЕТЫ СПОРТИВНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ»
ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ
ПРЕДПРИИМАТЕЛЬ
Х/Ф «ПРИКАЗ: ОГОНЬ НЕ ОТКРЫВАТЬ»
15.30 Х/Ф «ВИОЛА ТАРАКАНОВА. В МИРЕ ПРЕСТУПНЫХ СТРАСТЕЙ». «ЧЕРТ ИЗ ТАБАКЕРКИ»
21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
18.30 Т/С «АТАМАН»
06.35 Х/Ф «В ИЮНЕ 41-ГО»
04.35 Х/Ф «ЛЮДИ ПОД ЛЕСТНИЦЕЙ»
«СЕКРЕТНЫЕ ФАЙЛЫ»
00.00
08.25 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
«ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
РЕАЛИТИ-ШОУ «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
Т/С «ВИРТУОЗЫ-2»

Воскресенье, 13

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50, 07.10 Х/Ф «ЭРАГОН»
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.50 АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН
09.20 «МИККИ МАУС И ЕГО Т/С «Т/С «ДРУЗЬЯ», «ЧУДЕСА НА ВИРАЖАХ»
«ЗДОРОВЬЕ»
«НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
«ПОКА ВСЕ ДОМА»
«ФАЗЕНДА»
«КВН. 50 ВИРТУАЛЬНЫХ ИГР»
Т/С «АПОСТОЛ»
14.10 КЮБИЛЕЮ ЛЕГЕНДЫ. «АННА ГЕРМАН. ЭХО ЛЮБВИ»
Х/Ф «V ЦЕНТУРИЯ. В ПОИСКАХ ЗАЧАРОВАННЫХ СОКРОВИЩ»
22.00 ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ». ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
«КАКИЕ НАШИ ГОДЫ! 1962»
«ПОЗНЕР»
01.40 Х/Ф «ВАВИЛОН НАШЕЙ ЭРЫ»
03.30 Х/Ф «ФОТОГРАФ»
05.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИН-ДТОМ

«РОССИЯ»

Х/Ф «ИСПЫТАТЕЛЬНЫЙ СРОК»
«СМЕХОПАНОРАМА»
САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
УТРЕННЯЯ ПОЧТА
«СТО К ОДНОМУ»
11.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ
12.00, 15.00 ВЕСТИ
15.30 Т/С «СУДЬБЫ ЗАГАДОЧНОЕ ЗАВТРА»
16.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
«СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
«ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ». СЕЗОН-2011
ВЕСТИ НЕДЕЛИ
Х/Ф «ОБЕТ МОЛЧАНИЯ»
СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ
«ДВА ВЕСЕЛЫХ ГУСЯ»
Х/Ф «ЦЕНТУРИОН»

КУЛЬТУРА

КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
«ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ»
Х/Ф «ПРОШАНИЕ С ПЕТЕРБУРГОМ»
«ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО». ПОЛА НЕГРИ
М/Ф «САФФИ». «ПОСЛЕДНЯЯ НЕВЕСТА ЗМЕЯ ГОРЫНЫЧА»
02.55 Д/С «ДИКАЯ ПРИРОДА КАРИБСКИХ ОСТРОВОВ». «ТАЙНЫЕ БЕРЕГА»
«ЧТО ДЕЛАТЬ?»
«ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ». МИХАИЛ БОНЧ-БРУЕВИЧ
Х/Ф «ДИРЕКТОР»
ОПЕРА «РИГОЛЕТТО»
Д/Ф «СОЛЯНЫЕ КОПИ ВЕЛИЧКИ»
«ВИТАЛИЙ ВУЛЬФ. 20 ЛЕТ СПУСТЯ»
ИТОГОВАЯ «КОНТЕКСТ»
Х/Ф «ФРАНЦУЗСКИЙ КАНКАН»
ДЖЕМ-5. СОФИМИЛЬМАН
Д/Ф «ИЕРОНИМ БОСХ»

АРИГ УС

09.20 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
«PEOPLE'S-НОВОСТИ». ПОГОДА
М/С «БИТЛДЖУС»
М/Ф «БЭЙБЛЕНД»
«МУНГЭН СЭРГЭ», ПОГОДА
«НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ (ПОВТОР ОТ 12.02.11). ПОГОДА
«ТОЧКА ЗРЕНИЯ»
К 350-ЛЕТИЮ ВХОЖДЕНИЯ БУРЯТИИ В СОСТАВ РОССИИ»: «ВМЕСТЕ»: «ПЕТР ПЕРВЫЙ И БУРЯТИЯ»
«ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ»
«В ПОГОНЕ ЗА СЛАВОЙ»
Х/Ф «ДЕТИ ШПИОНОВ»
Т/С «ИНТЕРНЫ». «PEOPLE'S-НОВОСТИ»
Х/Ф «ДЕТИ ШПИОНОВ-2»: «ОСТРОВ НЕ СБЫВШИХСЯ НАДЕЖД»
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ИГРА «ВЕЛИКОЛЕПНАЯ ПЯТЕРКА»: ВТОРОЙ ТУР ШКОЛА №37 - ШКОЛА №25 (ПОВТОРНАЯ ИГРА). ПОГОДА

Х/Ф «ДЕТИ ШПИОНОВ-3-D»: «ИГРА ОКОНЧЕНА»
«КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ. ПОГОДА
«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА
«ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА». ПОГОДА
COMEDY WOMAN
Х/Ф «ДЕМОНЫ ПРОШЛОГО»

ТИВИКОМ

11.00 «ВКУСНО»
«ДОК ФИЛЬМ»
22.50 «ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ»
М/С «ЗАТЕРЯННАЯ ВСЕЛЕННАЯ»
Х/Ф «ЦЫГАН»
«ПРОЕКТ МЕЧТЫ»
«РАДАР-СПОРТ»
«ШКОЛЬНОЕ ТВ»
Т/С «КОМИССАР»
Х/Ф «КТО ВЫ, МИСТЕР БРУКС?»
«ВАШЕ ПРАВО»
«10 САМЫХ»
«ОБЪЕКТИВ»
20.00 Т/С «КАПРИ»
21.00 Х/Ф «РАЗЫСКИВАЕТСЯ ГЕРОЙ»
«НОЧНОЙ КАНАЛ» НА ТИВИКОМЕ

СТС «БАЙКАЛ»

08.00, 08.30, 09.00, 11.05 ПОГОДА
Т/С «СОБАЧЬЕ ДЕЛО»
М/Ф «ПОДАРОК ДЛЯ САМОГО СЛАБОГО». «БОБИК В ГОСТЯХ У БАРБОСА»
М/С «СМЕШАРИКИ»
М/С «МИР СТРАНСТВИЙ»
«САМЫЙ УМНЫЙ»
М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
«ГАЛИЛЕО»
«СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО!»
Х/Ф «ГОСПОЖА ГОРНИЧНАЯ»
16.30 6 КАДРОВ
«ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
«СМЕХ В БОЛЬШОМ ГОРОДЕ». ЮМОРИСТИЧЕСКОЕ ШОУ
Х/Ф «СТЮАРТ ЛИТТЛ-2»
Х/Ф «ВЫСШИЙ ПИЛОТАЖ»

«УКРАИНСКИЙ КВАРТАЛ»
Х/Ф «ИЛЛЮЗИЯ ПОЛЕТА»
Т/С «ЛЕГЕНДА ОБ ИСКАТЕЛЕ»
«КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ КОНАНА-ВАРВАРА»

НТВ

Т/С «МЕСТО ПОД СОЛНЦЕМ»
М/Ф «МАТЧ - РЕВАНШ!». «МЕТЕОР НА РИНГЕ»
11.00, 14.00, 17.00 «СЕГОДНЯ»
ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
«ИХ НРАВЫ»
«ЕДИМ ДОМА»
«ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА»
«ДЕЛО ТЕМНОЕ». ИСТОРИЧЕСКИЙ ДЕТЕКТИВ С ВЕНИАМИНОМ СМЕХОВЫМ. «ГДЕ ДЕНЬГИ МММ?»
«ДАЧНЫЙ ОТВЕТ»
Х/Ф «БОМЖИХА»
«СВОЯ ИГРА»
«РАЗВОД ПО-РУССКИ»
И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!
ОБЗОР «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ». ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
«СЕГОДНЯ. ИТОГОВАЯ ПРОГРАММА» С КИРИЛОМ ПОЗДНЯКОВЫМ
«ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ»
«ЦЕНТРАЛЬНОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ». ПЕРВОЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ ШОУ
Х/Ф «ХОЗЯИН»
«НЕРЕАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА»
01.25 АВИАТОРЫ
Х/Ф «ДЮПЛЕКС»
«НАКАЗАНИЕ. РУССКАЯ ТЮРЬМА ВЧЕРА И СЕГОДНЯ»
Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ»

5 КАНАЛ

«ЛУЧШИЕ ФИЛЬМЫ ЖАНРА «УДАР»
«ГОРОД СОБАК»
М/Ф «НЕЗНАЙКА-МУЗЫКАНТ»
«КЛУБ ЗНАМЕНИТЫХ ХУЛИГАНОВ» С СЕРГЕЕМ БАРЫШЕВЫМ

ДТВ

11.30 М/Ф Д/С «СЕКРЕТЫ СПОРТИВНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ»
ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ
МЕДИЦИНСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ
Х/Ф «ПРИКАЗ: ПЕРЕЙТИ ГРАНИЦУ»
15.30 Х/Ф «ВИОЛА ТАРАКАНОВА. В МИРЕ ПРЕСТУПНЫХ СТРАСТЕЙ». «ЧЕРТ ИЗ ТАБАКЕРКИ»
21.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
18.30 Т/С «АТАМАН»
06.25 Х/Ф «ВТОРОЙ ФРОНТ»
04.35 Х/Ф «РАЗБОРКА В БРОНКСЕ»
«СЕКРЕТНЫЕ ФАЙЛЫ»
08.15 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ»
«ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
РЕАЛИТИ-ШОУ «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МУЖИКИ!»
Т/С «ВИРТУОЗЫ-2»

Отдел рекламы: 21-62-62

Отдел рекламы: 21-62-62

(Үргэлжлэл. Эхнийн декабриин 16, 23-ай дугаарнуудта).

Ородой эрдэмтэн Г.Н.Румянцевай «Хори обогтоной эхин шатын бүридэлгье энеолитын үеын (МЭӨ хоёрдох мянган жэлэй эхинээ эртэ бэшэ) нүүл үетэй холбожо болохо юм», - гэхэн таамаглалые буряадай эрдэмтэн Ц.Б.Цыдендамбаев: «Энэнь хоришуулай уг гарбал хуннудай үетэй холбожо ойлгохо шухала мэдээ юм», - гэж тодоруулаад, саашань: «Шарайд, Галзууд хоёр эсэгээ бүридээн хориин омогуудай эхнийн монголшуудай урдахи үедэ табигдаһанын тодорхой юм», - гэж баталһан байдаг.

Г.Н.Румянцев дээрэ бэшэгдээн таамаглалаа саашань лаблажа: «Байгалай оршомһоо Дурна Монгол хүрэтэрхи үргэн уудам нютагта таража хуурижаһан монголой урдахи үеын эртын томо бүлэгүүдэй юрэнхы нэрэн «Хор» байгаа гэжэ ойлгоходо болоно. «Хор» гэдэг үгын үндэһэнийн хорчин, хори түмэд, хурамша гэхэ мэтэ монголой олон обогой нэрын үндэһэн боложо байна», - гэжэ бэшээ хэн.

Ц.Б.Цыдендамбаев: «Буряадай түүхын он тоололгын бэшэг» (Улаан-Үдэ, 1972-1-227) номдоо: «МЭӨ III зуунай үедэ хо, хуу, хур гэжэ нэрлэгдэдэг хоришууд (хори), баргууд, буряад, эхирид, булгуд зэргын ойн эрхэтэд сүм хунугай нүүдэлшэн аймагуудай холбоондо багтажа байһан юм, «хур» гэдэгын Байгал далайн оршомһоо Зүүн Монголой нютагта оршожо байһан бүхы эртэнэй монгол аймагуудые нэрлэдэг байһан даа», - гэжэ бэшээн байна.

Энэ бүхы эхэ бэшэгэй үндэһэн болгобол, тэрэ үеын яхатанай бүлэглэлүүдэй бүридэлгын хэнэг боложо ябаһан буряад зоной үбгэ эсэгын уугуул нютаг Байгал далайн оршон байһан, буряадай тоодо ородог эхирид, булгуд, хори омогойхин монголой бүридэлгэдэ багтажа байгаа.

Дээрэ дурдагдаһан яхатанай бүлэглэлүүдэй томохондо тоологдоһон хоришуудай талаар түүхэдэ нилээд эхээр тэмдэглэгдэһэн, хори буряадай эртэ үеис «курыкан» гэдэг нэрэтэй холбон үзэжэ байба. Энэ талаар абажа хараа. Байгалай эрьһээ Зүлхэ (Лена) мүрэнэй дээдэ урасхал хүрэтэр Ангарын наба нютагта «Гулигань» нэрэтэй аймаг нютаглажа байба. Хитадай эхэ бэшэгтэ энээн тухай: «Гулигань» гэшэн Байгалай хойто талаар нүүдэлжэ амидардаг», - гэжэ хэлэгдэнэ. «Гулиганьшуудай нютагын хойшоо тэнгэс хүрэтэр үргэлжэлнэ» гэжэ түүхэдэ тэмдэглэгдэнхэй. Энэ гулиганые Г.Н.Румянцев Орхоной түүрэгтэй хүшөөдэ бэшэгдэһэн «уч курикан» мүн гэнэ.

А.Л.Окладников түүрэгтэй эрдэмтэд: «Гулигань гэшэн хэрмэһэн аймагай эртэнэй нэрэ», - гэжэ үзөө хэн. Түүрэгтэй Орхон бэшэгтэй дурсалда Курыкан (хориинхин гэхэн шэнгээр дуулдана) гэхэн аймагай нэрэ болодог. Румянцев тэдэниие: «Хори буряадагтай холбохо», - гэхэн байна.

XI-XII зуун жэлэй үеын Дундада Азин түүхэшдэй бүтээлдэ «фури, кури» гэхэн угсаатанай нэрэ гарадаг. Шэнжэлэгшэд тэдэниие нэгэ аймагай нэрэ гэжэ үзөөд, мүн лэ хори буряадуудтай холбоотой гэжэ тэмдэглээ хэн. «... шэнжэлэгшэдэй нэгэ ханалаар хүлээн зүбшөөрхэн «культура курганов-керекуров (ККК)» - булаша хиргисүүдэй соёлой нэрэдэхн «кури», «курикан» «гулигань», «хорихон» зэргын түүхэтэй уласай нэрэ бидэнэй дээрэ үгүүлһэн «хори», «хориинхоной» нэрэ боложо байна. Энэниие үзэхэдэ, VI-IX зуунай үедэ «курыкан» гэжэ нэрлэгдэжэ байһан аймагай нэрэ XI зуунһаа хойшонхи түүхэдэ тэмдэглэгдэхээ болижо, «хориинхон» гэжэ тэмдэглэхэ болоо хэн гэлтэй. Гэхэдэ, XI зуунһаа урда тэшые «хори» гэхэн аймаг түүхэдэ тэмдэглэгдэһээр эрээ.

Курыканһаа гадна, Байгалай зүүн талада «баегу» нэрэтэй аймагай хууһан тухай тан уласай түүхэдэ тэмдэглэхэдэ: «Тэдэнэй улас маша баян, 10000 оршон сэрэгтэй, сана углажа, буга намнадаг, баһа найн моритой, найн зэбсэгтэй», - гэжэ бэшээ. Тэдэ дээрэхи Курыкантай эд зөөринн, соёлой талаар илгаагүй байһанын соёлой холбоотой гэжэ элирхэйлһэн баримта юм. Эртэ үеын буряадууд ямар нэгэ шалтагаанаар уугуул нютагһаа холодожо, нютаг нэлгэн нүүһээр эрээ. Энэниие гэршэлһэн үйлэ ябадалнууд доро үгтэнэ. Х.Лувсанбалдан, Ц. Шагдарсүрэн гэгшэд «Монголшуудай бэшэг, үгэ хэлэлгын түүхын гарбалһаа» (1971) гэхэн бүтээлдэ: «МНТ-ын үеһөө дары 1300-гаад жэлэй урда тээ (2000 жэлэй саада тээ) Байгал далайн саада тээхи хори түмэдэй газар

рай хори уласһаа эрэн хуннуудые хаанаараа үргэмжэлһэн «Когурийе» улас МЭ-ын 59 ондо Халхын голоор оршон тогтоһон байгаа. Когурийнхид МЭ-ын 59 ондо эхин түрэ засагаа байгуулжа байһан Түб Азин нүүдэлшэн Хойто Пүйёһөө (Буйр аймагайхин) уг гарбалтай гэдэгые солонгос, нанхяад түүхын судар, Когурийе хаашуулай булашын бэшэг, дурасхаалай зүйлөөр нэгэнтэ баталагдаа.

Вэй уласай бэшэгтэ: «Пүйёгогой Ван уг гарбалаараа хойто зүгтэй хори уласай Тонмийон (Түмэн Т.Г.) нэрэтэй хүн (ХТӨ 58-18 ондо амидаржа байһан) урагшаа ябаһаар... «кылһийн гол» (Халхын голдо. Д.Д.) хүрэбэ», - гэжэ бии.

Эрдэмтэн Б.Сумьябаатар «Монгол,

Солонгос туургатанай уг гарбал, хэлэнэй холбоотой асуудалда» (1975) гэхэн бүтээлдэ: «Хитадай сагаан хэрэмэй оршомдо байһан 6 м. үндэртэй нэгэ хүшөө дээрэ «солонгосшуудые хори аймагайхидһаа уг гарбалтай, нүүжэ эрэн улас болохон гээд харуулна», - гэжэ бэшэһэн байна. Эдэ эхэ бэшэгүүдхэ хаража үзэхэдэ, мүнөөнэй Дорнод Монголой уудам тала нютаг, сээр тунгалаг ухатай, гол мүрэнүүд загана, шубуудаар элбэг, Буйр нуурай хүбөө дээрэ мүнөөнэй солонгос арадай нэгэ хэнэгтэй дээдэ үбгэн болохо хори буряадууд нютаглан амидаржа байгаа.

Энэниие баталһан нэгэ гэршэнэ - хори буряадай уг гарбал болохо солонгосуудай Гоулин гэхэ гү, үгышые наа - Гаулин - Д.Д.). Эртэ үедэ амидаржа байһан барилгын хоёр газар Монголой зүүн хизаар болохо Буйр нуурай оршон багта бии. Нэгэниинь - Халха голый адагһаа дээшээ 20 гаран километр, хуушан сүмын түбэй хажууда, нүгөөдөнэ - Буйр нуурай баруун урдахи эрьс дээрэ байдаг. Хясаа толгойн энгэртэ бии, нүүлдэ амаралтын газар болоо хэн.

Эрдэмтэд Х.Пэрлэй, Д.Майдар гэгшэд Халхын гол, Гүүн, Азарга, Пүмын нуур зэргын газарнуудта Гаулинай буусын үлэгдэлэй байһаные баталаа хэн. Энэниие хаража үзэхэдэ, эртын сагта Монголой зүүн хизаарай нютагта Хори аймагай үбгэ эсэгэнэр, солонгосой пүйё омогойхин амидаран хуурижан байгаа. Солонгосой пүйё хори буряад хоёрой тотем адлихан - хун шубуун юм. Энээн тухай «Советская этнография» сэтгүүлэй 1972 оной 3-дахы дугаарта солонгос ороноор ябаһан Зүблэлтын Холбоото Уласай шэнжэлэгшэн бэшэхэдэ: «Солонгосшуудай дунда хун шубуун уг гарбалтай обог, аймаг олон байна», - гэжэ тэмдэглээ хэн.

Тэдэнэй уг изагуурай болохо солонгос хүнэй нуурай эрьсээр ябажа байтар, тэнгэрийн үхид хун шубуунай дүрөөр буун эржэ, нуурай уһанда орожо, шунган наадаба гэжэ. Тэрэ эрэ нэгэ дангын хубсаһые ноуугаад, өөрөө хоргодошобо. Тэнгэрийн үхид уһанһаа гаража, хун шубууга хубсаһаа үмдэжэ, нииндэн ошобо. Хубсаһаа олонгүй үлдэһэн тэрэ эрын гэрэгн болоод, олон хүбүүдые түрэнэн байгаа ха. Энээн тухайн

Ахайд шарайд ДУГАРЖАВЫН Дамдинжав

мүнөөнэй солонгос (Корей) болоһон түүхэтэй юм гэжэ нэгэ таряашан солонгос үбгэнэй хөөрөөн тэмдэглээтэй юм ха.

Солонгосой пүйёнарай өөһэдэгөө энэ газар уруу нүүжэ эрэн уласбди гэжэ түүхэдэ тэмдэглэгдээд байдаггаарнь бодоходо, хори буряадууд бидэнэй үбгэ эсэгэнэр эртэ сагта зүүн урда (зарим хубилалтануудта баруун урда зүгтэ гэжэ бии - Т.Г.) зүгһөө нүүжэ эрэн улас юм ха. Тэндэ Наян-Наваа, Заян-Наваа гэжэ уула, Бада-Ёгоо нютаг, Бэшэгтэй сагаан шулуун гэдэг газар бай-

Х зуун жэлдэ «Гэсэр хаан» тухай үльгэр болоо хэн.

Буряадай зарим эрдэмтэд-шэнжэлэгшэд XI зуун жэлэй үедэ Байгал далайн оршомдо гэхэ гү, үгы гээд, мүнөөнэй Буряад уласай нютагта буряад зон олоороо шэлжэн эржэ нютаглан хуурижаа гэжэ баталан бэшэжэ байна. Тухайлбал, эрдэмтэн Д.Д.Нимаев: «Монгол хэлтэй аймагһаа өөрынгөө эхиие абажа, монголшолһон эртэнэй буряадууд, дүтэрхыгөөр МЭ-ын нэгэ дүгээр мянган жэлэй туршада, Байгал далайн ор-

БУРЯАД, БУРЯАД-МОНГОЛ ГЭНЭН НЭРЫН ТУХАЙДА

шоны газар нютагта үзэгдэдэг болоо хэн», - гэжэ үзэжэ байна. Энэ үедэ буряад зон хаанаһаа нүүн эржэ, Байгал далайн оршон газараар үзэгдэдэг болоһониинь тодо бэшэ байна. VIII-XI зуун жэлэй үедэ... монгол тэрлигтэн гэдэг юрэнхы нэрэ зүүһэн жалайр, сөнөд, татар, мэргэд, түмэд, булгашан, хэрмэшэн, ойрад, барга, хори, тэлэнгут, урианхай, хулиган зэргын гол аймагуудые изагуурай монгол гэжэ нэрлэжэ байгаа.

Барганарай дээдэ үбгэ эсэгэ гэжэ нэрлэгдэдэг баегу (барга - Д.Д.) аймаг VI-VII зууннай жэлүүдтэ мүнөөнэй Хүлэи-Буйрын баруун хүбөөгөөр нютаглажа байгаад, XI зуунһаа Байгал далайн зүүн эрьсээр хуурижаха болоһониинь түүхын эхэ бэшэгтэй шэнжэлгын зохиолдо тодорхойгоор бэшэгдэнхэй, мүн лэ тэрэ үедэ хорихон (курыхан) аймаг Байгал далайн оршондо нютаглажа байһан тухай мэдээн бии. XI-XII зуун жэлэй үедэ эхирид буряадай нэгэ хэнэгын мүнөөнэй хитад уласай зүүн хойто хизаар болохо Аргунь (Эргэнэ хун) нютаг, Хайлаар гол хабяар нютаглажа байгаа. Ехэнхины уугуул нютаг Байгал далайн баруун талада үлэһэн юм.

XII зуун жэлэй үедэ монгол үндэһэтэн тала нютагай иргэн, ойн иргэн гэжэ хоёр хэнэгтэ хубаагдажа байгаа. Ойн иргэндэ булгашан, хэрмэшэн, хори түмэд зэргын аймагууд багтажа байба. Энэ үедэ хори буряадын түмэд аймагтай хамта Ангар мүрэнэй набын газарта, Байгал далайн эрьс, Баргажан-Түхэмөөр таран хуужа, ойро дүтын харилсаатай боложо, хори-түмэдтэй жэжэ аймагай холбоон болон бүридлэһэн байна.

«Монголой ноууса тобшодо» «хори-түмэд» гэжэ тэмдэглэгдэһэниинь XIII зуун жэлэй эхин үе гэжэ үзэхэдэ, энэ жэжэ аймагай холбоо XI зуун жэлэй үедэ хамаатанай байна гэжэ хаража үзэхэ үндэһэтэй. Сайшаалай зохиолдон «Чингис хаанай тобшоон» ном соо: «Түмэдые зүүн, баруун гар гэжэ хоёр болгожо хубаагаа наа, зүүн гарынь хори-түмэд гэдэг. Тэрэнэ Баргуудай (барга - Д.Д.) аймагтай холилдон нютаглажа байгаа. Баруун гарынь түмэд гэдэг. Тэрэнэ Байгал далайн урдуур нютагладаг наа, хойто хиргисэй харьятантай нилдэдэг байна», - гэжэ бэшэһэн байна. Энэнь хори-түмэд, түмэд аймагуудые илгажа халгааһын ойлгосодо туһа хүргэжэ байна. Рашид-аддинай бүтээл болон Монголой түүхын эхэ бэшэгтэ баргууд, хори, тулас аймагууд харилсан, ойро түһөөлиг, нютагыншые зүүнтэ Баргажан-Түхэмэдэ байһан гэжэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Монголой түүхын эхэ бэшэгүүдтэ буряадай үбгэ-эсэгэнэр Байгал далайн оршондо ан гүрөөлөөр амидаржа байдаг ойн иргэдэй нэгэ бүридэлгэ боложо ябаһан тухай хэлэгдээ. «Сударын чуулганда» дурдагдаһаарнь харахада, Байгал далайн набын нютаг, Баргажан-Түхэм, Сэлэнгын адагаар IX-XII зуун жэлэй үедэ булгашан, хэрмэшэн, хори түмэд, баргууд нэрэтэй ойн аймагууд ан гүрөөһые гол болгон эрхилэн хуужа байгаа. Булгашан, хэрмэшэниинь Баргажан-Түхэмдэ тус тустаа нютаглажа байгаа.

Харин XII зуун жэлэй үеһөө Байгал далайн набын газарта ойн иргэдэй доторхоо хори-түмэд, баргууд, буряад, хабханаас, булгашан, хэрмэшэн, урасут, тэлэнгут зэргын аймагууд нютаглажа байна.

Чингис ГУРУЕВ монголһоо буряадшалба. (Үргэлжэлэлэньн хожом гараха).

Сагаалганай хүндэлэлдэ

УДОСТОЕНА
НАГРАД ВДНХ

В небольшом селе Жаргаланта живет скромная, добрая, гостеприимная бабушка Лидия Нимаевна. В нашем селе ее знают все: от мала до велика. Но не каждый знает, какой огромный вклад она внесла в историю нашего села, нашей республики, России.

Бадмаева Лидия Нимаевна родилась в красивом местечке Доодо-Гол села Жаргаланта Селенгинского района 5 января 1931 года в бедной крестьянской семье. Отец был бригадиром, а мать дояркой. В семье Бадмаевых было семь детей: четыре сына, три дочери. Лидия была второй по старшинству, и все хлопоты, связанные с присмотром за младшими братьями и сестрами, легли на ее хрупкие, детские плечи. Именно поэтому Лидия Нимаевна закончила лишь

два класса.

В 1941 году началась Великая Отечественная война. Ушел на фронт отец Лиды. Жить стало труднее, приходилось работать за двоих. К сожалению, отец Лидии так и не вернулся с фронта. Он храбро воевал, но в 1942 году был задет фашистской пулей.

В 1942 году одиннадцатилетняя Лида начала работать в огороде. С ней работали еще пять взрослых женщин. Они выращивали табак, а готовый табак отправляли на фронт советским солдатам. Проработав на огороде три года, Лидия Нимаевна устроилась работать телятницей в знаменитом колхозе имени Эрнста Тельмана. А с лета 1949 года она стала работать дояркой. Лидия Нимаевна вспоминает, как она вставала рано-рано утром, чтобы надоить тридцать коров. Вечером тоже нужно было доить, и так продолжалось каждый день. Нежные девичьи пальцы грубели и пахли солидом, но об этом никто не думал, нужно было выполнить трудовой план и получить галочку в трудовник. Лидия Нимаевна работала не покладая рук, кроме дойки коров, она еще бегала чистить пшеницу, во время сенокоса косила сено, и опять нужно было выполнить свою норму - 30 соток. Лидия Нимаевна вспоминает, как было тяжело все успевать, а иногда набегали слезы на глаза, когда солнце предательски садилось за горизонт, когда нужно было еще столько сделать. На сон почти не было времени, она очень уставала. Лидия Нимаевна вспоминает, бывало, сидит и доит корову, а глаза сами закрываются. В лес за дровами приходилось ездить одной на лошади с телегой. Невозможно сейчас представить, как женщины в то время одни ездили в лес за дровами!

В 1952 году состоялась первая выставка ВДНХ. Лидии Нимаевне почетно вручили первую медаль за доблестный труд, а также красивые механические часы. В 1954 году состоялась вторая выставка ВДНХ. На этот раз Лидию Нимаевну пригласили в Москву. Тогда она установила рекорд по удою молока - 3860 литров в год с коровы. Из Бурятии поехали с ней еще четыре делегата: Первый секретарь Обкомкомсомола Бутаханов Николай Васильевич, Первый секретарь Баргузинского района Дорогина Л., солдат и работник ПВЗ. Путь в Москву был долгий - целых семь дней в поезде. И вот Москва! Величавая, шумная, красивая столица встретила простую доярку из сибирской глубинки и открыла свои двери... Здесь и Красная площадь, и мавзолей Ленина, и Большой театр и многое-многое. Все было незнакомо и необычно для Лидии Нимаевны. Она широко раскрывала глаза, чтобы увидеть как можно больше, чтобы ничего не упустить. В Кремлевском дворце под громкие аплодисменты Лидии Нимаевне вручили медаль ВДНХ и большую серебряную медаль за особые заслуги перед Родиной, а еще подарили швейную машину. В Москве Лидия Нимаевна была неделю, жила в Грандотеле. Побывала на концертах в Большом и Малом театрах. Ездила на двенадцатый Комсомольский съезд ВЛКСМ. Там заседал сам генерал Ворошилов Климент Ефремович.

В 1956 году Лидию Нимаевну снова пригласили в Москву, но так как не было денег на дорогу, она не поехала. Медаль ей отправили. В апреле 1971-го года Лидии Нимаевне вручили орден Октябрьской Революции. В 1975-1980 гг. Лидия Нимаевна была депутатом Верховного Совета Бурятии. Была депутатом местного и районного Советов.

Лидия Нимаевна вышла замуж в 1956 году за пастуха Жанаева Дондога Нимаевича. У них родились три замечательные дочери: Сэсэгма, Долгорма и Маргарита. Несмотря на тяжелое прошлое, Лидия Нимаевна - счастливый человек. Сейчас у Лидии Нимаевны два внука, две внучки, один правнук и одна правнучка.

Хочу пожелать Лидии Нимаевне долгих лет жизни, счастья, благополучия! Спасибо вам большое за ваш нелегкий труд! Именно на таких, как вы, держится Родина.

Аюна АНДРЕЕВА,
студентка 2-го курса БРПК.

УМЕЛЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ
И ОРГАНИЗАТОР

О человеке судят по его делам, поэтому превыше всего ценится деловые качества любого человека, тем более руководителя.

Именно таким человеком является Цыренов Владимир Дармаевич, отличник народного просвещения РСФСР, заслуженный экономист Бурятской АССР, которому в январе исполнилось 70 лет. Родился он в грозном 1941 году в селе Аргада Курумканского района.

Маленький Володя не помнит отца Д.К.Цыренова, погибшего на фронтах Великой Отечественной войны в 1942 году, под Москвой, и мать, Ц.Ц.Гомбоеву, к сожалению, рано ушедшей из жизни, оставив его круглой сиротой. Всей своей жизнью он обязан двоюродному брату Б.Ц.Будаеву и его жене, Е.Ю.Зандраевой, заменившей ему мать.

В годы учебы на зоотехническом факультете Бурятского сельскохозяйственного института Владимир Цыренов являлся хорошим организатором и лидером среди студентов факультета.

Трудовую деятельность он начал с инспектора-организатора Баргузинского производственного управления сельского хозяйства. В 34 года Владимир Дармаевич Цыренов был избран председателем крупнейшего в то время хозяйства района Барагханского колхоза имени Ленина. Если в предыдущие годы он работал в совхозах района, то в Барагхане ему пришлось осваивать совершенно новое дело - это, прежде всего, колхозную демократию, работу в условиях полного хозрасчета.

Колхозу государство выделяло финансовые средства только в долг, с обязательным возвратом в виде долгосрочных и краткосрочных кредитов. Барагханцам везло с председателями колхоза. Это опытные партийные и хозяйственные работники, заслуженные специалисты сельского хозяйства - А.Ц.Санжиев, Г.Э.Дамбаев, Ж.Ж.Жалсараев, В.А.Будаев.

За высокие показатели в социалистическом соревновании колхоз неоднократно награждался памятными знаменами ЦК КПСС, Совета Министров СССР, ВЦСПС и ЦК ВЛКСМ, областного комитета КПСС, Совета Министров Бурятской АССР, почетными грамотами.

В первые годы на посту председателя колхоза Владимир Дармаевич создает лугомелиоративную бригаду из 42 трактористов. За этой бригадой закрепляются сенокосные угодья, трактора и сельскохозяйственная техника, весь объем культуротехнических и мелиоративных работ на сенокосных угодьях и лугах колхоза, также выращивание грубых и сочных кормов, производство витаминной муки.

Руководил бригадой механик-рационализатор, практик-самородок Б.Г.Бадмаев. Механизаторы сами конструировали и изготавливали самодельный набор навесных и прицепных орудий для выполнения полного объема культуротехнических работ. В результате освоения новых сенокосных участков в Харгане, Арбуне, Хахи, Буксыкене заготовка сена в колхозе поднялась до 60 тысяч центнеров.

Признанием трудовых успехов лугомелиоративной бригады колхоза имени Ленина стало участие в юбилейных торжествах в Звездном городке, где бригада была награждена Почетным вымпелом имени первого космонавта Ю.А.Гагарина. Механизаторам и луговодам Н.Будаеву, Д.Норбоеву, Б.Гомбоеву, Б.Эрдыниеву, Д.Галсанову, Ц.Аханаеву, Д.Маланову вручены Почетные знаки «Гвардеец пятилетки».

В условиях зоны рискованного земледелия на Куйтунах, в результате огромной работы на полях под руководством опытных бригадиров тракторно-полевых бригад К.Е.Галсанова, А.Е.Галсанова, Р.У.Раднаева, главного агронома К.Э.Гуржабон, дали свои плоды. В эти годы освоена новая система обработки полей, внедрены новые севообороты, укреплен материально-техническая база полеводства, налажена система семеноводства, химизация и внесение минеральных удобрений и постоянная подготовка кадров механизаторов. Валовой сбор зерновых культур составил свыше 100 тысяч центнеров, урожайность зерна с 1 гектара превысила 25 центнеров.

В работе барагханского колхоза главную заботу, большие хлопоты и затраты доставляли дороги и мосты, как важнейшие артерии жизнедеятельности хозяйства. В восьмидесятые годы построены автомобильные внутрихозяйственные дороги: Барагхан - Саганур, Хонхино - Арбун, Элэсун - полевой стан. Все эти дороги проектированы и построены с учетом подтопления во время наводнений и большей частью полотно дорог отсыпано из размывоустойчивого материала.

За эти годы колхозом проведена большая работа по электрификации и телефонизации животноводческих ферм и отар, включая все летники и Дом отдыха «Барагхан». Умело

используя неоценимую шефскую помощь Улан-Удэнского авиазавода, правление колхоза выполняет механизацию всех производственных объектов полеводства и животноводства, машинно-тракторного парка.

В годы работы председателем правлений колхоза Цыренова Владимира Дармаевича в селах Барагхан, Элэсун, Хонхино и в других населенных пунктах сомоны построены много производственных и социальных объектов. Среди них назовем лишь некоторые: Дом культуры на 250 мест, детский сад на 90 мест, пристрой к Барагханской средней школе и участковой больнице, спортивный зал, стадион, десятки жилых домов, кошар и ферм. В селе Элэсун построены здание средней школы, детский сад, фельдшерско-акушерский пункт, ферма и т.д.

Школа и колхоз - это неразделимый комплекс, где воспитывается подрастающее поколение. Впервые в Курумканском районе на базе колхоза была создана круглогодичная, многопрофильная, учебно-производственная бригада Барагханской и Элэсунской средних школ, которые являлись кузницей кадров для базового хозяйства. Правление колхоза ежегодно награждало отличившихся за высокие производственные показатели и хорошую учебу туристическими путевками и ценными подарками.

В Барагхане впервые в районе был открыт дом-интернат для одиноких, престарелых колхозников. Регулярно в три потока поправляли свое здоровье и отдыхали на Барагханском аршане. В первом потоке отдыхали ветераны войны и труда, пенсионеры, во-втором - животноводы и механизаторы, а в третьем - дети с ослабленным здоровьем.

Барагханская средняя школа является лауреатом, дипломантом Всероссийского и республиканских конкурсов. Барагханский народный театр, золотой юбилей которого отмечаем в 2011 году, стал лауреатом Государственной премии Республики Бурятия. Теперь многие учителя и артисты народного театра с благодарностью вспоминают поддержку председателя колхоза, за все добрые дела.

В последующие годы на посту председателя райисполкома, главы администрации Курумканского района и как депутат Верховного Совета Бурятской АССР 12 созыва, Владимир Дармаевич Цыренов часто выступал инициатором многих добрых дел в районе. Среди них - это строительство мостов через реку Баргузин в Тазах, Сахулах, Барагхане, Курумкане. При его непосредственном участии и организации решены вопросы об отношении Курумканского и Баргузинского районов к территории, приравненной к районам Крайнего Севера, организован Джергинский государственный заповедник для сохранения флоры, фауны на огромной территории на стыке двух районов.

Затем он продолжал работать в г.Улан-Удэ, в Министерстве сельского хозяйства и продовольствия Республики Бурятия. Выйдя на заслуженный отдых, Владимир Дармаевич несколько лет возглавлял землячество Баргузинской долины, где он с присущей ему энергией справлялся с этой благородной общественной работой.

И так, всюду, где бы он не работал, всегда создавал, строил, организовывал... Вместе с женой, Елизаветой Митаповной, вырастили и воспитали пятерых детей. Все они получили высшее образование, нашли свое место в жизни, стали прекрасными специалистами в разных областях народного хозяйства.

Дочь Дыренской земли, Елизавета Митаповна, многие годы преподавала родной, бурятский язык и литературу в Барагханской средней школе, имеет звание «Отличник народного образования РСФСР». Она совместно с другими учителями организовала общерайонный методический кабинет по бурятскому языку, где проводились семинары, открытые уроки для учителей бурятского языка и литературы школ района.

Владимир Дармаевич и Елизавета Митаповна, несмотря на солидный возраст, бодрой и энергичной, принимают активное участие в проводимых общественных мероприятиях республики и г.Улан-Удэ, в свободное время помогают детям и внукам. В 2009 году он стал лауреатом конкурса, проводимого газетой «Буряад үнэн - Духэриг» в номинации «Вершина Мудрости».

Мы, земляки, от всей души поздравляем с юбилеем Владимира Дармаевича и желаем ему благополучия, три земных благопожеланий, здоровья и счастья на радость детям и внукам.

Виктор ДАРМАЕВ,
Цыренжап ЧИМИТЦЫРЕНОВ,
ветераны труда.

Хүндэтэ
Владимир Дармаевич!
Бархан уулаһаа заяатай,
Буха ноён баабайһаа
үршөөлтэй
Аба эжын буянгаар
Энэ дэлхэй дээрэ мүндэлһөөр
70 наһанайтай ойн баяр
эрэбэ.

Буряад арадай заншал сахин,
Зоной түлөө ябайан зандаа
Залуу үхибүүд бүрэгтэ
Ульгэр жэшээ бөлжө,
Баргажан вошой эрхим
хүбүүдэй
Нэрэ зэргэдэ хүртөөт.
Наһанай нүхэр Елизавета
Митаповнатайгаа

Наартай жарган буугты,
Арад зондоо туйгатай,
Аша зээнэрээр олон,
Аза талаантай буугты.

Дамдин Мухрасвич,
Дарима Жамбаловна,
Жигжитовтэн.

с. Улонхаан.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

«СЭНГҮҮ НАЙХАН СЭСЭРЛИГ ЮМ»

Балдан Содномович СОДНОМОВ Хэжэнгын аймагай Ушхайта нутагта 1918 ондо түрэвэн намтартай. Мэргэжэлээрээ багша, ВГНИ-гэй түүхэ болон хэлэ бэшэгэй факультеты дүүргэһэн юм. Совет-партийна хүдэлмэридэ наһаараа хүдэлсөө. КПСС-эй обкомой инструктораар, партийн Хэжэнгын райкомой хоёрдохи секретаряар, Хэжэнгын райгүйдкомой түрүүлэгшын орлогшоор ажаллаһан намтартай.

Балдан Содномович – Эсгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветеран мүн. Эсгэ ороноо хамгаалгын дайнай болон Улаан Одоной орднуудаар, олон медальнуудаар шагнагдаһан. Наһанайнгаа нүхэр Любовь Маринуевнага. 60 гаран жэлдэ ажаһууна. 4 үхибүүдтэй, 9 аша зээнэртэй. 5 пушанартай.

Ажабайдалда дуратай, хүсэл эрмэлзэл эхэтэй энэ хүмнай дууша сэдхэлтэй юм. Өөрөө ирагуу дуунууды гүйсэдхэхөө гадна уран муртэй шүлэгүүды бэшээд туршадаг, урлан дархалдаг, зурадаг шуналтай.

2009 ондо «Буряадай түрүү хүнүүд» гэһэн конкурсын «Аламжа Мэргэн Ариун Гоохон хоёр» гэһэн номинацида наһанайнгаа нүхэр Любовь Маринуевнатай лауреадууд боложо суурхаа бэн. Мүнөө хүндэтэ ветеран Балдан Содномовой бэшэһэн шүлэг та бүгэдэнэй анхиралда Сагаалганай найдэрөөр табиha зуурба Буряад оронойнгоо буурал таабайда вонойнгоо зүгһөө элүүр энхые, амгалан тайвание, гуурһаа саашадаа туршажал байхыень хүсэе.

ХЭЖЭНГЭМ

Хэбэд номин Хэжэнгэм
Хэтэ наһанайн нутаг юм.
Хэлсэтэйл наһанайн аялга
Хэдыдэш минни гуниг юм.

Номин ногоон Хэжэнгэм
Намтарайн найхан домог юм.
Найдамтайл гансым налгайн
Наһандам үгтэһэн бэлэг юм.

Урин ногоон Хэжэнгэм
Угайм уужам отог юм.
Угтажал намай баясуулдаг
Олон нүхэдэйм омог юм.

Сэлгээ уужам Хэжэнгэм
Сэнгүү найхан сэсэрлиг юм.
Сэдхэлдэм ходо наһагдаад,
Сээжэндэм нэнгэһэн инаг юм.

Улзы Хэжэнгым алталдаг
Үглөөнэй наранай улаанинь гү?
Үетэн залуугай баярын,
Үбгэд хугээдэй магтаалынь гү?

Үнгэтэ Хэжэнгым мүнгэлдэг
Үүрэй солбоной ялагар гү?
Үхибүүн багым жаргалан
Үндэр наһатын үрээл гү?
Балдан СОДНОМОВ.

УЛЕКЧИНСКИЙ АНСАМБЛЬ «НААДАН»: ОТЛИЧНЫЙ, ОБРАЗЦОВЫЙ

В 2011 году исполняется 20 лет со дня образования детского образцового фольклорного ансамбля «Наадан» Улекчинской средней общеобразовательной школы Закаменского района. В 1991 году учитель бурятского языка и литературы Тамара Гомбоевна Занаева создала фольклорный ансамбль «Наадан». На базе своего класса педагог за короткий период сумела сплотить дружный коллектив ансамбля и завоевать симпатии зрителей своей новизной, искренностью, задором. В правильной постановке голоса и исполнительском мастерстве юных артистов помог замечательный музыкант Занаев Сергей Тудупович.

Б.С. Дамдинова

25/1/2007

15 февраля 1991 года с программой «Сагаалган – народный праздник» ансамбль впервые выступил перед населением села и имел большой успех. С этого концерта начались дальнейшие успехи фольклорного ансамбля «Наадан». В репертуаре много песен местных старожилов, записанных юными краеведами школьного музея и самими участниками ансамбля. Это родовые, шуточные, обрядовые, свадебные и протяжные песни.

Впервые в ансамбле «Наадан» начали петь Цыренов Дымбырн, Очинова Эржена, Раднаева Баярма, Гар-

маева Оюна, Дондокова Мэдэгма, Базарова Санжай-Ханда, Далаева Гэрэлма. В ноябре 1993 года солисты ансамбля Дымбырн Цыренов и Эржена Очинова стали лауреатами республиканского конкурса «Наранай туяа». В феврале 1994 года Баярма Раднаева стала принцессой Белого Месяца республиканского конкурса «Эдир Дангина» и была награждена путевкой во Всероссийский лагерь «Океан».

В своем репертуаре ансамбль имеет разные оригинальные программы,

такие как «Праздник родословной», «Праздник у костра», «Үүдэнэй наадан», «Зөөхэйн наадан», «Угай наадан».

В разные годы ансамблем руководили Лубсанова Норжима Гармаевна, Очинова Дулма Бальчиновна – участник республиканского фольклорного ансамбля «Уряал», Цыренова Людмила Цырендэшиевна. В данное время ансамбль под руководством молодого педагога Дамдиновой Баярмы Сергеевны участвует в районных и республиканских конкурсах, не останавливается на достигнутом, ищет новые пути совершенствования исполнительского мастерства, пополнения репертуара и полон новых замыслов и идей.

В чем же особенности успеха фольклорного ансамбля «Наадан» на протяжении многих лет? Участники ансамбля являются носителями этнокультуры, знакомят зрителей с песенным наследием бурят, имеют навыки выступления перед большой аудиторией, становятся свободными в общении, многие воспитанники ансамбля выбирают профессию, связанную с музыкой, фольклором, становятся профессиональными артистами.

В течение 20 лет главной целью ансамбля является создание особой традиционной среды для формирования общих культурных интересов и совместной деятельности детей и родителей, развитие творческих способностей детей через их собственную художественную деятельность в различных областях фольклора, основанных на общих традициях бурятского народа.

Баярма ДАМДИНОВА,
руководитель
образцового фольклорного
ансамбля «Наадан».
с. Улекчин Закаменского района.

ЗАРЯДИВШИСЬ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ ЭНЕРГЕТИКОЙ

О гериатрическом отделении республиканского госпиталя

В дни Сагаалгана хочу поблагодарить коллектив поликлиники №1 пос. Сокол и Аэропорт. Нас, жителей, обслуживает очень сплоченный коллектив. Медсестра Арюна Аюшевна, сестра регистратуры Галина Григорьевна, лаборантка Светлана Николаевна. Врач - педиатр Ханда Бимбаевна обслуживает несколько поколений детей наших поселков, очень тактичная, вежливая, всегда улыбка. Медсестра Анкудинова Лариса Петровна с полуслова понимает пациентов и внимательно относится к каждому.

Благодаря таким людям Новый 2011 год я встретила в приподнятом настроении, так как в конце ушедшего года прошла санаторно-курортное лечение в гериатрическом отделении республиканского госпиталя на Верхней Берёзовке. Направление я получила от нашего участкового врача Нины Нифоновны Доликовой, профессионала, внимательной и деловой женщины.

Как здорово, что у нас в Бурятии есть такой уголок, где можно поправить свое здоровье! Доброжелательная атмосфера, прекрасные условия проживания, диетическое питание, индивидуальный подход к каждому пациенту, красивая природа - это все положительно влияет на духовное и физическое здоровье. В высоком профессионализме врачей, медсестёр мы убедились, проведя 12 дней, которые так быстро пролетели. Контингент здесь особый: пенсионеры, ветераны войны и труда. Здесь состоялся удивительные и незабываемые встречи.

Через 60 лет встретились две подруги детства. Муруева Людмила Фроловна, заслуженный учитель России, народный учитель Бурятии, кавалер ордена «Дружба народов», проработала директором Удинской средней школы Хоринского района 30 лет. Одна из знаменитых школ республики была признана федеральной площадкой, как одна из лучших школ в России, была награждена тремя автобусами, двумя легковыми автомобилями. Школу посещали представители ЦК КПСС, иностранные делегации из Японии, Голландии, Англии, Германии, Монголии. Ее подруга детства, Будаева Лидия Макаровна, 1935 г.р., жила и работала в Улан-Удэ. Лидия Макаровна и Людмила Фроловна встретились через 60 лет в санатории и узнали друг друга по анкетным данным, вспоминали детские годы, проведенные вместе. Мы радовались вместе с ними!

Еще одно знакомство запомнится нам надолго. Иванова Прасковья Фёдоровна, 1936 г.р., из села Гашей Мухоршибирского района, доярка. Среди ее наград - бронзовая медаль ВДНХ, звание - ударник коммунистического труда, ветеран труда. Муж Иванов Артём Агеевич - тракторист, воспитали 2 дочерей, растут 4 внука, 4 правнучка. Иванова Лариса Афанасьевна, 1941 г.р., окончила культпросветучилище в 1964 году и по направлению поехала в Бичуру. 33 года проработала в музыкальной школе преподавателем по классу фортепиано. Там вышла замуж за Андрея Романовича. Сыну 45 лет, внуку-13. Глядя на этих женщин, сравниваешь их с труженицами — женщинами России. Бесконечное тепло исходило от них, искренность и любовь к жизни. Хочется им и всем матерям пожелать:

Я желаю всем вам
Побольше солнца, счастья, света,
Здоровья, хороших вестей -
От любящих вас детей!

Энтузиаст, удивительная женщина из с. Большой Луг Кяхтинского района Бимбацу Сыреторовна Дылгырова организовала новогодний вечер, выпущена специальная газета Валентиной Дашиевной, учителем рисования из Иволги.

В этот вечер было сказано много теплых пожеланий друг другу и нашим людям в белых халатах! Получив заряд бодрости, положительную энергию, довольные общением, перед Новым годом вернулись домой.

Ш.ШИРИБОН,
ветеран педагогического труда.

Цыдып АЮШЕЕВ: «ЁНО ЗАНШАЛАА

МАРТАХА ХЭРЭГГҮЙ!»

Сагаалганай найндэр тухай залуу, бэлигтэй дуушан Цыдып АЮШЕЕВТЭЙ хөөрөлдэбэди.

- Ерэнэн Шэнэ жэлээр таниие хани халуунаар амаршалжа, саашанхи харгыдатнай амжалтыг хүсэнбди. Та Сагаалганай найндэр яжа үнгэргэдэгта гэжэ манай уншагшадта хөөржэ үгыт.

- Манай гэр бүлэ бүтүү үдэр газахи досоохибо сөбөрлөжэ, эдихэ юумэеэ бэлдэжэ эхилдэгбди. Жэл бүри Дүгжүүбэдэ ошоожо, жэлэй нүгэл шэбэлые арилгаха гэжэ оролдодогби. Тинн Сагаалганай үглөөгүүр эртэ бодожо, сангаа бадараадаг заншал бии.

Үглөөгүүр эртэ газаа хүйтэн, харанхыше хаа, тэрэниие бадарааха хэрэгтэй. Би бага наһанһаань тэрэнэй хоншуухан найхан үнэртэ сэхэ дуратайб. Хүдөөдэ Сагаалганай үглөөгүүр газаа гараха бүхы айллуудай газаа иимэ сангууд бадаржа байдаг. Харин би мүнөө Улаан-Үдэдэ ажаһуухадаашье, иимэ заншалаа маргангүй, сангаа бадараадаг би.

- Сагаалганай найндэр - сагаан эдээнэй найндэр юм. Ямар эдээнэй табагууды бэлдэдэг заншалтайбта? Өөрөө ямар табг шанажа шададагбта?

- Сагаан эдэ - һү, зөөхэй, ааруул, үрмэ, шанаһан зөөхэй бэлдэдэгбди. Мяханай табагууд сооһоо - бууза, шанаатай бүхэл мяха, шүлэ. Үшөө тиихэдэ ороймог, хошхоног сэхэ амтатай юм. Харин һүүлэй үдэе иимэ табагууды үсөөнөөр бэлдэдэг болоо. Тиигэшье хаа, Улаан-Үдэдэ олонхи буряад ресторан соогуур иимэ амтатай эдэе оложо амталхаар байдаг. Би өөрөө бүхэлээр мяхатай шүлэ шанаха дуратайб.

- Цыдып, та мүнөө һүүлэй үдэе республикынгаа хүдөө нутагуудаар ябажа, концерт наада харуулнат. Тинн хаяхана Москва хотодо ошоожо, тэндэ нутагаархидаараа уулзажа, концерт наада харуулаат гэжэ дуулаһан байнабди. Энээн тухай хөөржэ үгыт.

- Москва хото ошоожо, яһала урагшатайгаар ябажа ерээбди. Тиишээ маниие манай нутагаархид уриһан байна. Үдэһын клуб соо олон хүн суглараа. Эгээл мэдээжэ дуунуудаа дуулажа, харагшадые баярлуулха гэжэ оролдоһон байнабди. Мүнөө Сагаалганай найндэрэй үдэрнүүдтэ нутагаархиднай концерт нааданууд дээрэ дуунуудаа бэлэглэхэб. Тинн хаяар Шэтэ хотодо баһал Сагаалганда зорюулагданан концерт-нааданда ошохо ханаатайб. Мүнөө эмхидхэгшэдтэй хөөрөлдэжэ байнабди. Тинн тэндэһээ Ага ошообди. «AGINSK PARTY» гэхэн хэмжээ ябуулгада Буряадай мэдээжэ модельер, дизайнер Зоя Дамбиева, залуу дуушан Ринчин Дашицыренов хабаадаха. Зоя Дамбиевагай эгээл гоё хубсаһануудай харуулалга үнгэрхэ.

- Танай костюмнууды хэн оёдог бэ?

- Минии костюмнуудай автор болон оёдолшо - Мэдэгма Максимовна Буданимаева. Тэрэ Ивалгын дасанай дэргэдэ оролог ООО «Хүрдэ» гэхэн багахан фирмын директор юм. Мэдэгма Максимовна намда гоёхон буряад ёһо заншал харуулаһан костюмнууды оёхоһоо гадна, тэрэ ламанарай хубсаһа оёдог. Бэлигтэй, урагшаа ханаатай эхэнэр юм.

- Танай саашанхи түсэбүүд?

- Паяр хотын дэлгүүрнүүд дээгүүр MP-3 форматтай буряад лицензионно сборник бии болохо. Бидэнэр мүнөө энээн дээрэ ажаллажа байнабди. Энээн соо ехэнхидэ шэнэ дуунууд орохо. Тинн шагнагшадта дурлагданан дуунуудые байха. Бүхыдөө 46 дуушадай 83 дуунууд тус сборник соо орохо юм.

Санкт-Петербургда БАДМА-ХАНДА АЮШЕЕВАЕ шагнаха

Буряадай мэдээжэ бэлигтэй дуушан Бадма-Ханда АЮШЕЕВА Санкт-Петербург хотодо концерт харуулха. Тус хэмжээ ябуулга Сагаалганай найр нааданда зорюулагданхай.

Концертын эмхидхэгшэд - «Дадан Гунзэчойнэй» гэхэн буддын шажанай нэгэдэл, «Общество бурятской культуры «Ая ганга» гэхэн Санкт-Петербургийн нийтын жаса. Бадма-Ханда Аюшесвагай концерт КДЦ «Московский» гэхэн зал соо үнгэргэдэхөөр хараалагдана.

Үшөө тиихэдэ эндэ буряад эдир дуушад, хатаршад бэлиг талаангаа харуулха. Олон манай нутагаархид ондо ондоо хотонуудаар таража ябанхай гэжэ мэдээжэ.

Эмхидхэгшэдэй мэдээсэлээр, үшөө эндэ «Ая-Ганга» гэхэн ансамбль, Санкт-Петербургийн гэрэнэй театральна искусствын буряад студи хабаадаха. Морин-хуур, чанза дээгүүр наадагшад ерээжэ, Сагаалганаар амаршалха. «Общество бурятской культуры «Ая ганга» гэхэн Санкт-Петербургийн нийтын жаса 2000 онһоо ажалаа ябуулна. Энээнэй урда тээ Буряадай соёлой түб Санкт-Петербургда ажалладаг байгаа. «Общество бурятской культуры «Ая ганга» гэхэн Санкт-Петербургийн нийтын жасын президент - профессор, академик, философийн эрдэмэй доктор Асалхан Ользонович Бороноев. Вице-президент - Буряад Республикын соёлой габьяата ажал ябуулагша Цырендари Аюровна Самбуева.

Тус нийтын жаса жэл бүри Сагаалганай болон Сурхарбаанай найндэрнүүдые, «Доржиевские чтения» гэхэн конференци, мэдээжэ эрдэмтэдээр уулзалганууды, аяншалганууды Санкт-Петербург хотодо эмхидхэдэг.

Сагаалганай хүндэлэлдэ

САГААН НАРЫЕ ЯАЖА УГТАХАБ?

Пүүлэй үдэе залуушуул түрэл арадайнгаа ёһо заншал сахижа, Буряадайнгаа соёл һэргылхэ гэжэ оролдоно. Олонхинь Интернетэдэй социальна хэлэг соогуур бэе бэстэйгэе мэдээсэлээрэе хубаалдана.

Жэшээн, эндэ Сагаалган яжа угтаха хэрэгтэйб гэжэ мэдээсэл байна. Тэрэнэй автор республикын Залуушуулай нэгэдэлнүүдэй бүлгэмэй түрүүшын президент Эрдэни ДЫМЧИКОВ.

1. Пайндэрэй урда тээ дасан ошоожо, зурхайшанһаа ерэхэ жэл тухай һураха хэрэгтэй. Бүхы гэр бүлынхидтөө ерэхэ Шэнэ жэлэй уншалга уншуулбал, найр байха.

2. Дэлгүүр ошоожо, бүхы хэрэгтэй эдэе худалдажа абаха. Заал хаа элдэб янзын сагаан эдэе абаха хэрэгтэй. Жэшээн, һү, зөөхэй, йогурт, кефир, ааруул гэхэ мэтэ. Элдэб янзын конфетэнүүд байбал, найр байха. Мүнөөнэй буряадууд торт Сагаалганда абадаг. Тинн тус торт эгээл амтатай, сэнгээрэе үнэтэй, гоё зурагуудтай байха ёһотой. Табан үнгын хадаг гэртэ байха хэрэгтэй. Балим хэхэдэ хэрэгтэй печени, вафли абаха.

3. Гэрээсэбэрлэхэ.

4. Бурханайнгаа урда шэрээ бэлдэхэ. Шэрээ дээрэ табан янзын үнгэтэй хадагуудые табибал найр.

Эгээн доронь шара үнгэтэй, һүүлэрнь - ногоон, улаан, хүхэ, сагаан. Амтатай сагаан эдэегээ, даллагаа табиха. Бүхы эдээн сэхэ амтатай, үндэр шанартай байха ёһотой. Хотодо байдаг ажаһуугшад дэлгүүрһээ һү абаа хаа, тэрэниинь 1,5 процентын байха ёһотой. Тус шэрээ гурбан үдэр соо дайрахагүй. Түргөөр муу болодог эдэе эдижэ болохо, харин конфетэ, печени байхадаа хамаагүй. Жэлэй туршада гаргажа эдихэ хэрэгтэй.

5. Бурханаа гоёохо.

6. Сагаалганай үдэр үглөөгүүр 4 часта бодожо, бурхандаа мүргэхэ. Зула бадараажа, ерэхэ жэл найр найхан байхын тула зальбарха. Үглөөнэй наранай гарахада, газаа гаража сэржэм үргэхэ хэрэгтэй. Хотодо байдаг хүнүүдтэ балкон дээрэ гаража, мүргэхэдэ болохо.

«Иимэ мэдээсэл намда нэгэ удаган үгэһэн байна. Би үнгэрһэн жэл иигэжэ үнгэрһэн байнаб. Жэл найр үнгэрөө гэжэ хэлэхээр байна. Залуушуулда хэрэгтэй мэдээсэл гэжэ хананаб», - гэжэ Эрдэни хэлэнэ.

ТОМСК ХОТОДО ШАГАЙ НААДА НААДАХА

Томск хотодо хэдэн мянган буряадууд ажаһуудаг. Эдэнэр Сагаалганаа жэл бүри найндэрлэхэ гэжэ оролдодог.

«Манай хэмжээ ябуулгануудта ехэнхидэ оюутад хабаададаг. Жэл бүри тус хото руу зуугаад залуушуул ерэнэ. Жэл бүри Сагаалганда зорюулаһан хэмжээ ябуулганууды үнгэргэдэг. Тэдэниие өөһэдөө эмхидхэжэ, һонирхолтойгоор үнгэргэдэгбди. Эндэ хүбүүд, басагад ерээжэ, бэе бэстэйгээ уулзажа, һонёо хөөрөлдэдэг, танилсадаг», - гэжэ оюутад хөөрэнэ.

Томск хотодо хэдэн жэлэй туршада «Местная бурятская национально-культурная автономия города Томска» гэхэн нийтын нэгэдэл элдэбын һонирхолтой хэмжээ ябуулганууды эмхидхэжэ, түрэл нутагһаа хоёо байһан буряадууды нэгдүүлнэ.

«Мүнөө жэл Сагаалганда зорюулагданан найр-нааданууд февралын 20-һоо эхилхэ. Жэшээн, буряад ёһо заншалай болон соёлой выставкэ үнгэрхэ. Бидэнэр хэдэн жэлэй туршада Томск хотын нүхэсэлэй гэртэй харилсадагбди. Тус байшан соо элдэб яһатанай хүнүүд сугларжа, хэмжээ ябуулганууды үнгэргэдэг. Тинн эндэ манай выставкэ нэгэдэхэ гэжэ хараалагданхай», - гэжэ Андрей Мухалгоев хэлэнэ.

Февралын 20-до шагай наадан үнгэрхэ. Эмхидхэгшэдэй хэлһээр, тус наадан олон хабаадагшадые суглуулха. Олон буряад оюутад тус наада түрүүшынхие наадажа туршаха.

Февралын 26-да Томск хотын Новособорно талмай дээрэ «Ёхор» гэхэн флэш-моб харуулагдаха. Буряад хубсаһа үмдэһэн хүбүүд, басагад тус талмай дээрэ гаража, түрэл соёл тухайгаа томскынхидта хөөрэхэ. Эмхидхэгшэдэй тэмдэглэһээр, хэрэгтэй колстюм-

Томскын оюутад

нууд бии. Тинн эндэ хабаадаха дуратайшуул баһал олон байха.

Тинн Сагаалганда зорюулагданан хэмжээ ябуулгануудай гүгэсхэлдэ залуушуулай концерт үнгэрхэ. Эндэ Томскын дээдэ һургуулинуудта һурадаг буряад оюутад буряад аялга дуунуудаа, ханхинама хатарнуудаа ханхи-нуулха. Концертын түгэсхэлдэ хабаадагшад, харагшад булта ёхор наада наадахаар хараалагдана.

«Иигэжэ бидэнэр тус найндэр найндэрлэхэ гэжэ түсэблэнхэйбди. Харин үшөө манай һонин хадаа, һаяр эндэмнай «Чайник» гэхэн гүрүүшын буряад комеди харуулха. Улаан-Үдэдэ ехэ мэдээжэ болонхой кино гэжэ мэдэнэбди. Тинн Томскын харагшад баһал тэрэниие хаража, өөрын сэгнэлтэ

үгэхэ», - гэжэ Туяна Будаева хэлэнэ.

Буряад оюутад Томск хотодо үнгэржэ байһан хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Жэшээн, эдэ үдэрнүүдтэ шатар наадаар «Кубок Дружбы народов» гэхэн хэмжээ ябуулга үнгэрөө. Эндэ 70-аад хүнүүд сугларһан байна. Элдэб яһатанай 18 үндэһэтэнэй автономинууд хабаадаа. Жэшээн, «Российско-немецкий дом», татаар соёлой обласгийн түб, «Дети гор» гэхэн нийтын нэгэдэл, Монгол, Вьетнам ороннуудай оюутад.

«Местная бурятская национально-культурная автономия города Томска» гэхэн нийтын нэгэдэлэй түлөөлэгшэд эндэ хоёрдохи һуури эзэлһэн байна.

Тус хуудаһа
Эржени БАТОРОВА бэлдэбэ.

Агван Лубсан Доржиев - Вагиндра

Краткое жизнеописание НАМНАНЭ ЛАМЫ МОГУЩЕСТВЕННОГО ЙОГИНА И СИДДХА

В архиве Иволгинского дацана найдена биография великого мастера практики Учения, истинного ученого монаха йогина Жанчуб Сультим Палзанпо Намнанэ (1825-1897).

Ямантаки была привезена Ра-лоцавой.

Таким образом, традиция Ваджрабхайравы получила распространение в Тибете. Были написаны комментарии на цикл Ямантаки и самой знаменитой является сочинение на эту тему тибетского учёного йогина Лхундуп пандиты⁸⁰. Он составил подробнейшие описания стадии зарождения (Жедрим) и стадии завершения Зогрим. Эти тексты (выше сказано) хранились в личной библиотеке Далай ламы, тщательно охранялись и выдавались по специальному разрешению на руки исключительно для чтения.

каруны, ученика несравненного Учителя Наропы. Он получил посвящение в «Шри-Ваджрабхайраванама-тантру», а также в тантру Чёрного Ямантаки. Он имел тысячи учеников. Им была оставлена своеобразная оплата за получение наставлений по практике. Например, за посвящение и цикл наставлений «Шри-Ваджрабхайравы-тантры-радхи» надо было заплатить 1 сан золотом (1 сан = 37,7 гр).

Благодаря доброте несравненно Учителя Намнанэ и у нас на бурятской земле зародилось это великое Учение.

ПРЕВРАЩЕНИЕ АЛХАНАЯ В БОЖЕСТВЕННЫЙ МИР

Следующее великое деяние Учителя - это превращение горного массива Алхана в священную обитель божественных существ.

В Забайкалье, в междуречье рек Иля и Дульдурга, находится уникальный горный массив - древний вулкан юрского периода. Вследствие взрыва вулкана образовались причудливые очертания и формы горных вершин, впоследствии получившие образные названия. Древние названия горы - Шулуун-Ундург, Алаг-Хан, Алхана. Высота ее вершины - 1664 метров над уровнем моря. Существует много преданий о появлении названий «Алаг-Хан», Алхана. В одной из легенд повествуется о могучем богатыре Алаг-Хане, который превратился в каменную скалу и оградил всё живое от огненной гибели, с тех пор и называют кратко Алхана или Алханая.

Как было сказано выше, вершина Алханая является одной из самых высоких вершин в Забайкалье и во времена кочевой монгольской военной цивилизации имела стратегическое значение, была пунктом постоянного дозора воинов Чингиз Хана.

С древнейших времён гора Алханая почиталась племенами, кочевавшими в долинах рек Иля и Тура. Свидетельство тому - величественные гробницы, изломанные плиты оград. Жившие во II-X вв. племена шивэй, табгач, сяньби, дада, мэну - предки монголов с благоговением относились к Алхане. Предания и легенды говорят о том, что великий покоритель мира Чингиз Хан не раз бывал на его вершине и совершал жертвоприношения духам своих предков.

Как самая высокая точка окружающего рельефа, вершина Алхана послужила основой сложения ее культа в автохтонной религии бурят.

Буддийская традиция почитания Алханы начинается с 1859-1860 года, когда молодой лама из Цугольского дацана Шагдар Намнанэ прибыл в Алхану для духовного совершенствования.

В те далекие времена у подножия Алханы собиралось свыше тридцати шаманов для обрядовых жертвоприношений. Гелонг Шагдар в течение многих лет совершает йогическую практику. Тридцать лет своей религиозной деятельности Намнанэ лама посвятил освящению Алханы.

Он совместно с бурятскими ламами установил Учение Будды на Алханае, покорил сабдаков-хозяев местности и привёл их к Дхарме, вынудил шаманов покинуть Алхану.

В результате йогического затворничества Намнанэ багши, Алханая стал природным буддийским культовым объектом. В священных текстах сказано о том, что только высокие йогини и практики идама Ямантаки как Намнанэ могут дать свое благословение месту, где они практикуют, и преобразовать его в божественный мир.

Своим последователям он дал наказ проводить молебны-хуралы главному божеству Алханы Шри Чакрасамваре. Было дано название Алхане - Лхуншим Гара, а необыкновенные объекты природы превратились в храмы божеств.

Мастера Учения, ученые пандиты из Тибета, Китая, Монголии, как Шабранг ринпоче, Дэчен хутухта, Туган гэгэн, Жимба Жамгарсан гэгэн, Тобын гэгэн из Утая и другие известные ламы впоследствии признали, что Алханая поистине божественный край. Ими было сказано и написано о том, что Алхана - одна из двадцати четырёх благословенных обителей божества Шри Чакрасамвары, одна из тридцати двух священных мест Джамбудвипы. Дэчен гэгэн дважды посетил Алхану. Он провёл серию медитативных практик, совершил десятилетний сошод-подношение.

Наманэ багша, ламы Агинских дацанов, тайша Тугулдур Тобоев и многие знатные ноены агинских родов провели на Алханае Дэмчок хурал. С этого периода с 1874 до 1928 года хурал проводился безотрывно. В 1881 году у подножия Алханы в местности Хужар гелонг Гомбо Аюшев совместно с местными жителями построил Алханайский дуган, посвященный божеству Дэмчок.

В практике буддистов-бурят существует наиболее доступный ритуал поклонения и почитания Алханы - большое и малое гороо. Традиция гороо по Алхане была заложена Учителем Намнанэ. Он сам впервые сделал обход вокруг Алханы и наказал своим ученикам поступать подобным же образом.

Малое гороо начинается с аршана, затем Дэмчок сумэ - храм божества Шри Чакрасамвары; Сэндэмын сумэ - храм львиноголовой дакини Симхамукхи; Мунхэ зула - Вечная лампада; Наро Хажод - храм Ваджрайогини; Мунхын аршан - источник вечности; Даянэ гэр - дом для медитаций; Уудэн сумэ - храм «Врата счастья»; Доржи Пагмо сумэ - храм дакини Ваджраварахи; Загурдин хабсагай - скала Бардо; Эхын умай - пещера матери Земли. Верующие проходят его в течение одного дня.

Большое гороо - обход вокруг всего горного массива Алханы. Продолжительность прохождения по этому маршруту составляет четверо суток. Каждый шаг сопровождается начитыванием мантры. Паломники останавливаются в особых местах и совершают религиозные обряды почитания. В старину существовала традиция прохождения гороо со священнослужителями-ламами, которые проводили ритуалы почитания.

В культовый комплекс Алханы входит свыше семнадцати горных

Жайчуб Сультим Палзанпо Намнанэ

объектов. Каждый объект имеет свое название и считается дворцом-обителью божества. Они почитаются буддийским духовенством и верующими мирянами. Ламы Агинских дацанов проводят ритуалы почитания божественного Алханы в особо значимые дни по специальным ритуально-обрядовым текстам, знание и чтение которых является прерогативой духовенства и людей, посвященных в эти обряды.

Поистине Алханая - священное место, благо словенное великим бурятским йогинем Намнанэ, и это благословение до сих пор присутствует.

Ниже представлены наиболее известные объекты почитания и поклонения духовенством, верующими - паломниками.

ДЭМЧОК СУМЭ - ХРАМ БОЖЕСТВА ШРИ ЧАХРАСАМВАРЫ

Сумэ находится на склоне долины Аршана на высоте 1200 метров. Это естественный грот в основании скалы. Глубина пещеры - 4 метра. Из каменных стен сочится вода - капли, которые считаются освещенными. Пещера является одной из главных объектов почитания. Об этом

сказано в «Легенде о горе Алхана, преумножающей добродетель, обители святого Чакрасамвары».

В 1871 году Дэчен хутухта прибыл на Алхану. Он провёл 10000 сошод - подношение и поклонение главному божеству Алханы - Дэмчочу, соответственно традиции тантры Шри Чакрасамвары.

Возвращаясь на стан, он заночевал в пути и приснилось ему во сне, что на северо-востоке сокрытая пещера осветилась радужным многоцветным сиянием. С потолка капали воды различных аршанов. Впоследствии Дэчен хутухта и другие подтвердили, что эта пещера - обитель идама Шри Чакрасамвары и весь горный массив Алханы - дворец божественных существ.

Паломники подносят хадаки и другие подношения, возжигают благовония, зула, начитывают мантры, воздавая дань поклонения и почитания неведомому миру Разума.

Составитель
Дугбима ЧИМИТДОРЖИН.
Перевод с тибетского
Эрдэни БОЛОТОВА,
преподавателя Буддийского
Университета «Даша-
Чойнхорлин» им. Д.Д. Заяева.

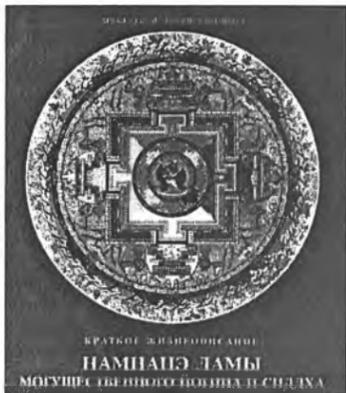
⁸⁰Пандито Хамбо лама Жимба Жамсо Эрдынеев (1907-1990). Высокообразованный Учитель, много сделал для развития и укрепления авторитета буддийской церкви.

⁷⁹Сэндэма - санскр. Simhamukha. Львиноголовая богиня из класса божеств mgroл ро. В тибетской традиции считается эманацией гуру Ринпоче.

⁸⁰Лхундуп пандита - великий тибетский ученый, пандита, йогин.

(Продолжение следует).

Подготовила Галина ДАШЕЕВА.

(Начало в №№44 (705), 45 (706), 46 (707), 47 (708), 48 (709) за 11., 18., 24.11., 2., 9.12.2010 г.)

О ВЕЛИКИХ ДЕЯНИЯХ НАМНАНЭ ЛАМЫ

Деяния, совершенные Учителем на благо всех живых существ, подобны бесконечному океану. Они непостижимы и неизмеримы. Мы можем говорить только о тех, что оставлены нам нашими предками.

Наманэ лама был воплощением божественного идама Ямантаки, пришедшего к нам в человеческом рождении. Он 22 года созерцал величественного Ямантаку и достиг состояния Будды. Таким образом, он продемонстрировал своим ученикам, что в течение одного жизненного цикла можно достичь состояния нераздельности Блаженства и Пустоты.

Великим деянием Намнанэ Учителя было издание для бурятского буддийского духовенства, наиболее важного для школы гелуг, комментарий на ступени порождения и завершения садханы идама Ваджрабхайравы (Ямантаки). У бурятского народа существуют предания о том, каким образом Намнанэ лама привёз из страны Снегов эти сокровенные тексты. Известно, что они находились в личной библиотеке Его Святейшества Далай ламы и строго охранялись. У тибетцев существовало особенное пророчество по этому поводу и поэтому тайные тексты не должны были покидать страну более трех раз.

Бурятские ламы следовали тантрийской традиции учения Будды и достигли совершенных высот в практике тантры. Поэтому они стремились любой ценой обрести сокровенные знания о Жедримае и Зогримае (стадии порождения и завершения).

Наманэ Лама был великий бодхисаттва и необычайно добр к бурятам. Ради блага живых существ, рискуя своей жизнью, он вынес священные тексты и привёз в Бурятию. Одно из преданий со слов Хамбо ламы Иволгинского дацана Ж.Ж. Эрдынеева⁷⁸: «Перед Махапаранирваной Будды хранитель тайных Учений Будды Ваджралани напомнил Победоносному, что есть ещё одна важная для тёмного периода Калиюги тантра, которая ещё не была проповедана земным существам, - это тантра Ваджрабхайравы. Победоносный Будда, погрузившись в самадхи, передал эту тантру Симхамукхе-Львиноголовой дакини⁷⁹».

Через тысячи лет после нирваны Будды в ХУН веке индийский йогин Лалитаваджра, созерцая Манджушри, обрёл сиддхи и постиг мир дакиней. Он обратился к дакине Симхамукхе с просьбой о наставлении, на что богиня Сэндэма (тиб. Sende-ma) передала ему тантру Ямантаки. Он получил полную передачу тантры. Из Индии в Тибет тантра

Сагаалганай шог хөөрөөн

НҮМБЭЙ ХУЛУУГААШАД ХЭНЭЭГДЭЭ НЭН

Аяма халуун зун. Пүниндөө колхозой трактор агтанууд газар хахалалганда гарадаг байгаа. Аха дүү хоёр хүбүүд «Казахстан», «ДТ-54» тухэлэй тракторнуудта хуужа, хүнин халаанда ябадаг нэн. Нютагһаа гарахын үмэнэ Балжын Шарав гэдэг үбгэжөөлэй зуһалан гэрһээ хүнэгтэй хүмбэйень садатараа хулуужа уугаад, үшөө гурбан литрэй алюминийн һаба соогоо дүүртэр хэжэ, гэрһийн суургын сүйень һөөргөнъ табижа хадхаад, ошодог байһан гэхэ.

Балжын Шарав үбгэжөөлэй хүгшэн Ханда: «Үгы, Шарав, юундэ хүмбэймнай үглөөгүүр бүхэндэ хордог болошобо гээшэб, ямар жэгтэй юм, гэртэмнай нохой шубууд орожо, долёжо хороо гэхэдэ, хоёр хүнэгүүднн байрадаа һууна лэ, аджажа шудхаһан байһал хааб даа», - гэжэ гүнгэнэхэдэнь, Шарав үбгэн: «Үгы, ши, залхуу шабганса, үнээдэ үдэшэ һаагаад, сепаратораар машиндаад хаяхая янабши!» - гэдэг байба ха.

Тиигээд лэ шабганса үбгэнэйһөө үгэдэ орожо, хүэс үдэшэлэн орой болотор машинададаг болобо ха.

Нэгтэ аза талаангүй хүдэр томо бэтэй Толя, нархагар хара нюуртай Семен аха дүү хоёр үнөөхил хуушан мүрөөрөө ерэжэ, хүнин гэндэ Шаравтанай зуһалан гэрэй үүдэнэй суурга холбо тагаад, харанхыда хүнэгтэй хүмбэйһөөнь уужа садаад, флягануудта хэжэ, талиижа ошоһон байгаа ха. Үнээнэй хүн машиндагданхай гэжэ тэрэ хоёрто хэн хэлэхэ бэлэй?

Үүрэй сайха багта полиин хоёр загунда ябаһан аха дүү хоёрой тракторнууд хойно-хойноһоо тогтожо, гэдэхэс худхашаһан жолоошодынъ һуха харайлдан гаража, иишэ-тиишэ хаража һуунхай, доро дороо хараалшэрээл табилдажа, бэс бэдээ халаабша тулганһан гэлсэдэг.

Тэрэ гэнэн сагнаа хойшо Шаравай шабганса үдэшэндөө хүэс машинада эрыюулжэ, зөөхэйгөө байһан гэртээ абажа ородог, машинынъ һү гахайнууд садатараа эдидэг болоо. Харин аха дүү хоёр сугтаа нэгэ халаанда ябахаяа болёо нэн гэлсэгшэ.

ГУРБАН ГАХАЙ

60-аад онуудаар манай нютагта гахай олоор баридаг болоо юм. Эндэ-тэндэ тоогүй олон эрэн-маряан гахайнууд хар-хур гэлдэжэ, шабар шабхай болоһон поршоонхонууда дахуулжа, трактор, машинануудай урда, хойгуурнь гүйдэжэ, үйлэ майла хэгшэ бэлэй.

Дамбын Гарма гэдэг хонишон мал дээрһээ сээнтэр ерэхэдэ, хоёр-гурбан шуудай хүрлээ тээжэ асараад, айлаар хэсэжэ, нэгэ хэдэ шэл архяр саашан залажа, наймаалдаг байһан ха. Нэгтэ айлда ногооргооро архи уужа гараад, мэдээ алдажа, айлай хорой дээгүүр абирхадаа, тэрэ айлай гахайн байра руу пял байса унашаба ха. Орой хүни хэн тэрэниие обёорхоб даа, зунай саг байһан тула дулаан хүни байгаал ааб даа.

Үндэр томо хүнэй метеориг шэнгээр гэнтэ дээрһээ унашахада, хоёр гахай собхоролдон мэгдэжэ, хар-хур гэлдэн, «энэ манай хорёо соо урилгагүйгөөр ямар айлан мориложо бууба гээшэб» гэнэдэл, удаан саг соо иишэ-тиишээ эрьелдэжэ байгараа, ногтуу малшанай дуугүйхэнөөр нойрсожо, һүүлдэнь хурхиржа эхилхэдэ, номгороод, «хэды саг соо хүлдээрээ зогсожо, энэниие хүлээхэ зонбиди» гэнэдэл, хойуулаа хажуугаарнь орожо хэбтэшэбэ ха.

Үглөөнэй наран үндэжэ, алтан туяагаа сасаба... Гэрэй эзэн һамганай гахайнуудаа хооллуулхаяа байра руунь ерэхэдэнь, гурбан боро амитад нэгэн доро бодожо ерээ: хоёр гахай, Дамбын Гарма... Памган бахардандаа, паровозой хашхарһандал хуугайлба.

Тиигээд Дамбын Гарма: - Зай, гэрэй эзэн һамган Сэпэлмаа, энэ мүнөө болоһон ушар тухай хоёр шэхтэй амитада бү дуулгыш даа, би танайда мал дээрһээ нэгэ тарган гэгшын борьёогой эрье асаржа үгэхэб, - гэжэ гуйба ха.

Эзэн һамганда юуб даа, тээд:

- Зай, ойлгосотой!.. Долоон хоногой турша соо хониёо асаржа, хорёодомай табярай, асаржа табягагүй һаашни, һамгадта тарахааб! - гээд, хоёр гахай дээрээ үшөө нэгэ олзо хонитой болоһондоо баярлашанхай гэртээ ороһон гэхэ.

ТАБИН ТҮХЭРИГНӨӨ БОЛОО ГҮ?

Миний залууда нютагтамнай олон ушарнууд боложо үнгэрдэг нэн. Тэсэжэ ядаханда, холо талада гаража, гэдэхэнэйнгээ тээртэр, бэсынгээ һулартар энээлдэгшэ һэмди.

Тэрэ үсын ногтуушуулай дунда нэгэ хатуу эрэ ябадаг байһан юм. Баруун добын пилорама дээрэ модо хюрөөдэдэг ажалтай байһамди.

Нэгтэ үглөөгүүр энээдһээс барижа ядаһан нүхэрнай хүрээжэ ерээд, маанадтаа табин солхооб харуулжа: «Ха-ха, табан үдэр соо ууха юумэтэй болоолди даа, һамганайнгаа унтажа хэбтэхэдэ, халаадайнь хармаан һуулижа, табин түхэригһень ходелжо абааб, орой юуншые болоогүй юм шэнгээр хурхиржа хэбтэнэ, баарһан!» - гэжэ аман соохи үлэшһэн арба-гарбан шүдээ ирзайлган, ангайса энээбэ.

Тээд маанадта юун бэ даа, залуушуулаа алаабхи эльгээжэ, архи, тамхи, саахар-шэхэр, колбаса абажа, жаргаа һэмди даа.

Үдын һүүлдэ Дугаржаб маанашан ерэхэдэ: «Тэрэ табин түхэригөөрөө дэлбэ хүрээрөө жаргаарай, би аба, эжыдээ... гэртээ бусабаб, шамдал адли хоёр хүлтэй хонинтой саашаа ажаһуухаяа һананагүйб», - гээд, автобусто хуужа ябашаһан байба.

Аба, эжынь аяар табан зуу модоной зайда, холо нютагта һуудал байһан юм. Ногтуу нүхэрнай: «Энэ табин түхэригһөө боложо, талииба гээшэ гү?» - гэжэ барагар шарайтай юумэн, аадарай шааһандал, нүдөнһөө уһа адхаруулжа, тугалаа эрижэ ядаһан үнээндэл мөөрөжэ, бархирһан юм.

Ай, халаг даа, һамганиншые бусагүй нэн даа, хоёр үхибүүдээ эд бараантаяа хамта абажа ябашаһан юм... Тиигээд лэ нүхэрнай мүнөө хүрээрөө хүйтэн гэрэй нэгэ буланда хатаһан борсодол, үгэ дуугүй һуугшал даа. Иймэл хойшолонтой юм даа, шүдхэрэй эдээн - хулгай гээшэмнай, ай, бурхан!

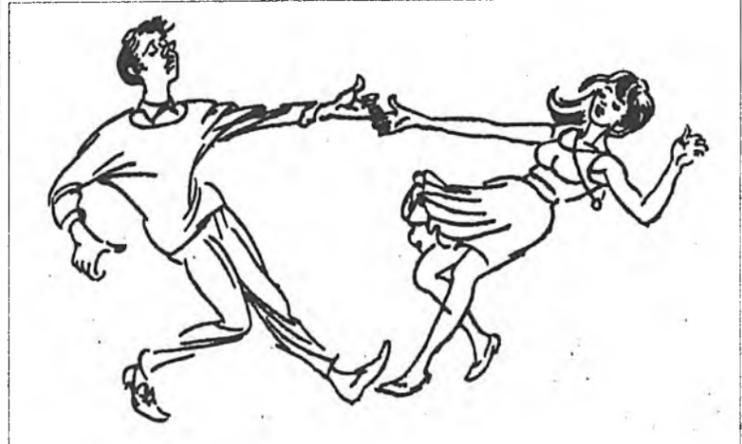
Матвей ЧОЙБОНОВ

«Залуу хүн эдирхүү, гүлгэн нохой шүдэрхүү» гэлсэдэг.

60-аад оной намар болоһон ушар. Зунай найр наадан боложо, урилдаан, барилдаан, нур харбаан түгэсэжэ, таанса-маанса хэхээс сэлээнэй залуушуул клубаар дүүрэн сугларба. Харин таба-зургаан хүдхэшүүл арбаад шэл хатуу харые абажа, хэн бэ даа нэгэнэйдээ шүлэ, мяха шанажа, баяраа хубаалдаад, орой-

НЭГЭ ПҮНИИН БААТАР

хон болоһон хойно басагадые ургадаха һанаатай баһал клуб руу жүдхэбэ ха.

Нэгэ залуу хүбүүн болоһон ушараа үглөөдэрһын үетэн нүхэлтөө хөөрөжэ, «нэгэ хүнин баатар» боложо, алдаршаһан юм.

Тэрэнэй хөөрөөн:

- Нилээдгүй халамгай клубта ерээд, хатарха һанаатай байһан аад, хүлнүүднн мурша-тарша боложо, бараг дээрээ гэртээ хүрэхэ байна даа гэжэ газашаа гараһамби. Саашаа юунэй болоһые һананагүйб, мэдээгээ алдаһан байгаааб... Сэбэгжэб хүгшөөдэйн зээ басагантай уулзахал гэжэ үнинэй һанажа ябагша һэм. Тиигээд лэ яба-ябаһаар, гэртэнь хүрээжэ ороһон байгаааб. Арай гэжэ хүрээжэ ошоходомни, тэрэ һайхан басаган аба, эжыдээ мал дээрэ ябашаһан байгаа, ай, халаг!..

Юунэйшые болоһые мэдэнгүйлби даа, гэнтэл үглөөгүүр һэрхэдээ, нойрмогоор гарни нэгэ хатуу, хүрдэгэр юумэн дээрэ табигдашаба

гээшэ... Юун болобо гээшэб гээд, нүдөө нээжэ харахадомни, Жалма басаганай хүгшэн эжы байшаба, хажуугаарнь орожо, унташоо ха юмбиб!.. Ай, хөөрхы, ная найман һанатай хүгшэн юм ааб даа, тэрэ дороо нуга харайн бодожо: «Та намайе хүлисөөрэйгты, ямар бузар булай муухай амитан гээшэбиб?» - гэхэдэми, «хи-хи» гэжэ хүгшөөдэй энээгээд: «Мэдээл һэмби Жалма-дамнай ерээ гэжэ, яахаб даа, залуу наһандаа нимэ юумэн үзэгдэдэг юм, дахин ногтуу бү ерэ... Элдэб бусын юумэ шашажа эхилхэдэш, газар, досоогуур унажа, толгой түрүүгээ муудхуулна аа гү гэжэ һанаад: «Му-хаа, минни шэрээ дээрэ гаража, саагуурни унта даа, шам шэнги нилээд олон амитание абажа унтаһан байхаб, ашанар, зөөнээрэр баан хүмби даа», - гэжэ шамайгаа һаатуулан, нойрсуулааб гэжэ хөөрөө бэлэй. Ай ёгхо-даа!..

Амиды амитан нимэл юумэ бү үзэ!..

ЁРХОГОР ЗАНДАН

Би бага ябахандаа, нютагайнгаа арба, арбан табан һанатай хүбүүдые дахажа, хүниндөө колхозой огородһоо томо үгэрыень хулгайлдаг һэм. Зарим нэгэ аймхай үхибүүд капустаын поли дээрэ хүлээжэ, түүхэй капуста хахадлатарнь мэрэжэрхинһэн байгша нэн. Нэгтэ голлой эрьсэр садатараа наадаад, «биди» гэнэн аха хүбүүднай Ерхогор Занданай басагые «заал һаа гэрһээнь гаргажа үзэхэ байна» гэжэ шийдээ нэн. Пайхан басагатай байһан ушарһаа нилээдгүй зоболон үзэдэг үбгэ хүгшэн хоёр байһан юм даа. Хүбүүд зэмьсэ гэрһынь шулуудаха.

Парын толон доро сагаан самса, дотор үмдэтэй Ерхогор Зандан гуай тэсэжэ ядаад, хоёр аматай буугаа саб шүүрэн абажа, газар гүйжэ гараад: «Шолмонууд, дүтэлэгты даа, тээрэ буудахаб! Ши, Данзан гүш? А-а, ши Бата-Доржо хаяаш!» - гэжэ байжа, хии тала руу хуугайлдаг нэн.

Харин энэ үдэшэ хүйхэр хүбүүд үбгэжөөлэй ото хүлносгөөр гэрһээ гүйгөөд гарадагыень һанажа, таба-зургаан халаахай таһалжа, хэрэлыс

дээрһын дэбдээд, хараһаар байтарни, шулуу суглуулжа, гэрһынь нижаганатар шулуудажэ эхилбэл даа. Би хүршэ айлай гэрэй буланда хараад, бэлтгэнэжэл байгаааб.

Уданшыегүй, баарһан, үбгэжөөл үнөөхил дотор хубсаһаараа хэрэлыс дээрэ гүйжэ гараад лэ: «Даримаа, Дарима!.. Пүн сагаа хүл дээрэмни адхыш түргөөр, хүлнүүднн шатажа байна!.. - гэхэдэнь, зэмьсэ сооһоо хүгшэниинь һөөлдэнги хоолойгоор: «Энэ яана гээшэбиши, аа?.. Паяхан хоёр табгаарса худханаһан таряанай шүлэ эдээд, тэлэржэ, тээржэ хэбтээ бэшэ юм гүш?» - гэжэ дуугархадань, Зандан үбгэн дуугаа бүри шангалдуулжа: «Үбэштэй үмхи шабганса, сагаа ганса эдидэг бэшэ, бэс махабадаа аргалдаг, арһа бээдээ няжа домнодог юм!» - гээд, уур сухалһаа бүри һалганажа, кавказ хатар наадажа байһандал, хоёр хүлнүүдээ һольбожо байжа, байра дээрэ дэбхэрһэн юм.

Тиигэжэ нютагайнгаа арбан жэлэй хургуули түгэсхөөд, Бурядай нийслэл хото Улаан-Үдэ ерэжэ, багшын дээдэ хургуулида һураха үедөө «Байгалай долгинууд» гэжэ апсамбляда ябаха гэжэ бэшүүлээд, хоёр удаа кавказ хатар оюутадта заажа байһан багшын хажууда үнөөхие һанаад, уйгаргүй ехээр энээжэ, гэндһээ үлдүүлһэн хүм даа.

Иймэл хонинтой ябагдаһан юумэл даа! Ай даа, залуу наһан һайхан бэлэй даа!

XVII ЖАРНАЙ САГААГШАН ТУУЛАЙ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ЭХИН САГААН БАР ПАРА

Бэлигэй үдэр, гариг	4 харан	5 улаан нүдэн	6 үлэмжэ	7 гадахан	8 солбон	9 хэшэг	10 наран
Аргын үдэр	7 пондельник	8 вторник	9 среда	10 четверг	11 пятница	12 суббота	13 воскресени
Үдэр	харагшан могой	хүхэ морин	хүхэгшэн хонин	улаан бэшэн	улаагшан тахья	Шара нохой	шарагшан гахай
Одон	25	26	0	1	2	3	4
Пуудал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон	хии
Мэнгэ	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан
Барилдалга	аршаан	үхэхэ	зохилдохогүй	хүшэн түгэсэхэ	түлихэ	шэди	хүшэн түгэсэхэ
Шүтэн барилдалга	түрэн түгэхэ	хүрэлсэхэ	һэрихэ	хурисаха	абаха	сансар	түрэхэ
Эхэ то-хёолго	заан	жада	үхэлэй эзэн	хүсэлэй хаан	шүхэр	Согой зурхай	залуу
Эзэн үдэр	түбшэдхэгшэ	тогтоогшо	һахигша	эбдэгшэ	түгшэгшэ	бүтээгшэ	хуряагша
Үдэрэй үрэ			дашанима	луса тахиха	луса тахиха	луса тахиха	хутгын ирэ

Шэнын 1-һээ 15 хүрэтэр (февралин 3-һаа февралин 18) Шакьямуни бурхан риди хубилгааниие үзүүлһэн эхэ адистай һайн үдэрүүд. Эдэ үдэрүүдтэ буян бүтээбэл, 10 000 000 дахин хүшэтэй тула, дасангуудта ошожо, Сагаалганай эхэ хуралнуудта бурханда мүргэбэл, эхэ һайн.

Бэлигэй 4, февралин 7, пондельнигтэ хэрэг бүхэн бүтэхэ. Энэ үдэр хонин, нохой, үхэр, тахья жэлтэндэ һайн. Гахай жэлтэндэ эхэ муу, хулгана, туулай, жэлтэндэ муу. Илангаяа эм найруулха, бэри абаха, худалдаа аралжаа хэхэ, гэр бариха, түргэн бүтэхэ үйлэдэ эхэ һайн. Ураг болохо, ажалшаниие абаха, үхэгшэдэй үйлэ, мал гаргаха, үбшэнтэниие гэрһээ гаргаха, угтаха, эзэли үгэхэ, хубсаһа урлаха, торгон хубсаһа эсхэхэ, засаг захиргаанай ударидагша ажалшан болохо, тушаал абахада һайн. Замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, эд зөөри газашань үгэхэ, хэрүүл, тэмсэл хэхэ, хара модо таһалха, эм шэнжлэхэ, хаан ба бөөтэй үһэлдэхэ, байшангай һуури табиha, зүблэлдэхэ, хурим найр хэхэ, нохой абаха, оро шэрээ табиha, үргэмжлэл абахада муу. Пайн сагынь: 7 ч 40 м - 9 ч 40 м, 11 ч 40 м - 15 ч 40 м, 19 ч 40 м - 23 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, эрхэ барагдаха.

Бэлигэй 5, февралин 8, вторнигто үбшэнтэй аюул эрхэ тула һэримжтэй байха хэрэгтэй. Илангаяа бар, нохой жэлтэндэ, хулгана, гахай, могой, морин, туулай жэлтэндэ һайн. Бишэн жэлтэндэ эхэ муу, тахья, хонин жэлтэндэ муу. Энэ үдэр худалдаа хэхэ, түргэн бүтэхэ үйлэдэ эхэ һайн. Хатуу үйлэ сэхдэхэ (алибаа үйлэе эхэ болгохо, арьбажуулха), нүүдэл хэхэ, үһэ абхуулха, гэр бариха, дээднүүдтэ айлалдал хэхэ, өөрын хэрэгсэ түргэн бүтэхэ, нюуса зүблөө хэхэ, нүхэрэе эрихэ, тангариглаха, модо таһалха, нэрэ үгэхэ, үрөө нэхэхэ, будаха, эд таваар, оро абаха, һургуулида орохо, багша шаби болохо, малай һүргэтэ илгалта хэхэдэ һайн. Замда гараха, бэри абахада, үхэгшэдэй үйлэдэ, заргалдахада эхэ муу. Эм найруулха, хутага хурсадаха, хубсаһа эсхэхэ, мори худалдажа абаха, үхибүү хүлдэ оруулха, бэлбэсэн эхэнэртэ ошохо, нарай үхибүү газашань гаргахада муу. Пайн сагынь: 11 ч 40 м - 13 ч 40 м, 15 ч 40 м - 17 ч 40 м. Үһэ абхуулхада, эд, мал арьбажаха.

Бэлигэй 6, февралин 9, средада Дашанима үдэртэ буян үйлэдэхэ, хэшэг далага абаха, гэр байшан бариха, бэри буулгаха, хубараг лама болохо, эд таваар, мал абаха эргэгдэ буян хэшэг нэмэхэ. Гахай жэлтэндэ эхэ һайн. Хулгана, үхэр, луу, нохой, хонин, бишэн жэлтэндэ һайн. Харин морин, могой жэлтэндэ муу. Худалдаа хэхэдэ, эхэ һайн. Дайсаниие намнаха, хубсаһа эсхэхэ, эм найруулха, дээднүүдтэ айлалдал хэхэ, өөрын хэрэгсэ түргэн бүтэхэ, урлаха ба найр наада хэхэ, хони мал абаха, хото балгадай үйлэ, бэри абаха, эдэс олохо, хурим хэхэ, эхэ хүнтэй уулзаха, амарагтай ушарха, угтал хэхэ, гэрэ хэлсэ хэхэ, эмшэлэхэ, загаһа бариха, замда гараха, хулгайшаниие барихада һайн. Илангаяа нүүдэл хэхэ, эд газашань үгэхэдэ, эхэ муу. Үзэг, зурхайда хураха, ураг болохо, үхэгшэдэй үйлэ, эхэ хурал суглаан хэхэ, ханаха төөнхэхэ, үбшэнтэниие анха газашань гаргаха, дээбэри табиha, нохой худалдаха, худалдажа абаха, модо таһалха, шэнэ гэр бодхохо ба тэрэндэ орохо, һан нэхэхэ муу. Пайн сагынь: 9 ч 40 м - 11 ч 40 м, 15 ч 40 м - 17 ч 40 м, 21 ч 40 м - 23 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, зүһэ шарай һайжарха.

Бэлигэй 7, февралин 10, четвергдэ сэдхэлэй юрөөл бүтэнэ. Энэ үдэр, илангаяа бишэн жэлтэндэ эхэ һайн, баһа бар, туулай, тахья, хулгана, гахай жэлтэндэ һайн. Үхэр жэлтэндэ эхэ муу. Луу, хонин, нохой, жэлтэндэ муу. Энэ үдэр илангаяа эм найруулха, бэри абахада эхэ һайн. Үзэгтэй эрдэм ухаан, эди хүшэндэ хураха, замда гараха, ажалшаниие абаха, гал гуламтые үүсхэхэ, мал худалдажа абаха, хатуу үйлэ, амараг нүхэр болохо, худалдаа аралжаа хэхэ, нүхэрэе шүтэхэ, байшангай һуури табиha, урлаха

үйлэ, нүхэрэе эрижэ олохо, шэмэг зүүхэ, бүжэг хатар, наада хэхэ, дээрмэ тонуулые дараха, түмэр урлаха, хараалыс дараха, бусааха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, эм ууха, эмшэлэхэ, хулгайшаниие мүрдэхэ, захиргаанай ажалшан болохо, тушаал хүлээн абахада һайн. Харин зүблэхэ, үри эзэли абахада эхэ муу. Хүдөө табиha, шэнэ хубсаһа эсхэхэ, бэлэг үгэхэ, загаһа бариха, тангариг табиha, нүүдэл хэхэ, гашуудаха, һүни ябаха, һургуулида орохо, багша шаби болохо, эд таваар үгэхэ, төөнхэхэ, оро шэрээ табиha, хэрэг дүрэ зурахада муу. Пайн сагынь: 7 ч 40 м - 9 ч 40 м, 13 ч 40 м - 15 ч 40 м, 19 ч 40 м - 21 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, аминһаа хахасаха.

Бэлигэй 8, февралин 11, пятницада дайсаниие номгоруулха болоно. Энэ үдэр могой жэлтэндэ эхэ һайн. Морин, тахья, бишэн, хулгана, үхэр, луу жэлтэндэ һайн. Туулай жэлтэндэ эхэ муу. Бар, нохой, гахай жэлтэндэ муу. Илангаяа дайсаниие дараха, тэмсэхэ, эм найруулха, хурим найр хэхэ, замда гараха, худалдаа аралжаа хэхэдэ эхэ һайн. Ухаанда хураха, бэри абаха, хүдөө табиha, мал худалдажа абаха, хэрэгтэй үйлэ, табан эрдэни ба шоройгоор урлаха, сэхдэхэ (алибаа зүйлые эхэ болгохо, арьбажуулха), үбшэнтэндэ эм заһал хэбэл, аршаан болохо, адуу хургаха, байшангай һуури табиha, угтал хэхэ, эхэнэрэе дуудаха, үһэ хиргаха, элшэ эльгэхэхэ, эд таваар абаха, агнаха, шаби болохо, бэлэг үгэхэ, будаха, оро шэрээ табиhaда һайн. Үзэл үзэхэдэ, эхэ муу. Үри түлэхэ, нүүхэ, хубсаһа эсхэхэ, нюуса зүблөөнөө хэхэ, нялха үхибүү хүлдэ оруулха, газашань гаргаха, модо отолох, уулада айорхада муу. Пайн сагынь: 13 ч 40 м - 15 ч 40 м, 17 ч 40 м - 19 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, наһан ута болоно.

Бэлигэй 9, февралин 12, субботодо эхэ эрдэни хуряахада һайн. Бар жэлтэндэ эхэ һайн. Үхэр, туулай, луу, морин жэлтэндэ һайн. Харин гахай, хулгана жэлтэндэ муу. Үхибүү үргэжэ абаха, замда гараха, эд мал абаха, худалдаа аралжаа хэхэдэ эхэ һайн. Панаһан хэрэг бүтэнэ. Зүблэхэ, барилгын үйлэ, хүрээ бариха, эм найруулха, түшмэл болохо, хурал суглаа хэхэ, заргалдаха, агнаха, шэмэг зүүхэ, байшангай һуури табиha, инаг нүхэдэе суглуулха, шадал хорихо, шэнэ дэгэл үмдэхэ, гэр байшан шэнээр бариха, һургуулида орохо, ураг болохо, зураг зураха, хэрэг дүрэ нийлэхэ ба бүтэхэхэ, хубсаһа эсхэхэ, гэрэй хэлсэ хэхэ, гэр заһахада һайн.

Бэри абаха, хэрүүл, тэмсэл хэхэ, хүдөө табиhaда эхэ муу. Хурим найр хэхэ, ажалшаниие абаха, түһатай хэрэг бүтэхэхэ, нүүдэл хэхэ, нюуса зүблөө хэхэ, дэмы яриха, хөөрхэхэ, үһэ угааха, тангариглаха, элдэб эрдэни газашань үгэхэдэ муу. Эмгэн, үбгэн үхэбэл, хэшэгтэй хүрэн эбдэрхэ - муу. Пайн сагынь: 9 ч 40 м - 11 ч 40 м, 15 ч 40 м - 19 ч 40 м, 21 ч 40 м - 23 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, үһэн сайха.

Бэлигэй 10, февралин 13, воскресенидэ үйлэ бүхэндэ һайн. Луу, бар, нохой, туулай жэлтэндэ һайн. Харин морин, хонин, бишэн, могой жэлтэндэ муу. Ханаха, төөнхэхэ, хутага мээс хурсадахада муу. Энэ үдэр илангаяа хурим найр хэхэдэ эхэ һайн. Түшмэлдэ тушааха, мори мал хургаха, эм найруулха, хубсаһа шэмэг үмдэхэ, милаан хэхэ, тарни тоолохо, һогтуу галзуе номгоруулха, угтал хэхэ, гэрэй үйлэ, бээс угааха, мал, үр тарья абаха, һангай гэр нэхэхэ, агнаха, загаһа бариха, засаг захиргаанай ударидагша ажалшан болохо, тушаал хүлээн абахада һайн. Хүдөө табиhaда, замда гарахада эхэ муу. Байшангай һуури табиha, хубсаһа эсхэхэ, эд зөөри газашань үгэхэ, нүүдэл хэхэ, зураг зураха, тангариглаха, хурал суглаа хэхэ, хүншүү хөрбоһо гаргаха, бузарлаха, бэлбэсэн эхэнэртэ ошохо, үргэмжлэл хүлээн абаха, оро шэрээ табиhaда муу. Пайн сагынь: 7 ч 40 м - 9 ч 40 м, 11 ч 40 м - 15 ч 40 м, 19 ч 40 м - 23 ч 40 м. Үһэ абхуулбал, хүсэн нэмэхэ.

Буддын шажанай Сангхын зурхайша лама ЛОБСАН ЧОЙНЗИН (Сотников И.В.)

**САГААЛХА
САГНАЙ ЕРЭБЭ**

Улаан-Үдэ хотын Советүүдэй талмайда Сагаалганай гол үдэр гэхэ гү, али шэнын нэгэндэ буузын һайндэр эмхидхэгдэнэ. Сагаалгание угтуулан хэдэн һэсэ гэрнүүд эндэ табигдажа, үндэһэн арадай эдэс хоол бэлдэлгээр конкурсууд үндэргэгдөө. Тэрэнэй дүнгүүд баһал февралин 3-да сөгсологдожо, эрхимүүдын Хүндэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлдэлгүүдээр шагнагдаха гэжэ Улаан-Үдын захиргаанай экономикаса хүгжэлтын хорооной аяншалгыс хүгжөөлгын таһагай начальник Мария Бадмацэренова мэдээсээ.

Тиихэдэ февралин 3-да нийслэл хотын гол талмайда зүжэглэмэл наадан үндэргэгдэхэ. Советүүдэй талмайда февралин 3-най үдэрэй 13 саһаа үндэргэгдэхэ арадай һайндэртэ эрһэн хунуудые Великий Устюг хотоһоо зорижо эрһэн Үбгэн Жабар, Костромаһаа эрһэн Саһан хүүхэн, Карелиһээ морилһон Жабар хубуун Сагаан хараар амаршалха байна. Холын айлшад хүүгэдэй социальн-эдууржуулгын түб, Этнографическа музей хүрэхэ, ород драмын театрта үндэргэгдэхэ баяр ёһололой суглаанда хабаадаха, тиихэдэ Прибайкалийн аймагаар ябажа эрхэхэ юм.

Энэл үдэр ород драмын театрай ордондо олонитын түлөөлөгшэдэй суглаан, соёл болон искусствын уран бэлигтэнэй гала-концерт үндэргэгдэхэ. Үглөөдэрһын, февралин 4-дэ дээрэ дурдагдаһан ордон соо энэ концерт дахин харуулагдаха, дуратай хунууд орожо хараха аргатай.

Тэршөлэн Сагаалганай үдэр «Авиатор» гэрһэн соёлой байшанда үдэрэй 11 саһаа олонитын хабаадалгатай һайндэр эмхидхэгдэхэ. Буряад дуунай конкурс, шагай наадан, һээр шаалга эмхидхэгдэжэ, олоной һонирхол татаха байха. «Кристалл» гэрһэн соёлой түбтэ февралин 10-да үдэһын 17 сагта һайндэрэй концерт үндэргэгдэхэ. Харин «Заречный» гэрһэн соёлой түбтэ февралин 11-дэ үдэһын 17 сагта «Сагаан Барын амар мэндэ» гэрһэн һайндэрэй концерт эмхидхэгдэжэ, харуулагдаха. Вагжанов һууриной соёлой байшанда февралин 12-то, «Забайкальский» гэрһэн клубта февралин 20-до Сагаалганай һайндэрнүүд үндэргэгдэхэ.

Энэһинээ гадна муниципальна библиотекнүүд Сагаанганда зориулагдаһан выставкэнүүдые эмхидхэнэ. Библиотека бүхэндэ наһатай хунуудтэй уулзалганууд эмхидхэгдэхэ түсэбтэй.

Хүүгэдэй искусствын һургуулинуудта Сагаан барын һайндэрнүүд үндэргэгдэхэ. Үхибүүдэй дунда конкурсууд, нааданууд үндэргэгдэхэ хараатай.

Эльвира ДАМБАЕВА.

Амаршалга

Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүр нотагта ажа-һуудаг Санжин Бимба Цыденович Дашима Дабажалсановна хоёрой 80 наһанайн ойдо зориулнабли:

Эрхим хүндэтэ хурайхамни, Эгээл хайрата эгшэмни, Ная наһанайтнай	Сэржэм сайгаа үргэжэ, Бурхан багшада
Ная наһанайтнай	Хушуун-Үзүүр
Ная наһанайтнай	жаргал хайхан лэ,
Дүрбэн дангина	жаргал хайхан лэ,
Гурбан бэхи хубүүдые	жаргал хайхан лэ,
Дүрөөдэ хүлысьн,	жаргал хайхан лэ,
Ганзагада гарынь	жаргал хайхан лэ,
Пургуули эрдэм үгөөлта,	жаргал хайхан лэ,
Эхэн ордондо хүртөөлта,	жаргал хайхан лэ,
Эгээл хайрата эгшэ	жаргал хайхан лэ,
минни Дашима	жаргал хайхан лэ,
Дабажалсановна,	жаргал хайхан лэ,
Эрхим хүндэтэ хурайхамни	жаргал хайхан лэ,
Бимба Цыденович	жаргал хайхан лэ,
Дүшөөд удаан жэлнүүдэ	жаргал хайхан лэ,
Дүүрэн ажалаар	жаргал хайхан лэ,
шэмэглэжэ,	жаргал хайхан лэ,
нотагтаа	жаргал хайхан лэ,
Угай сольень магтан	жаргал хайхан лэ,
үргэжэ,	жаргал хайхан лэ,
Аялга дуугаа дуулажа,	жаргал хайхан лэ,
Омогтой дорюун,	жаргал хайхан лэ,
хүхюун зугаатай,	жаргал хайхан лэ,
Аша зээнэрийгээ	жаргал хайхан лэ,
жаргал хаража	жаргал хайхан лэ,
Амар мэндэ	жаргал хайхан лэ,
һуугыт даа!	жаргал хайхан лэ,
Сагаан хараар,	жаргал хайхан лэ,
Сагаалганаар	жаргал хайхан лэ,
Тандаа баяр	жаргал хайхан лэ,
баясхаланиие	жаргал хайхан лэ,
хүргэнэм.	жаргал хайхан лэ,
Евдокия	жаргал хайхан лэ,
ДАНХАНОВА,	жаргал хайхан лэ,
дүү басаганинь.	жаргал хайхан лэ,

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Генеральна директорэй - ахамад редакторай түлөө Т.В.САМБЯЛОВА Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, П.Л.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилин үйлсэ, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: unsp@mail.ru</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 6 хууданан хэмжээтэй. Индекс 73877. Газстын хэшэг - 4500. Хамтын хэшэг - 18000. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.</p>	<p>"Республиканская типография" гэрһэн ОАО-до бэлн диалозитивүүдтэ газетэ хэблэгдэ. 670000, Улаан-Үдэ, Борсоовой үйлсэ, 13 Директорай телефон: 21-40-45. Сүлөө сн. Б-0079-дэхи номертойгоор «Региональное управление регистрации и контроля за соблюдением законодательства Российской Федерации» гэрһэн эмхидэ бүрихэлдэ абтанхай.</p>
---	--	--	---

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшын - 21-68-08, «Буряад үнэн-Дүхэрнэ» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сонинной редакторай - 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономика болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакция - 21-55-97; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакция - 21-68-08; мэдээлэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламнын - 21-62-62, коммерцкэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтеринн - 21-23-67.

Редакцияда ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоомуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, шүтэгай нэрнүүдэй бэһэлгыс хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциян һанамаж автарайхтай адли бэшэ байжа магад.

2011 он – Арадуудай эб найрамдалай жэл

ХҮҮГЭДТЭ - САГААЛГАНАЙ БЭЛЭГ

Зүүн зүгэй зүнтэйхэн Зүгь

Үндээн номой сан соо «Книжный салон-2010» гэхэн XV юбилейнэ салон үнгэрэгшэ оной декабрь нара соо эмхидхэгдэжэ, тэндэ хабаадаһан бэлигтэй соёлшон, анхан англи хэлэнэй багша ябаһан, энэрхы эжы, эльгэ нимгэнтэй хүгшэн эжы, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, хэбэд номхон Хэжэнгэ тоонтотой Дарима Гывановна Дымбилова-Юндуновагай «Англо-бурятско-русский тематический словарь - книжка в картинках» (Улаан-Үдэ, 2010 он) гэхэн үнгэтэ найхан, англи, буряад, ород хэлэнүүдтэ олон зурагуудтайгаар гараһан ном шанда хүртөө һэн. Буряад арадаймнай ёһо заншал, гимн, угай модо, гэр байра, амитадыс, байгаали, эдэс хоол, эрдэм мэдэс, хүнэй бэс, Улаан-Үдэ хото тухай хөөрһэн шүлэгүүдыс, дуунуудыс, нототойгоорнь, оньһон үгэнүүдыс элбэгээр хэрэглэһэн һонюуша сэдхэлтэй, хүбэлгэн хурса автор «Хододоо наран байг лэ» гэхэн суута, хүүгэдтэ зорюулагдаһан Л.Ошанинай, А.Островскиин дугаар (англи,

ород, буряад хэлэнүүд дээрэ үгэнүүдтэйгээр) энэ гоё номоо түгэсхэнэ. Мэдээжэ эрдэмтэд болохо Д.Д.Амоголонов, С.М.Бабушкин, Н.Ф.Бодиева, Ц.Б.Будаева, Ц.Б.Будаев, Ц.Дамдинсүрен, Лубсандэндэв (Монгол орон), К.М.Черемисов, Т.А.Чистякова, Г.П.Шалаева, бусад авторнуудай номуудыс, словарьнуудыс хэрэглэһэн Дарима Гывановна Хүүгэдэй-эдишүүлэй республиканска библиотекэ соо 3-дахи гимназин 2-дохин «А» классай, республикын библиотекарьнуудэй, Америкын айлшадай хабаадалгатайгаар Номой салоной үедэ энэ словарь-номойнгоо презентаци ёһо һонёор, нааданай ёһоор үнгэргэжэ, эндэ сугларашад буряад ёһо гуримуудтай, шэнэ үгэнүүдтэй танилсаба. Пурагшад Тензин-Ширап Батомункуев (түрүүшын һуури – энэ номдо хүртөө), Данил Рожков, Тая Цыденжапова, Элвина Джафарова, Алеша Янгутов, Оюна Занданова, Марина Эрдыеева, Вадим Бидогаев, Саша Имекова, Дари Дагбаева гэгшэд библиотекэхээ шагнагдаа. «Аша зээнэрэйнгээ буряад хэлэ муугаар мэдэхэ байһанда, түрэл хэлэндээ һонирхол

гатахын, дуратай болгохын тула энэ ном зохиёгооб. ЮНЕСКО-гой мэдээсэхэнэй ёһоор буряад хэлэмнай үгы боложо байһан хэлэн гэгдээ, тинн хэлээ гэхэдээ, соёл, ёһо заншалаа гээнэбди, мартанабди. Тиймэһээ гурбан хэлэн дээрэ уншахадаа, хүүгэд бэлээр һураха гэжэ һананаб. Намае дэмжэһэн эрдэмтэд Д.Б.Базарова, Е.О.Хундаева, Л.В.Шулунова гэгшэдтэ баярыс хүргэнэб. 2000 хэһэгээр гараһан номыемни мүнгэ зөөрээр дэмжэһэн «Барис» рекламн агентствын директор, Арадай Хуралай депутат Баир Батуевич Доржиевта, уран зурааша Марина Владиленовна Маркизова, дизайнер Александр Петрович Власовта, республикын һуралсалай болон эрдэмэй министр А.В.Дамдиновта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэб. Хүүгэдтэ тон хэрэгтэй, аша туһатай ном Сагаалганай, һайндэрнүүдэй бэлэг болохо байха. Бултание Сагаан һараар, Сагаалганаар халуунаар амаршалнаб, түрэл хэлээ, ёһо заншалаа үргэжэ, ури хүүгэдтээ дамжуулжа ябаханнай болгогой», - гэжэ Дарима Гывановна булганда Сагаан харын һайндэртэ үрөсбэ. Бидэшэ авторта Сагаан харын хүндэллэдэ һайн һайхание хүсэнэбди.

Энэ ном худалдажа абахаа һананан зон «ПолиНом» магазинда, Үндээн номой сангай номой киоскдо, БГУ-гай, БНЦ-гэй киоскнуудта, Римбүүшын дасанда, мүн авторта (гэрэйн телефон: 45-00-53) хандаха аргатай гэжэ мэдүүлэс. Энэ номһоо хэһэгүүд эндэ үгтэнэ. Хүндэтэ үхибүүд, хүндэтэ гэртэхин, Таанараа Сагаан һараар, Сагаалганаар хани халуунаар амаршалнабди, буряад, бусад арадайнгаа эб найрамдалыс мандуулан, эбтэй эстэй, элүүр энхэ ябахыетнай Арадуудай эб найрамдалай жэлдэ булганда хүсэ!

Бэлигма ОРБОДОВА, журналист, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

«АНГЛО-БУРЯТСКО-РУССКИЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРИК – КНИЖКА В КАРТИНКАХ»

ДОРОГИЕ ДЕВОЧКИ И МАЛЬЧИКИ! Перед Вами книга, которая поможет Вам освоить пока еще загадочные для Вас английский и бурятский языки. ПРИГЛАШАЮ Вас к путешествию по красочным страницам книги. Попробуйте с этой книгой и она заметно ускорит изучение английского и бурятского языков, что поможет Вам в будущем приобрести новых друзей, читать стихи и сказки, поэмы и книги английских и бурятских поэтов, писателей в оригинале. И культура далекой Великобритании и родной Бурятии станет вам ближе. А сравнение бурятского, русского языков с английским, надеюсь, поможет Вам лучше освоить языки. Дорогие дошколята и школьники, желаю Вам счастливого путешествия и новых открытий! С уважением, Д.Г.ДЫМБИЛОВА-ЮНДУНОВА.

ГИМН РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ Музыка А. Андреева Стихи Д. Жалсараева Тажная, озерная, степная, Ты добрым светом солнечным полна. Цветущая от края и до края, Будь счастлива, родная сторона. Брусничный дух, черемухи дыханье, Лилового багульника настой. Я не дышу, а пью благоуханье Моей земли, равнинной и лесной. Прими, земля, сыновнес спасибо, Святой водой Байкала угости, Чтоб я обрел невиданную силу Для дальнего нелегкого пути. С тобой, земля, мы слиты воедино, Моею стала и судьба твоя. Поклон тебе от сердца, край родимый, Любимая Бурятия моя! О, Мать-земля!

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН ГИМН Хүгжэмынь А. Андреевэй Үгэнь Д. Жалсарасвай Үнгын дайдаар, хангай тайгаар нэмжыгшэ Үлзы Буряад - манай нангин үлгы. Сэлмэг сарюун, сэнхир номин шарайшни эрхэм хангал санзай шэнги агаарташ Эршэ хүсөөр элсүүлэнгүй ялайб! Эмтэй домтой мүнхын уһан аршаандаш Эльгэ зүрхөө хүртүүлэнгүй ялайб! Холын замда эхын ёһоор юрөөжэ, Хүмүүн зондоо хэтын жаргал хүсөөш. Саяан хадын сэлгээн амьяар арюудхан, Байгал далайн гэгээн долгёор сүршөөш. Шэрүүн сагай ерээшье наа, дэлхэйдэ, Шиний заяан замһаа хадуурхагүйл. Эбтэй дорюун бүлын ёһоор жаргыш даа, Энхэ Буряад - манай нангин үлгы! Эхэ нотаг!

